

KEVSER SURESİ

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir
alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.
Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

DR. RIZA RAMAZANÎ

İMAM ALİ'DEN (a.s)
SON VASIYET

Çeviri: Cafer BAYAR

KEVSER

Kevser Yayınları: 225

Kitabın Adı: İmam Ali'den (a.s) Son Vasiyet)

Kitabın Orijinal Adı: Vesiiyet-i Mandegar

Yazar: Dr. Rıza Ramazanî

Çeviri: Cafer BAYAR

Son Okur: İbrahim Aras - Abbas Akyüz

Mizanpaj: Hasan Başbuğ

Kapak: Faruk Atlan

Baskı: Yılmaz Matbaacılık (Sertifika: 27185)

Litros Yolu 2. Matb. Sitesi 3 NB 2 Zeytinburnu

Topkapı / İstanbul Tel: 0212 493 00 85

Basım Tarihi: Eylül 2014

ISBN: 978-605-4792-20-7

Kevser Yayınları

Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok.

No: 14 / 1 Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 / 555 16 66

Faks: 0212 – 631 36 01 / 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	13
İmam Ali'nin (a.s) Vasiyeti.....	17

1. Bölüm

KUR'ÂN VE SÜNNETTE VASIYETİN ÖNEMİ VE KONUMU / 19

Vasiyetin Sözlük ve Fıkıh Anlamı.....	21
Vasiyet; Kur'ânî Tavsiye.....	22
Ölüm Döşeginde Vasiyet	22
Eşler Hakkında Vasiyet.....	23
Evlatlar ve... Hakkında Vasiyet.....	23
Allah'ın Baba ve Anne Hakkındaki Tavsiyesi	24
Yüce Allah'ın Takva Hakkındaki Tavsiyesi.....	24
Peygamberlerin Kur'ân'da Geçen Vasiyetleri	24
Hadislerin Vasiyet Hakkındaki Vurgusu	25
Vasiyet; İlahî Yasa	27
Vasiyetin Varlıksal Felsefesi.....	27

2. Bölüm

HER HÂL VE DURUMDA İLAHÎ TAKVAYI GÖZETMEK / 31

Hayat Yolunda Takvanın Konum ve Önemi	33
Takvayı Önemli Kılan Yönler	33
Kur'ân ve Hadislerin Takva Konusuna Verdiği Önem.....	35
Takva; Bütün Peygamberlerin Vasiyeti.....	35
Takva; Ahlakın Temeli ve Dayanağı.....	36
Takvanın Anlam ve Gerçeği	39
Takva ve Özgürlük İlişkisi	42
Zayıf ve Güçlü Takva	45
Takvanın Aşamaları.....	48
Takvanın Getirileri	48

3. Bölüm

DÜNYAYA BAĞIMLILIĞIN KÖTÜLENMESİ / 53

Dünyayı Tanımanın Önemi	55
Ruhbanlığın Yasak Oluşu	62

4. Bölüm

HAKKA VE HAKİKATE BAĞLILIK / 67

Hakkı Tanımanın Gerekliliği	70
Hakkı Söylemenin Değer ve Önemi	73

5. Bölüm

İŞLERDE NİYETİN GEREKLİLİĞİ / 79

Amellerde Niyetin Konumu.....	81
Niyetin Mertebeleri	82
İhlâs	85
İhlâsın Dereceleri	86
Ariflerin Derecesi.....	86
Mukarreblerin Derecesi	87
Muhiblerin Derecesi	87
Arlananların Derecesi	88
Şükredenlerin Derecesi	88
Aşk ve Zevk Ehlinin Derecesi.....	88
Korku Ehlinin Derecesi.....	89
Cennet Taliplerinin Derecesi.....	90

6. Bölüm

ZULME KARŞI SAVAŞ VE MAZLUMLARA YARDIM / 93

Zulme Karşı Savaş; Unutulmuş Bir Farz	96
Dinî Öğretilerde “Mazlumu Korumak ve Zalime Düşman Olmak”	97
İmam Ali (a.s) Yönetiminde Zulme Karşı Duruş.....	99
Mazluma Yardım Etmeme Hakkındaki Yergi.....	100

7. Bölüm

DÜZEN VE DİSİPLİN / 103

İşlerde Düzenliliği Öğütlemenin Önemi	105
---	-----

Düzenli Olmanın Faydaları ve Getirileri.....	107
1- Fırsatları En Güzel Şekilde Değerlendirme.....	107
2- İşlerin Sonuç Vermesi	109
3- Düşüncelerin Düzen Bulması.....	109
4- İşlerde Dayanıklılık ve Sağlam Duruş.....	110
5- İnsanların Haklarına Saygı	110
Bireysel Düzenin Yansımaları	111
İbadette Düzenli Olmak.....	111
Sözde ve Yazıda Düzen.....	112
Giyimde ve Görüntüde Düzen	113
Sosyal Boyutuyla Düzenin Yansımaları.....	114
Siyasi Alanda Düzen	114
Yöneticilikte ve İdarî İşlerde Düzen.....	115
Ekonomi Alanında Düzen	117
Bireysel Disipline Nispetle Sosyal Düzenin Özel Önemi	119

8. Bölüm

BARIŞ VE UZLAŞININ SAĞLANMASI / 121

Barış ve Sevgi Dini İslam	123
Sosyal Bir Varlık Olan İnsan	125
İslamî Hüküm ve Buyruklarda Sosyal İlişkilerin Önemi	126
Cemaat Namazı.....	127
Cuma Namazı	128
İyiliği Buyurma ve Kötülükten Sakındırma	128
Humus ve Zekât.....	129
Kırgınlıkları ve Dargınlıkları Gidermek	130

Barışı Kabullenmek	133
Maslahat Gereği Yalan Konuşmak	134

9. Bölüm

YETİMLERİN GÖNLÜNÜ ALMAK VE YOKSUNLUKLARINI GİDERMEK / 137

Yetimleri ve Kimsesizleri Önemsemek	139
Yetimlerle İlişkinin Niteliği	140
Yetimlerin Geçimini Üstlenmek	141
Yetimi Eve Almak	142
Yetimlerin Eğitimi	143
Yetimlere Sevgi İle Yaklaşmak	143
Yetimlerin Malını Korumak	145

10. Bölüm

KOMŞULUK HAKLARINI ÖNEMSEME / 147

Komşuluk Hakları	151
Komşuluk Haklarını Gözetmenin Getirileri	154
Komşuluk Haklarına İtinasızlık ve Komşuyu Rahatsız Etmek	155

11. Bölüm

KUR'ÂN'A ÇOK ÖNEM VERMEK / 157

Kur'ân Her Şeyden Daha Üstündür	159
Kur'ân Tilavetinin ve Kur'ân İle Ünsiyetin Fazileti	161
Kur'ân-ı Kerim İle Amel Etmek	162
Başkalarının Öne Geçmesi Hakkındaki Uyarı	163

12. Bölüm

NAMAZIN ÖZEL ÖNEMİ VE KONUMU / 167

Kur'ân Aynasında Namazın Önemi	170
Masumların (a.s) Buyruklarında Namazın Konumu	172
Namazda Gönül Birlikteliği	174
Namazı Hafifsemek ve Zayi Etmek.....	177
Cemaat Namazının Önemi	178

13. Bölüm

YÜCE ALLAH'IN EVİNDEN GAFLET ETMEMEK / 181

İslam'da Haccın Üstün Konumu.....	183
Umre Haccının Sevabı.....	185
Hac ve Umrenin Bereketi.....	185
Mekke'de Kur'ân Hatmetmenin Sevabı.....	186
Kâbe'ye Bakmanın Sevabı	186
Mescidü'l-Haram'da Namaz ve Tavaf	186
Haccın Maddî ve Manevi Faydaları	187
Hac; İslam Ümmetinin Beka ve Ayakta Kalma Etkeni	189
Haccın Konumunu Zayıflatmak İçin Yapılan Sinsi Çalışmalar	192

14. Bölüm

ALLAH YOLUNDA CİHAT / 193

Kur'ân'da Cihat	197
Mücahitlerin Başkalarına Üstünlüğü.....	197

Cihadın İlahî Bir İmtihan Oluşu	198
Cihadın İlahî Hidayeti Bulma Nedeni Oluşu	198
Mücahitlerin İlahî Mağfîret Kapsamında Oluşu.....	198
Allah Yolunda Cihat Edenlerin Cennet Ehli Oluşu	198
Cihadın Çok Kârlı Bir Ticaret Oluşu.....	199
Cihadın Tanımı ve Türleri	199
Ekonomik Cihat.....	200
Canla ve Bedenle Cihat	203
Dil İle Cihat.....	205
Kültürel Cihat	207
Kültürel Cihadın Şartları	207
Kültürel Faaliyetlerde Uyum	209
Cihad-ı Ekber (En Büyük Cihat)	209

15. Bölüm

AKRABALAR İLE MUAŞERET / 213

Sıla-ı Rahim	215
İslam'da Akrabalık Bağlarının Önemi.....	216
Akrabalık Bağlarını Gözetmenin Getirisi	219
Rızkın Artması, Belanın Defedilmesi ve Hesabın Kolaylaşması	219
Ömrün Uzaması.....	220
Büyük İlahî Mükâfat	221
Akrabalık Bağlarını Keskme.....	221
Akrabalık Bağlarını Koparmanın Kötü Sonuçları	222

16. Bölüm

MARUFU BUYURMAK VE MÜNKERDEN MENETMEK / 225

Toplumun Davranış Biçimine Genel Gözetim.....	227
İyiliği Buyurmak Gölgesinde Toplumsal Yaşam.....	229
İyiliği Buyurmanın ve Kötülükten Menetmenin Doğru Yöntemleri	232
Söylem ve Eylem Uyumı	232
Ailede İyiliği Buyurmak ve Kötülükten Menetmek	235
İnsanların Kişiliğine Saygı.....	236
Güven Kazanımı	237
İyiliği Buyurmada ve Kötülükten Menetmede Aşırılıktan Sakinmek.....	238

17. Bölüm

KAN DÖKMEKTEN SAKINMAK / 239

İnsanların Kanını Akıtmama Yönündeki Uyarı.....	241
Düşmana Karşı İnsaflı Davranış	242

GİRİŞ

Nehcü'l-Belağa, çok değerli inciler barındıran uçsuz bucaksız bir denizdir. Haklı olarak “**Kur’ân’ın kardeşi**” adıyla anılan bu kitap, farklı boyutları bir arada bulundurduğundan ötürü Müslüman olan veya olmayan pek çok düşünürün dikkatini kendine çekmiştir. Herkes kendi zevk, anlak ve yeteneğine uygun olarak bu denize dalıp onun gizli ve açık hazinelerinden faydalanmıştır. Etik ve eğitsel boyut, bu kitabın önemli ve belirgin yanlarından birini oluşturur. Müminler Emîri Ali’nin (a.s) paha biçilmez öğütleri ve değerli nasihatleri, özgün ahlakî gerçekleri arayan herkesin elinden tutacak bir kılavuz ve yolunu aydınlatacak bir meşaledir.

Okumakta olduğunuz bu kitap, İmam Ali’nin (a.s) Kadir gecesinde ve şahadet döşeğinde, mübarek dilinden akan bir vasiyetin şerhidir. Hemen belirtelim ki bu vasiyeti eden kişi, vahiy ocağında yetişen, kâinatın iftihar, ilmin, adaletin ve zühdün canlı örneği Ebu Talib oğlu Ali’dir (a.s); inci yüklü bu vasiyetin muhatapları ise İmam Hasan (a.s), İmam Hüseyin (a.s), akrabalarından ve ashabından birkaç kişidir. Durum böyle olunca, en seçkin sözlerin ve en önemli öğütlerin söyleneceği çok doğaldır. Buna göre, bu nur yumağı buyruklara dikkat etmek elzemdir.

Ali (a.s) izcisi herkesin arzularından biri şudur: Keşke bilseydim, o hazretin şahadet döşeğinde, mübarek ömrünün son saatlerinde ve anlarında hangi konulara dikkat çekmiş ve hangi

noktalara vurgu yapmıştır. Ne mutlu ki, bu arzu gerçekleşmiş ve hazretin tavsiyeleri bizlere ulaşmıştır! Tarih, bu vasiyetleri çok değerli bir hazine olarak kaydetmiş ve bu kıymetli mirası, hazretin fani dünya ile vedalaştığı anlarda mevcut bulunmayan herkes için korumuştur. Bugün bizler bu enfes miras ile baş başayız; onun kadrini bilmeli ve en güzel şekilde ondan faydalanmaya cehdetmeliyiz.

Elinizde bulunan bu eser, Avusturya'nın Viyana şehrinde bulunan İmam Ali (a.s) İslam Merkezi'nde "Müminler Emîri Ali'nin (a.s) Vasiyetleri" başlığı altında 1386 h.şemsî yılında yapılan konuşmalar mecmuası olup, daha sonra "Din ve Ahlak Kurumu"nda kitap hâlini almış ve böylece İmam Ali'ye (a.s) gönül verenlere sunulmuştur.

İmam Ali'nin (a.s) vasiyetinin her bölümü hakkında geniş ve derin konuların gündeme getirilebileceği çok açıktır, ancak bu çalışmada muhatapların durumu göz önünde bulundurularak bazı konu ve yönlere öncelik verilmiştir. Bu vasiyet mektubunun diğer boyutlarının ise uzmanlar ve düşünürler tarafından ele alınıp incelenmesini, böylece insanlık toplumunun bu yüce öğreti ve gerçeklerle aşına olmasına zemin hazırlanmasını ümit ediyorum.

Bu kitabın hazırlanmasında katkısı olan, zahmet çeken herkese ve özellikle de konuları düzenleme ve sıralama görevini üstlenip en güzel şekilde gerçekleştiren Seyyit Muhsin Âli-Betül kardeşime teşekkür ediyorum.

Son olarak, değerli düşünür ve uzmanların konular hakkında ki eleştirilerini ve yetersiz gördükleri noktaları, kitabın sonraki baskılarında değerlendirilmek üzere "Din ve Ahlak Kurumu"-na veya Kevser Yayınları'na iletmelerini rica ediyorum.

Rıza Ramazani
Hamburg-Almanya
15.02.2011

٤٧- وَمِنْ وَصِيَّةٍ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِلْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ مَا

ضَرَبَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ لَعَنَهُ اللَّهُ:

أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ أَلَّا تَبْغِيَا الدُّنْيَا وَإِنْ بَغَتْكُمْ وَ لَا تَأْسَفَا عَلَى شَيْءٍ مِنْهَا زُوِيَ عَنْكُمْ وَ قُولَا بِالْحَقِّ وَاعْمَلَا لِلْأَجْرِ وَكُونَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَلِلْمَظْلُومِ عَوْنًا.

أَوْصِيَكُمْ وَ جَمِيعَ وَلَدِي وَ أَهْلِي وَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَ نَظْمِ أَمْرِكُمْ وَ صَلَاحِ ذَاتِ بَيْنِكُمْ فَإِنِّي سَمِعْتُ جَدَّكُمْ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) يَقُولُ صَلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ أَفْضَلُ مِنْ عَامَّةِ الصَّلَاةِ وَ الصِّيَامِ.

اللَّهُ اللَّهُ فِي الْإِيْتَامِ فَلَا تُغْبُوا أَفْوَاهَهُمْ وَ لَا يَضِيعُوا بِحَضْرَتِكُمْ.

وَاللَّهُ اللَّهُ فِي جِيرَانِكُمْ فَإِنَّهُمْ وَصِيَّةُ نَبِيِّكُمْ مَا زَالَ يُوصِي بِهِمْ حَتَّى ظَنَّنَا أَنَّهُ سَيُورِثُهُمْ.

وَاللَّهُ اللَّهُ فِي الْقُرْآنِ لَا يَسْبِقُكُمْ بِالْعَمَلِ بِهِ غَيْرُكُمْ.

وَاللَّهُ اللَّهُ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا عَمُودُ دِينِكُمْ.

وَاللَّهُ اللَّهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ لَا تُخْلَوْهُ مَا بَقِيْتُمْ فَإِنَّهُ إِنْ تَرِكَ
لَمْ تُنَظَرُوا.

وَاللَّهُ اللَّهُ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَالسِّنَتِكُمْ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ.

وَعَلَيْكُمْ بِالتَّوَاصُلِ وَالتَّبَادُلِ وَإِيَّاكُمْ وَالتَّدَابُرِ وَالتَّقَاطُعِ.
لَا تَتْرُكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَوَلَّى
عَلَيْكُمْ أَشْرَارُكُمْ ثُمَّ تَدْعُونَ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ.

ثُمَّ قَالَ يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَا أُلْفَيْنَكُمْ تَخَوْضُونَ دِمَاءَ
الْمُسْلِمِينَ خَوْضًا تَقُولُونَ قُتِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قُتِلَ أَمِيرُ
الْمُؤْمِنِينَ أَلَا لَا يُقْتَلَنَّ بِي إِلَّا قَاتِلِي أَنْظَرُوا إِذَا أَنَا
مُتُّ مِنْ ضَرْبَتِهِ هَذِهِ فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَةً بِضَرْبَةٍ وَلَا يُمَثَّلُ
بِالرَّجُلِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ)
يَقُولُ إِيَّاكُمْ وَالْمُثَلَّةَ وَلَوْ بِالْكَلْبِ الْعُقُورِ.

**İmam Ali'nin (a.s), İbn Mülcem (Allah'ın laneti onun
üzerine olsun) Tarafından Yaralandıktan Sonra
Hasan ve Hüseyin'e (a.s) vasiyetidir:**

“Siz ikinize (Hasan ve Hüseyin'e -a.s-) ilahî takvayı (Allah'tan sakınmayı) vasiyet ediyorum. Dünya sizi istese bile onu istememenizi vasiyet ederim. Ona ait bir şeyi kaybettiğiniz için üzülmeysin. Hakka kail olun; ahiret eciri için çalışın. Daima zalime düşman ve mazluma yardımcı olun.”

“Siz ikinize, bütün evlatlarıma, ehlime ve bu vasiyetin ulaştığı kimselere Allah'tan korkmayı ve işlerinizde düzenli olmayı vasiyet ederim. Ve aranızı düzeltmeyi vasiyet ederim. Çünkü ben, dedeniz Resulullah'ın (s.a.a), *'Ara bulmak ve barıştırmak her namaz ve oruçtan daha faziletlidir.'* buyurduğunu duydum.”

“Allah için, Allah için yetimlerin hakkını gözetin, onları bir aç bir tok bırakarak nezdinizde zayi etmeyin.”

“Allah için, Allah için komşularınızın hakkına riayet edin. Onlar, size Nebi'nizin vasiyetidirler. O, komşular hakkını da öylesine tavsiyelerde bulunurdu ki biz, mirasa da dâhil olacaklar sandık.”

“Allah için, Allah için Kur'ân'a uyun; onunla amel etmede başkası sizden öne geçmesin.”

“Allah için, Allah için namaza dikkat edin; çünkü namaz, dininizin direğidir.”

“Allah için, Allah için, Rabbinizin evi Kâbe'ye dikkat edin, var olduğunuz müddetçe orayı ıssız bırakmayın, eğer ora-

yı terk edecek olursanız azap hususunda sizlere fırsat dahi verilmez.”

“Allah için, Allah için mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle Allah yolunda cihat edin.”

“Size düşen görev, karşılıklı iyi ilişkilerde bulunmak, karşılıklı olarak hediyeler vermektir. Sırt çevirip gitmekten ve birbirinize dargın durmaktan sakının.”

“Marufu buyurmayı ve münkerden menetmeyi terk etmeyin. Aksini yaptığınız takdirde başınıza kötüleriniz geçer ve sonra ne kadar çağırırsanız da artık sizlere icabet edilmez.”

“Ey Abdulmuttalip oğulları! ‘Müminlerin Emîri katledildi’ diyerek Müslümanların kanını akıtmaktan, öç almaya kalkışmaktan sakının. Sakın, benim için katilimden başkasını öldürmeyin. Biraz bekleyin bakın; şayet onun darbesinden ölürsem, darbesine karşı kendisine bir darbe vurun, organlarını kesmeyin. Ben Resulullah’ın (s.a.a), ‘Öldüreceğiniz kuduz köpek bile olsa, cesedi ibret verici bir şekle sokmaktan sakının.’ buyurduğunu işittim.”

(Nehcü'l-Belağa, Mektup: 47)

1. Bölüm:

KUR'ÂN VE SÜNNETTE VASIYETİN ÖNEMİ VE KONUMU

- Vasiyetin Sözlük ve Fıkıh Anlamı
- Vasiyet; Kur'ânî Tavsiye
- Hadislerin Vasiyete Vurgusu
- Vasiyetin Varlık Felsefesi

“İmam Ali’nin (a.s), İbn Mülcem (Allah’ın laneti onun üzerine olsun) tarafından yaralandıktan sonra Hasan ve Hüseyin’e (a.s) vasiyetidir.”

Vasiyetin Sözlük ve Fıkıh Anlamı

Vasiyet, sözlükte ilişki, bir şey hakkında öğüt ve tavsiye anlamıdır.⁽¹⁾ Bir başka tabirle şöyle de açıklanabilir: **“Vasiyet, öğüt vererek bir şeyin yapılmasını istemektir.”**⁽²⁾

Fıkıh ilminde vasiyet, birinin, kendi servetinin bir kısmını bir kişiye veya bir yere tahsis etmesi veyahut da bir kişiyi bazı işleri yapması ya da ölümünden sonra servetine nezaret etmesi için görevlendirmesidir. Şehid-i Evvel (r.a) vasiyeti şöyle açıklamıştır: “Ölüm sonrasında bir şeyin aslını ya da menfaa-tini temlik etmeye veya bir şeyin kullanım yetkisini vermeye vasiyet denir.”⁽³⁾

İmam Humeyni (r.a) de vasiyet konusunu şöyle açıklamıştır: “İnsan öleceğini anladığında, yanında bulunan emanetleri ve... sahiplerine ulaştırması farz olur; aynı şekilde namazla-

1- Lisanü'l-Arab, c. 15, s. 320.

2- Müfredat, Ragıb İsfahanî, “vasiyet” kelimesi.

3- er-Ravzatü'l-Behiyye fi Şerhi'l-Lum'ati'd-Dimişkiyye, Vasiyet kitabı, c. 2, s. 20.

rın, oruçların kazaları ve kefaretlar gibi üzerindeki Allah haklarını veya insanlara olan süreli borçlarını ödemesi de farzdır. Eğer kendisi bunları yerine getiremiyorsa, yanında bulunan halkın mallarının sahiplerine ulaştırılmasını vasiyet etmeli ve buna şahitler tutmalıdır. Özellikle de varislere gizli olan ve bilmedikleri hususlarda bu daha önemlidir. Yine üzerindeki insanlara ait borçlar, kefaletler... gibi malî hakları veya Yaratana ait humus, zekât, kefaretlar gibi hakları eda etmelidir.”⁽¹⁾

Vasiyet; Kur’ânî Tavsiye

“Vasiyet” kelimesi, farklı türevleriyle ve farklı öğretileri aktarmak amacıyla otuz defadan fazla Kur’ân-ı Kerim’de kullanılmıştır. Konu ile ilgili ayetlere dikkatlice bakıldığında, bu eğitsel ve dinî öğretinin ehemmiyet ve konumu daha iyi anlaşılacaktır.

Ölüm Döşeginde Vasiyet

Yüce Allah, ölüm döşeginde vasiyetin zaruretini, hukukî ve malî tavsiyelerin, ibadetler hususundaki eksikliklerin ve ihmallerin telafisinin gerekliliğini açıklamak için şöyle buyurmuştur:

“Birimize ölüm geldiği zaman, eğer bir mal bırakacaksa anaya, babaya, yakınlaraya uygun bir biçimde vasiyet etmek Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur.”⁽²⁾

Bir başka ayette vasiyetin nasıl olması gerektiği şöyle açıklanmıştır:

“Ey iman edenler! Birimize ölüm gelip çatınca vasiyet esnasında içinizden iki adalet sahibi kişi aranızda şahitlik etsin. Yahut seferde iken başınıza ölüm musibeti gel-

1- Tahriru'l-Vesile, *İmam Humeyni*, c. 2, s. 93.

2- Bakara, 180.

mişse (ve Müslüman şahit yoksa) sizden olmayan, başka iki kişi (şahit olsun).”(1)

Eşler Hakkında Vasiyet

Vasiyeti konu eden bir başka ayet şöyle buyurmuştur:

“İçinizden ölüp geriye dul eşler bırakan erkekler, eşleri için, evden çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlanmasını vasiyet etsinler. Ama onlar (kendiliklerinden) çıkarlarsa, artık onların meşru biçimde kendileri ile ilgili olarak işlediklerinden dolayı size bir günah yoktur. Allah mutlak güç sahibidir, hikmet sahibidir.”(2)

Evlatlar ve... Hakkında Vasiyet

Konunun bir diğer boyutuna dikkat çeken bir başka ayet şöyle buyurmuştur:

“Allah, size, çocuklarınız(ın alacağı miras) hakkında, erkeğe iki dişinin payı kadarını emreder. (Çocuklar sadece) ikiden fazla kız iseler, (ölenin geriye) bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer kız bir ise (mirasın) yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, geriye bıraktığı maldan, ana babasından her birinin altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da (yalnız) ana babası ona varis oluyorsa, anasına üçte bir düşer. Eğer kardeşleri varsa, anasının hissesi altıda birdir. (Bu paylaşırma, ölenin) yapacağı vasiyetten ya da borcundan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan, hangisinin size daha faydalı olduğunu bilemezsiniz. Bunlar, Allah tarafından farz kılınmıştır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir.”(3)

1- Mâide, 106.

2- Bakara, 240.

3- Nisâ, 11.

Allah'ın Baba ve Anne Hakkındaki Tavsiyesi

Yüce Allah'ın insana yaptığı en önemli tavsiyelerden biri, baba ve anneye saygılı davranmak ve onların haklarını gözetmektir. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

“Biz, insana, ana babasına iyilik etmesini tavsiye ettik.”⁽¹⁾

Bir başka ayette şöyle geçer:

“İnsana da, anne babasına iyi davranmasını öğütledik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için insana), ‘Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır.’ diye emrettik.”⁽²⁾

Yüce Allah'ın Takva Hakkındaki Tavsiyesi

“Sizden önce kendilerine kitap verilenlere de, size de ‘Allah’a karşı gelmekten sakının.’ diye tavsiye ettik.”⁽³⁾

Peygamberlerin Kur'ân'da Geçen Vasiyetleri

“İbrahim, bunu kendi oğullarına da vasiyet etti, Yakub da öyle: ‘Oğullarım! Allah, sizin için bu dini (İslâm'ı) seçti. Siz de ancak Müslümanlar olarak ölün.’ dedi.”⁽⁴⁾

Görüldüğü gibi bu ayetler, ölçülü vasiyet ve tavsiyenin Kur'ân'daki yüce konumunu ve önemini göstermektedir.

1- Ankebût, 8.

2- Lokmân, 14.

3- Nisâ, 131.

4- Bakara, 132.

Hadislerin Vasiyet Hakkındaki Vurgusu

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) ve Masum Ehlibeyt İmamları (a.s), öğüt, tavsiye ve vasiyete önemle vurgu yapmışlardır. Değerli “*Vesâilu’ş-Şia*” kitabında konu hakkında yüzün üzerinde hadis vardır ve bu da, onun ne denli önemli olduğunu gösterir. Şimdi vasiyet içerikli hadislerden birkaçını, örnek olması bakımından aktaracağız.

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Vasiyet yapmaksızın ölen kimse, cahiliye döneminde ölmüş gibidir.”⁽¹⁾

Yine hazretin bir diğer buyruğu şöyledir:

“Kişinin ölüm esnasında iyi bir vasiyet yapmaması, onun mertliğinin ve aklının eksikliğini gösterir.”⁽²⁾

İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Vasiyetinde adaletli davranan kimse, servetini hayatta iken Allah yolunda harcamış gibi olur; kim de, vasiyetinde haksızlık edecek olursa, kıyamet günü izzet ve celal sahibi Allah’ın huzuruna çıktığında, Allah ondan yüz çevirecektir.”⁽³⁾

Yine İmam şöyle buyurmuştur:

“Vasiyet bir haktır ve Allah Resulü (s.a.a) de vasiyet etmiştir. Öyleyse Müslüman kişi de vasiyet etmelidir.”⁽⁴⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) da şöyle buyurmuştur:

1- Men la Yahzuru’l-Fakih, c. 4, s. 352.

2- age.

3- age, s. 359.

4- Vesâilu’ş-Şia, c. 13, s. 351.

“Müslüman bir kişi akşam başını yere koyduğunda, vasiyeti başının altında olmalıdır. Bunun aksi ona yakışmaz.”⁽¹⁾

Aktardığımız ayet ve hadislerden elde edilen sonuç, vasiyetin insan için bir imtiyaz ve hak olduğudur. Mukaddes İslam dini ilk adımda, bu hak ve imtiyazın aslını resmiyete tanımış, sonraki adımda ise, vasiyette adaletli olmayı ve doğruluktan şaşmamayı öğütlemiştir.

İnsan, öncelikle terk edilmiş farzlar ve telafi edilmemiş haklar gibi daha önemli ve yapıcı şeyleri, daha sonra da adalet ve insaf uyarınca diğer faydalı ve uygun şeyleri vasiyet etmelidir. “*Sefinetü'l-Bihar*” kitabında şöyle geçer: Ölüm döşğinde olan ensardan biri, bütün servetini Allah yolunda infak etti ve ölümünden sonra da çocuklarını ve yakınlarını muhtaç duruma düşürdü. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a), onu defnettikten sonra bu infak durumundan haberdar oldu. Allah Resulü (s.a.a), onun yaptığıнын yanlış ve adaletle aykırı bir davranış olduğunu göstermek ve böylece de diğer insanları uyarmak amacıyla şöyle buyurdu:

“Eğer onu defnetmeden önce bu yanlış ve zalimce işini öğrenmiş olsaydım, onun Müslüman mezarlığına defnedilmesine izin vermezdim. Çünkü o, kendi çocuklarına zulmetmiş ve onları muhtaç duruma düşürmüştür.”⁽²⁾

Yüce İslam dini, hayata dair her şeyde dengeli hareket etmeyi öğütlemiştir. Bundan dolayı da İslam’ın inanç ve ahlak alanından tutun, şariat hükümlerine kadar her alandaki sloganı itidal ve aklaniyettir. Bu ölçü, İslamî öğretilerin her birinde rahatlıkla gözlemlenebilir niteliktedir. Ne yazık ki, hayat kaynağı olan İslam’ın ve hükümlerinin bütün boyutlarını göz

1- age, s. 352.

2- Sefinetü'l-Bihar, “vasiyet” kelimesi.

önünde bulundurmayan kimseler ifrat ve tefrite sürüklenmişlerdir. Bu aşırılık, özellikle de ibadetler bölümü olmak üzere amelî alanda hep görülmüş ve bu da, hayat yolunda birçok sorunların türemesine neden olup kişileri ciddi buhranlarla yüz yüze bırakmıştır.

Vasiyet; İlahî Yasa

Bazı hadisler, yüce Allah'ın kendi elçilerine yaptığı tavsiyeleri içermektedir. *“Tuhefu'l-Ukûl”* kitabında yüce İslam Peygamberinden (s.a.a) rivayet edilen bir hadis şöyledir:

“Rabbim bana dokuz şeyi tavsiye etti: Gizlide ve açıkta ihlâslı olmayı, rıza ve öfkede adaletli olmayı, fakirlikte ve zenginlikte orta halli olmayı, bana zulmedenı affetmemi, benimle ilişkisini kesenle irtibatta olmamı, beni mahrum bırakana atâ etmemi, susmamın düşünce olmasını, konuşmamın zikir olmasını ve bakışımın ibret almak olmasını tavsiye etti.”⁽¹⁾

Yüce Allah'ın Hz. İsa Mesih'e (a.s) vasiyeti Meryem Suresi'nde şöyle ifade bulmuştur:

“Yaşadığım müddetçe namaz kılmamı, zekât vermemi ve anneme iyi davranmamı vasiyet etti. Beni bedbaht bir zorba kılmadı.”⁽²⁾

Vasiyetin Varlıksal Felsefesi

Bazen şöyle bir tenkit dile getirilir: İnsan, yapmadığı işlerin telafisi ve eksiklerinin tamamlanması için bile olsa, ömrünün sonunda vasiyet etmeye muhtaç olmayacak şekilde yaşamalı-

1- Tuhefu'l-Ukûl, s. 31; Biharu'l-Envar, c. 77, s. 137.

2- Meryem, 31-32.

dır. Sorumluluğumuzun başladığı günden itibaren öyle yaşamalıyız ki, bizim geciktirdiğimiz ve yapmadığımız işleri başkaları yapmak zorunda kalmasın. Şer’î ve örfî görevlerimizde tembellik edip bunların vasiyetimiz uyarınca başkaları tarafından telafisine ümit bağlamamız ne derece kabul edilebilir bir şeydir? Böyle bir şey esasen doğru mudur?

Buna cevaben şöyle denebilir: Her şeyden önce bilinmelidir ki, Kur’ân-ı Kerim ve Masumlardan (s.a) rivayet edilen hadisler, imanlı insanı, dirayet ve sorumluluk bilinciyle hareket edip görevlerini yerine getirmeye teşvik etmiştir. İmanlı bir insan, eksikliklerinin başkaları tarafından telafi edileceği ümidiyle gönlünü hoş tutmamalıdır. Müminler Emîri Ali (a.s) bu gerçeğe temas ederek şöyle buyurmuştur:

“Ey Âdemoğlu! Malında kendin vasi ol; kendi malında senden sonra yapmalarını vasiyet edeceğin işi kendin yap.”⁽¹⁾

İslam’ın belirlediği miras hükümleri, insanın ölümü sonrasında bırakacağı servetin taksimi içindir. Miras hükmü uyarınca, insanın yakınlarından sadece özel bir grup, belirlenmiş miktarda ölünün servetinden pay alırlar. Bazen mirastan alınan pay, varislerin ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda olmaz. Bundan dolayı da onlara farklı bir yolla yardım edilmelidir. Bu bağlamda vasiyet, insana, kendi malının bir kısmında adaletli ve ölçülü olarak tasarruf etme imkânı ve fırsatı verir.

Kutsal dinimiz İslam, insanın doğal ihtiyaçlarını ve mantıklı isteklerini her yönüyle ele alıp inceler, değerlendirir ve adilâne çözümler sunar. Vasiyet de, bazı insanî gereksinimlere cevap mahiyetinde göz önünde bulundurulmuştur. Aynı zamanda vasiyet, bir hak ve imtiyaz olup insana, kendi servetinin ve

1- Nehcü’l-Belağ, Hikmetli Sözler, 256. hadis

çalışmasının ürününün bir kısmını, kendisine ve başkalarına faydalı olacak en güzel şekilde kullanma imkânı sağlar.

Buna ilaveten belirtilmesi gereken bir diğer husus şudur: Bazen olur ki insan, bütün gayretine ve temiz düşüncesine rağmen bazı yüce ve değerli arzu ve amaçlarını kendisi yaşadığı sürece gerçekleştiremez veya sosyal, siyasî ve ahlakî alanlarda ister istemez bazı hatalara düşer. Mihriban Allah işte buna dönük olarak, hata ve yanlışların ve hatta haksızlıkların telafisi için bir fırsat verir ve böylece insan, yüce ülkülerinin ve rüzgârda savrulan arzularının gerçekleşmesi için esaslı bir adım atar.

Elbette bazı insanlar vardır ki düşünce, bilgi ve ahlak bakımından hata ve yanlışla karşı korunmuş olduklarından dolayı onların, telafi ve ıslah bakımından yeni bir fırsata zaten ihtiyaçları yoktur. Onlar vuslatın heyecan ve özlemindedirler. Çünkü onlar, dünyada en güzel şekilde ve ilahî buyruklara tam uyum içinde yaşamışlardır ve şimdi de ilahî rızvanı beklemektedirler. Bu nitelikli insanlar, ömrün son anlarını ve bu son fırsatı en güzel şekilde kullanarak en önemli ve en özlü inançları, öğretileri ve tecrübeleri gerçek yetkinlik arayıcılarına aktarırlar. Gerçekte onlar, mana hazinelerini ve düşünce birikimlerini hatıra olarak bırakır ve bu doğrultuda insanların yolunu aydınlatırlar.

Büyük âlimler ve ilahî bilgiler de hep bu yolda ilerlemiş ve bunu yaşam yöntemi olarak seçmişlerdir. İbn Sina'nın (r.a) "*İşarat*" kitabı, Molla Sadra'nın (r.a) "*Esfar*" kitabı ve de İmam Humeyni'nin (r.a) birçok eserleri, farklı alanlarda enfes tavsiye ve vasiyetler içeren çok değerli ve ebedî bir miras olarak kalmıştır. Bu vasiyetlerden faydalanarak ve onları uygulamaya koyarak hayat yolumuzu iyi bir şekilde yönlendirebiliriz. Kur'ân-ı Kerim bütün bu yönleri göz önünde bulundurarak "vasiyet" öğretisini öngörmüştür. Bu yolla insan maddî, bi-

limsel, tecrübî ve manevi çalışmalarının mahsulünün bir kısmını, arzu ettiği ama gerçekleştiremediği iyi bir yönde vasiyet edebilecektir.

2. Bölüm:

HER HÂL VE DURUMDA İLAHÎ TAKVAYI GÖZETMEK

- Hayat Yolunda Takvanın Konum ve Önemi
- Kur'ân ve Hadislerin Takva Konusuna Verdiği Önem
- Takvanın Anlam ve Gerçeği
- Takva ve Özgürlük İlişkisi
- Takvanın Getirileri

“Siz ikinizi(ze) (Hasan ve Hüseyin -a.s-) ilahî takva-
yı (Allah’tan sakınmayı) vasiyet ediyorum...”

Hayat Yolunda Takvanın Konum ve Önemi

İnsanın kalbinden yüce Allah’a doğru giden bir yol vardır ki, insanın varlığını varlığın yaratıcısına yönlendirir. Bu yol, insanın diğer varlıklar karşısındaki üstünlüğünün göstergesi ve insanlığının alamet-i farikasıdır. Eğer insan, yüce Allah’a ulaşan yolları kapatacak olsa, insanlık yolundan çıkıp hayvanî yaşama eğilmiş olacaktır.

Bundan dolayıdır ki Müminler Emîri Ali (a.s), takvayı öğütleyerek vasiyetine başlamıştır. Çünkü takva, insanın üstünlük ve insanlığını koruyan en önemli etkidir. Eğer takvadan daha önemli ve elzem bir şey olsaydı o hazret, kesinlikle ona dikkat çeker ve ona öncelik verirdi.

Takvayı Önemli Kılan Yönler

Takvanın önemi, onun hangi özelliğinden kaynaklanır? İmam Ali’nin (a.s) takvaya öncelik vermesinin nedeni nedir? Müminler Emîri Ali (a.s), bu kısa vasiyetinde iki defa takva olgusuna vurgu yapmış ve “Hemmam Hutbesi” olarak bilinen hutbesinde de takvalıların 127 sıfatını sıralamıştır. Yüce İslam

Peygamberi (s.a.a) de, Cuma namazı hatibinin takvayı tavsiye etmesinin farz olduğunu şöyle buyurmuştur:

“Sizleri Allah takvasına vasiyet ediyorum. Şüphesiz ki Müslümanın vasiyet edeceği en hayırlı şey takvadır.”⁽¹⁾

Bütün bu açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, takvadan daha önemli bir şey yoktur.

Masumlar (a.s) açısından, dindar insanın en önemli ve en temel vazifesinin takva olduğu rahatlıkla söylenebilir. Takva, şeytan tarafından insana yapılan yoğun saldırılar karşısında asla sarsılmayan, sapasağlam duran ve insanı koruyan sağlam bir kaledir. Müminler Emîri Ali (a.s), bu gerçeğe şöyle temas etmiştir:

“Şüphesiz ki takva bugün bir sığınak ve kalkandır, yarın da cennete varan bir yoldur. Takvanın yolu açık, yolcusu kârlıdır.”⁽²⁾

Takva, insanı ilahî buyrukları kabule, ilahî emir ve yasaklara itaate çağırır. Takvanın yorumu ve hakikati İmam Cafer Sadık’a (a.s) sorulduğunda, o şöyle buyurdu:

“(Takva) Allah’ın emrettiği şeyde seni kaybetmemesi ve yasakladığı şeyde ise seni görmemesidir.”⁽³⁾

Müminler Emîri Ali’nin (a.s) takva hakkındaki bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

“İlahî takva; doğruluk ve istikametın anahtarı, ahiretin yegâne azığıdır. İnsanın her türlü kölelikten kurtuluş ve he-

1- Müstedrekü’l-Vesâil, c. 6, s. 33.

2- Nehcü’l-Belağa, 191. Hutbe.

3- Biharu’l-Envar, c. 67, s. 285.

lakten korunma sebebidir. İsteyen, onunla başarıya ulaşır, ona sığınan kurtulur ve arzulara onunla ulaşılır.”⁽¹⁾

Kur’ân ve Hadislerin Takva Konusuna Verdiği Önem

Kur’ân ve hadisler perspektifinde takva öyle bir öneme sahiptir ki, yüce Allah’ın en önemli buyruğunun, bütün enbiya ve evliyanın tavsiyesinin takva olduğu söylenebilir. Kur’ân-ı Kerim, takva ehlinin, ilahî dergâha en yakın kullar olduğunu şöyle bildirmiştir:

“Ey insanlar! Şüphesiz ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, en takvalı (O’na karşı gelmekten en çok sakınan) olanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.”⁽²⁾

Konu ile ilgili bir diğer ayet şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz Allah, takvalılarla (kendisine karşı gelmekten sakınanlarla) ve iyilik yapanlarla beraberdir.”⁽³⁾

Yine bir başka ayette şöyle geçer:

“Şüphesiz Allah, takvalıları (O’na karşı gelmekten sakınanları) sever.”⁽⁴⁾

Takva; Bütün Peygamberlerin Vasiyeti

Kur’ân-ı Kerim’de adı geçen peygamberlerin vasiyeti hep takva olmuştur. Örnek olması için onlardan bazılarını aktaralım.

1- Nehcü’l-Belağa, 230. Hutbe.

2- Hucurât, 13.

3- Nahl, 128.

4- Tevbe, 4,7.

“Hani kardeşleri Nuh, onlara: ‘Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ demişti.”⁽¹⁾

“Hani kardeşleri Hûd, onlara: ‘Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ demişti.”⁽²⁾

“Hani kardeşleri Salih, onlara: ‘Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ demişti.”⁽³⁾

“Hani kardeşleri Lût, onlara: ‘Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ demişti.”⁽⁴⁾

“Hani kardeşleri Şuayb, onlara: ‘Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ demişti.”⁽⁵⁾

“Şüphesiz İlyas da peygamberlerden idi. Hani kavmine: ‘Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ demişti.”⁽⁶⁾

“İbrahim’i de peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine: ‘Allah’a kulluk edin, O’na karşı gelmekten sakının. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.’ demişti.”⁽⁷⁾

Takva; Ahlakın Temeli ve Dayanağı

İlahî elçilerin en önemli risaletlerinden biri, ahlak değerlerini bireysel, ailevi ve sosyal alanlarda yaymak olmuştur. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a), bu gerçeği destekler mahiyette şöyle buyurmuştur:

1- Şuarâ, 106.

2- Şuarâ, 124.

3- Şuarâ, 142.

4- Şuarâ, 161.

5- Şuarâ, 177.

6- Sâffât, 123-124.

7- Ankebût, 16.

“Kuşkusuz ki ben, ahlak değerlerini tamamına erdirmek için seçildim.”

Takvanın ahlak ile çok yakın ve dakik bir ilişkisi vardır. Çünkü takvanın öz ve ruhu, birey ve toplumu, görev ve sorumluluklarını en güzel şekilde ifaya; güzel söylem ve eyleme, başkalarının hürmet ve hukukunu korumaya çağırır. Müminler Emîri Ali (a.s), veciz bir buyruğunda buna şöyle temas eder:

“Takva, ahlakın temel dayanağıdır.”⁽¹⁾

Dinin aslî buyruk ve programı, ahlaka ve insanlığa yakışır takva olduğuna göre, yaşamın aslî sloganı da takvayı gözetmek olmalıdır. Bu durumda takva, hayatın her koşul ve durumunda göz önünde bulundurulmalıdır; konuşmada, susmada, mutlulukta, mutsuzlukta, zenginlikte, yoksullukta vb. her alanda geçerliliğini korumalıdır. Gerçekte takva, bütün iyilik ve güzellikleri kendi bünyesinde toplayan bir cevherdir. Konunun bu yönüne dönük bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

“İlahî takvadan asla ayrılmayın. Çünkü o bütün hayırları bir arada toplar ve ondan başka hayır olmaz.”⁽²⁾

Takva, bütün hak sevdalılarının arzusu, ahiret seferinin en güzel azığıdır. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“(Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır (Allah’a karşı gelmekten sakınmadır). Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.”⁽³⁾

Bir başka ayette şöyle geçer:

1- Nehcû'l-Belağa, Hikmetli Sözler, 412. hadis.

2- Biharu'l-Envar, c. 70, s. 285.

3- Bakara, 197.

“Takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır.”⁽¹⁾

Aynı zamanda takva amellerin kabul ölçüsüdür. Takva, eşsiz bir cevher olarak insanın amellerine değer katar ve onun sayesinde, insanın amelleri ilahî dergâhta kabul görür.

“Allah, ancak takvalılardan (kendisine karşı gelmekten sakınanlardan) kabul eder.”⁽²⁾

Bir ayette şöyle geçer:

“Kim Allah’a ve Resulüne itaat eder, Allah’tan korkar ve O’na karşı gelmekten sakınırsa, işte onlar başarıyı elde edenlerin ta kendileridir.”⁽³⁾

Yine Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının, O’na yaklaşmaya vesile arayın ve O’nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz.”⁽⁴⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) de bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Takva olmaksızın iman fayda vermeyecektir.”⁽⁵⁾

Başka insanlarla arkadaşlık ölçüsü de takvadır. Bir hadiste şöyle geçer:

“Din kardeşlerini takvaları oranında sev.”⁽⁶⁾

Hidayetin ve hakkı kabul etmenin etkeni de takvadır. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

1- A’râf, 26.

2- Mâide, 27.

3- Nûr, 52.

4- Mâide, 35.

5- Gururu’l-Hikem ve Dürerü’l-Kelim Şerhi, c. 1, s. 193.

6- Mizanü’l-Hikme, c. 1, s. 39.

“Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir.”⁽¹⁾

Takva, ilahî bereketlerin iniş sebebidir. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Eğer, o memleketlerin halkları iman etseler ve Allah’a karşı gelmekten sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereketler(in kapılarını) açardık.”⁽²⁾

Yüce Allah takvalılarla birliktedir:

“Allah’a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir.”⁽³⁾

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Takva, Allah’a tazim ve müminlere saygıdır.”⁽⁴⁾

Takvanın Anlam ve Gerçeği

Bazıları, takvanın korku anlamına geldiğini ve takvalı kişinin de Allah’tan korkan insan olduğunu bildirmişlerdir. Oysaki takvanın sözlük anlamı korku değildir. Ancak bununla birlikte büyüklerin çoğu, takvayı Allah korkusu şeklinde yorumlamışlardır. Takvanın anlam ve hakikatini şöyle açıklayabiliriz: “Vikaye” kökünden olan takva, insanın kendisini zarar ve ziyan karşısında korumak, hıfz ve sıyanet etmek anlamındadır. İnsanın kendisini nelerden koruması gerektiği konusuna gelince; bunu şöyle açıklayabiliriz: Gerçekte takva, yüce Allah’ın yasakları karşısında, yüce Allah’ı unutma ve O’na muhalefet etme

1- Bakara, 2.

2- A’râf, 96.

3- Bakara, 194.

4- Camiu’l-Ahadis, c. 14, s. 263.

karşısında ruhu korumak ve kollamaktır. Bu sıyanet ve koruma, gitgide insanda çok gizemli bir güç ortaya çıkaracaktır. İşte bu güç aklın da yardımıyla, varlığını tehlikelerden ve mutluluk engellerinden koruyacaktır. Çoğu kez insan günahla karşı karşıya gelecek ama bu derunî halet, günahın işlenmesine engel olacaktır; yalan konuşmasını, iftira etmesini, haram işlemesini engelleyecektir. Bunun nedeni şudur: O'na, yüce Allah'ın bu tür işlerden razı olmayacağı, ahiret hayatının onu beklemekte olduğu ve yüce Allah'ın daima onu gözetlediği bildirilmiştir. O, günah işlemenin kendisine, ailesine ve toplumuna zarar vereceğini bilmektedir; ölümün, kıyametin, hesap ve kitabın ve ilahî adaletin de hakkaniyetine iman etmiştir. Böyle bir insan, günahın doğuracağı sonuçlardan korkar; amellerinin kötü yansımalarından dehşete düşer ve yüce Allah'ın gazap ateşine duçar olmamak için de kendisini korur.

Buna göre takva, insanın nefsini gınahtan ve asi olmaktan koruyan bir yeti ve melekedir. Korku, bu koruma ve gözetlemenin gereğidir. Yüce Allah'ın adalet ve gazabından korkmak, ölümün zorluğundan ve kıyamet ahvalinden korkmak insanın takvalı olmasına neden olur. Sonuç şu ki: Takvanın anlamı korkmak değildir, korku ancak takvanın gereği, gerekçesidir.

Bu açıklamalardan anlaşıldığına göre korku, insanın davranışlarını takva üzerine kurmasını sağlayan bir etkindir. İnsan neye karşı korkmalıdır? Yüce Allah'tan mı korkmalıdır? Allah korkusu mu takvalı olmayı gerektirir? Oysaki yüce Allah, evrenin en güzel, en sevilen gerçeğidir; hüküm, hikmet ve merhamet sahibidir, kâinatın bütün güzelliklerinin yaratıcısıdır. Durum bundan ibaret olduğuna göre insan, mihriban ve aziz olan Allah'tan neden korksın ki?

Sahi, neye karşı duyulan korku takvaya neden olur? Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

“Kim de, Rabbinin makamından korkar ve nefisini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.”⁽¹⁾

Bu ayet-i kerimeden anlaşıldığına göre takvalı insan, yüce Allah'ın makamından ve adalet sahibi oluşundan korkmalıdır. Gerçekte insanı korku ve ıstıraba düşüren şey Allah'ın adaletidir. Bizler insanız, bazen kötü ve hatalı davranarak günaha düşeriz; bundan ötürü de yüce Allah'ın adalet mahkemesinde O'nun azap ve gazabına duçar olmaktan korkarız. Çevşen-i Kebir duasında bu hakikatin altı çizilmiştir:

“Ey kendisinden ancak lütuf ve fazl ümit edilen ve ancak adaletinden korkulan!”⁽²⁾

İmam Rıza'nın (a.s) ziyaretinden sonra okunan duada ise şöyle geçer:

“Sen o yücesin ki, ancak adaletinden korkulur ve senden ancak ihsan ve lütuf beklenir.”⁽³⁾

Aslında insan kendisinden korkmalıdır. Yüce Allah'ın adaletinden korkmak da, insanın kendi çirkin davranışından korkması anlamına gelir. “Allah'tan kork!” dediğinde, bununla kastedilen şey, yüce Allah'ın makamı ve adaletidir. Bu da insanın kendi davranışından kaynaklanır. Yani “kendi hakkında yaptığın zulümden dolayı ilahî azaba duçar olmaktan korkmalısın” anlamına gelir. Bundan dolayıdır ki günahkâr insan kendi yaptığından dehşete kapılır ve bizar olur. “Hain insan korkar.” gerçeği de buna dönüktür. Suçlu ve katil birinin daima cezalandırılma korkusu taşıdığı gibi, günahkâr kişi de her an ölümün gelmesinden ve bu hâlde ilahî huzura çık-

1- Nâziât, 40-41.

2- Biharu'l-Envar, c. 91, s. 107.

3- Mefatihü'l-Cinan.

maktan korkar. İmam Zeynelabidin (a.s), Ebu Hamza Sumali duasında yüce Allah’a şöyle yakarır:

“Ey benim Mevlam! Günahlarımı gördüğümde, korkar kederlenirim.”⁽¹⁾

Takva ve Özgürlük İlişkisi

Bilindiği üzere takva, kişi için bazı kırmızı çizgiler ve kısıtlamalar getirir. Yani takvalı insan düşünce, ahlak ve davranış alanında bir dizi sınırlarla çevrilidir; her sözü söyleyemez, her şeye bakamaz, her sözü dinleyemez, her inanç ve ahlakı kabul edemez. Diğer yandan, yüce Allah’ın insanı özgür yarattığını ve ona özgürlük bahsettiğini de bilmekteyiz. Yüce Allah, insana akıl, şehvet ve gazap güçleri verdiği gibi, ihtiyar ve özgürlük de vermiştir. Müminler Emîri Ali (a.s), insanın özgür yaratıldığına temasla şöyle buyurmuştur:

“Başkasına kul olma, çünkü Allah seni hür yaratmıştır.”⁽²⁾

Özgürlük, büyük bir zulüm ve haksızlığa uğramış ve herkesin kendi isteği doğrultusunda yorumladığı kavramlardan biridir. Bazı araştırmacılar, özgürlük hakkında iki yüz kadar tanım yapıldığını bildirmiş ve bunları bir araya toplamışlardır. Bu tanımlardan biri şöyledir: Özgürlük, başkalarının özgürlüğünün kısıtlanmaması koşuluyla, insanın istediği gibi davranıp istediğini yapmasıdır. Bu tanım, her şeyin mubah olduğundan, kayıtsızlıktan, kimliksizlikten ve öze yabancılıktan başka bir sonuç vermez. Böyle bir tanım ve anlam, insanlık ruhu ve gerçeği ile uyuşmaz. Çünkü böyle bir durumda, özgürlük bizi insanlığın en iptidai aşamasına dahi ulaştıramayacaktır.

1- age.

2- Nehcü’l-Belağa, 31. Mektup.

Özgürlük için getirilen anlamların tümünde sınırlılık ve kısıtlılıktan kurtuluş anlamı saklıdır. İşte tam da bu bağlamda dillendirilmesi gereken çok önemli soru şudur: İnsanî güçlerden hangisinin, kısıtlamalardan kurtuluşu ve özgürlüğü kastedilmektedir? Bir olasılık olarak bu sorunun cevabında, “kastedilen şey şehvî gücün özgürlüğüdür, yani insan şehvî güçler bakımından özgür olmalıdır” denebilecektir. Açıktır ki, özgürlüğün bu anlamıyla kabul edilmesi durumunda, insan hayvandan ve hatta şehvet sürmekle meşhur olan hayvanlardan bile daha aşağı olacaktır. Veya “gazap gücünün özgürlüğü, yani insanın dilediği yerde rahatlıkla ve özgürce gazaplanması” olarak yorumlanabilecektir. Bu türden bir özgürlük ise dalaşmaktan, şiddetten ve barbarlıktan başka bir şeyle sonuçlanmayacaktır.

İslam dini açısından özgürlük, insanın heva ve heves bendinden kurtuluşu anlamı taşır. Bu doğrultuda, İslam’a göre özgürlük akıl gücü alanında geçerlidir. Yani insan, aklını eğitmede ve onun kayıt ve bentlerini (bağlılıklarını) ortadan kaldırmada özgür olmalıdır. Çünkü özgürce düşünebilen bir akıl, insan için çok iyi bir kılavuz olacaktır. Bir hadiste şöyle geçer:

“Akıl müminin kılavuzudur.”

Bir başka hadiste şöyle geçer:

“Akıl, kendisiyle Rahman’a kulluk sunulan ve cennetler kazanılan şeydir.”

Şehvetlerin ve nefsanî arzuların pençesinde tutsak olan bir akıl, insanın ruhsal ve manevi olgunluğuna yardım edemeyecektir.

Aklı işletmemek ve düşünmemek, günümüz toplumlarının en büyük sorunlarından biridir; sorunların çözümü ise,

aklın ışığında hareket etmek ve ona tutunmaktır. Bu arada vahiy de aklın yar ve yaveridir. Çünkü vahiy aklın düşmanı değil, bilakis onun güçlü bileğidir. Akıl ve vahiy el ele verdi miydi, insana özgürlük bahşedecektir. Sonuç şu ki: İslam mantığına göre özgürlük, akıl ve vahyin velayeti altında ortaya çıkmalıdır. Takva da akıl ve vahyin en önemli öğretisi olduğuna göre, özgürlüğü takva çerçevesinde açıklamak ve yorumlamak gerekir.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da, varoluşsal özgürlük ile kurtuluş anlamı taşıyan özgürlüğün farklı şeyler olduğudur. Birinci türden özgürlük, insanın yaratılış yapı ve düzeninin bir parçasıdır; kurtuluş anlamlı özgürlük ise gayret ve himmet etmekle, varoluşsal özgürlüğün doğru kullanılmasıyla ve doğru yönün seçilmesiyle meyve verebilecektir. Bu türden özgürlüğün bir diğer adı da manevi özgürlüktür. Gerçekte takva, bu özgürlüğe ulaşma etkenidir. Çünkü böyle bir özgürlüğe ulaşmak, insanın üstün takvaya ve ilahî yakınlığa erişmesine zemin hazırlayacaktır. Müminler Emîri Ali (a.s), çok güzel ve dakik bir sözünde, takvanın insanı özgürleştireceğine, her bela ve sıkıntıdan kurtaracağına şöyle temas etmiştir:

“İlahî takva; doğruluk ve istikametın anahtarı, ahiretin yeğâne azığıdır. İnsanın her türlü kölelikten kurtuluş ve helak olmaktan korunma sebebidir. İsteyen, onunla başarıya ulaşır, ona sığınan kurtulur ve arzulara onunla ulaşılır... Uyanık olun ve takvayı koruyun ki o da sizi korusun.”⁽¹⁾

Kur’ân-ı Kerim de takva hakkında çok veciz bir tabir kullanmış ve şöyle buyurmuştur:

1- Nehcü’l-Belağ, 230. Hutbe.

“Takva elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır.”⁽¹⁾

Takva, güzel ve insana yakışan bir örtüdür ki, onun yokluğu insanın bütün ayıp ve kusurlarını ortaya çıkarır. Yani takva, insanın ruhu için bir giysi olup insanı korur. Takva yetisi insana güzellik, fazilet ve izzet bahşeder; ona yolu gösterir. Böyle bir insan, nerede olursa olsun azizdir; böyle bir insan sadece yolunu kaybetmemekle kalmaz, bilakis başkalarına da yol gösterir ve bir ölçüde onlara örnek olur.

Zayıf ve Güçlü Takva

Bu açıklamalardan ortaya çıkan sonuç şudur: Takvayı tavsiye, insan hayatının önemli ve kilit konularından biridir. Akıl ve vahiy velayeti altında yer alan hayat, bir dizi özel ilke ve prensiplere muhtaçtır. Bu durumda insanın hayat yolu aydın, yaşantısı temiz ve insanî olacaktır.

Haliyle bu özel yolda hareket, daima engellerle ve zorluklarla iç içe olacaktır. Bu engeller, yüce insanî kemal ve amaçlar yolunu zorlu ve çekilmez gösterecektir. Bundan ötürü gerekli hazırlıkları kazanmak, bu engel ve zorluklarla çetin bir savaşa amade olmak gerekir. İnsanın bu yolda yüce bir güç ve kudrete gereksinimi vardır; takva da, büyük engeller karşısında insana direnç veren ruhsal güçtür.

Sorun ve engeller, insan hayatının bireysel ve sosyal alanlarının tümünü kuşattığından dolayı takva da hayatın her boyutunda geçerlilik ve gereklilik kazanır; sadece bireysellikle sınırlı değildir. Ne yazık ki günümüzde takvanın bireysellik anlamı zihinlerde yer etmiş ve kişilerin uzlet ve inzivaya çekilişi takva ölçüsü olarak ön plana çıkmıştır. Çok açıktır ki,

1- A'râf, 26.

böylesi bir yaşam tarzı seçen kişilerin günaha bulaşmamaları hüner sayılmaz; çünkü bunlar, henüz savaş meydanına adım atmış değillerdir. Gerçekte böylelerinin sahip olduğu takva, takva hakikatinin zayıf bir mertebesidir.

İsrailoğulları'ndan olan rahip Barsisa'nın öyküsü, takvanın bu mertebesini açıklayan güzel bir örnektir. Barsisa, uzleti mesken edinip insanlardan kopuk bir hayat seçmesi ve uzun uzadıya ibadetler yapması sonucunda "müstecabu'd-dave=duası kabul edilir" bir mertebeye ulaşmıştı. Şeytan ise yıllar boyunca onu kandırmayı ve tuzağına düşürmeyi arzuluyordu. Bir gün cin çarpmış bir kadını Barsisa'ya getirir ve şifa vermesini isterler. Kadının kardeşleri, Barsisa'ya derler ki, kardeşimiz senin yanında kalsın. Barsisa önce bu isteği kabule yanaşmaz, ama kardeşlerinin ısrarı karşısında yanında kalmasına izin verir. İşte bundan sonra şeytan işe koyulup kadının cemalini güzel göstererek rahibi vesvese eder. Şeytanî dürtülere yenik düşen Barsisa kadına tecavüz eder. Şeytan ikinci bir kez devreye girer ve bu rezilliğin gün yüzüne çıkmaması için kadını öldürüp bir yere gömmesini ister Barsisa'dan. Rahip, işlemiş olduğu hıyanetten sonra cinayeti de gerçekleştirir. Nitekim bu rezillik ortaya çıkar ve Barsisa da idama mahkûm edilir. Rahip darağacına çıkarılıp boynuna ip geçirilir. Şeytan, yine ortaya çıkıp onu dalalete düşürmek için şöyle der: "Bana secde etmene karşılık seni kurtarırım." Barsisa, "Sana secde edebilecek bir durumda değilim." der. Şeytan bunu şöyle cevaplar: "Secde amacıyla işaret etmen de yeterlidir." Rahip, şeytana işaretle secde eder ve böylece kâfir olur. Şeytan ise, rahipten beri ve bizar olduğunu bildirip onu terk eder. Böylece rahip Barsisa küfür hâlinde dünyadan ayrılır.⁽¹⁾

1- Mecmau'l-Beyan, s. 688-690.

Bizler toplumun içinde yaşamak ve toplumsal alanlarda hazır bulunmak zorundayız. Eğer bu meydanda takvayı sahip lenebilir isek değerli bir iş yapmış olacağız. Ancak toplumda yaşama gerekliliğimiz, her meclis ve mahfile girebileceğimize cevaz vermez. Çünkü bazı meclislerde hata ve inhirafa düşme zemini vardır. Fakat bunun dışındaki durumlarda, toplumun içinde olmak ve aynı zamanda da takvayı gözetmek gerekir. Yani insan, gözü olduğu hâlde bazı sahneler karşısında gözünü kapatmalı ve dili olduğu hâlde sadece güzel ve ölçülü sözler söylemelidir.

Sonuç şu ki: İnsan, farklı sosyal alanlarda bulunmalı ve mücadele etmelidir; muhtelif sosyal sorumlulukları üstlenmeli ve aynı zamanda da takvayı gözeterek küçükten büyüğe her yükümlülüğünü doğru bir şekilde ifa etmelidir. Gerçek anlamıyla takva böylesi koşullarda ortaya çıkacaktır. Övgü ve dalkavukluklar karşısında kibirlenmesi; bunun neticesinde de inkâra, yıkıcılığa, tembelliğe yakalanmaması gereken yer de burasıdır. Aslında takvalı insanın ölçü alması gereken şey, yüce Allah tarafından teyit edilmesi veya edilmemesidir. “Şa-baniye Münacatı”nda buna şöyle dikkat çekilmiştir:

“Allah’ım! Sen bana yardım etsen eğer, kim beni rüsva edebilir; Sen beni rüsva edersen eğer, kim bana yardım edebilir?”⁽¹⁾

Takvayı sahiplenene kişi, ancak yüce Allah’ın rıza ve hoşnutluğunu kazanmaya çalışır; onun işinin, sözünün, fiilinin, göz yaşının, gece ibadetinin, orucunun... ölçüsü yüce Allah’tır. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

1- Mefatihü'l-Cinan.

“De ki: Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir.”⁽¹⁾

Boş meydana kişilerin takvasını ölçmek için bir ölçü olmadığından dolayı takva iddiasında bulunanlar da çok olur. Ancak sosyal sorumluluklar meydanında takvanın değeri ortaya çıkar ve böyle bir takva da güçlü takva olarak tanımlanır.

Takvanın Aşamaları

Bir yaklaşım uyarınca takvanın üç aşaması vardır:

Genel takva: Takvalı kişi bu aşamada, farzları ve haramları bilmekte ve onlara uygun amel etmektedir. Farzları yerine getirmek ve haramları terk etmek, takvanın ilk basamak ve aşamasıdır; aynı zamanda da insanın insanlığının gereği olan bir koşuldur.

Özel takva: Bu merhalede bulunan takvalı kişi, farzları yerine getirmek ve haramları terk etmekle kalmaz, sünnetlere bağlı kalmayı ve mekruhlardan sakınmayı da önemser.

Özeller özeli takva: Takvanın zirvesinden ibaret olan bu aşamada takvalı kişi, bir an olsun, yüce Allah'ı anmaktan gaflet etmez ve daima gönlü yüce Hakk'a dönüktür; her zaman, her yerde ve her durumda yüce Allah'ı anmaktadır ve O'nun dışında her şeyden gönül bağıını koparmıştır. Böyle birinin uykusu da uyanıklığı da yüce Allah'ın zikriyle dolu doludur.

Takvanın Getirileri

Takvanın o kadar çok getirisi, eseri ve bereketi vardır ki, takvalı insanın hem dünyasını, hem de ahiretini mutluluk ve gü-

1- En'âm, 162.

zelliklerle doldurur. Takvanın dünyevi ve uhrevi, bireysel ve sosyal getirileri Kur'ân-ı Kerim'de ve Masumların (a.s) buyruklarında açıklanmıştır. Şimdi bunlardan bazılarını kısa başlıklar hâlinde sunmak isteriz:

Ahiret Yolculuğunun En Güzel Azığı

“(Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.”⁽¹⁾

Şeytanî Tuzaklardan Kurtuluşun En Güzel Yolu

“Eğer siz sabırlı olur, Allah’a karşı gelmekten sakınırsanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez.”⁽²⁾

İlahî Lütuf ve Rahmeti Kazanma Vesilesi

“Hayır! Kim sözünü yerine getirir ve Allah’a karşı gelmekten sakınırsa, şüphesiz Allah da sakınanları sever.”⁽³⁾

İnsanın İzzet ve Keramet Ölçüsü

“Allah katında en değerli olanınız, en takvalı olanınızdır (O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır).”⁽⁴⁾

Cennete Giriş Vesikası

“Rabbinizin bağışına, genişliği göklerle yer arası kadar olan ve takvalılar (Allah’a karşı gelmekten sakınanlar) için hazırlanmış bulunan cennete koşun.”⁽⁵⁾

1- Bakara, 197.

2- Âl-i İmran, 120.

3- Âl-i İmran, 76.

4- Hucurât, 13.

5- Âl-i İmran, 133.

İlahî Yardım Koşulu

“Evet, sabrettiğiniz ve takvalı olduğunuz (Allah’a karşı gelmekten sakındığınız) takdirde; onlar ansızın üzerinize gelseler bile Rabbiniz nişanlı beş bin meleklerle size yardım eder.”⁽¹⁾

İlahî Nimetlere Şükretme Vesilesi

“Allah’a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız.”⁽²⁾

Hakkı Batıldan Ayırt Etme ve Günahları Affettirme Nedeni

“Ey iman edenler! Eğer Allah’a karşı gelmekten sakınırsanız; O, size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. Allah, büyük lütuf sahibidir.”⁽³⁾

İnsanın Huzur ve Mutluluk Nedeni

“Her kim Allah’a karşı gelmekten sakınır ve hâlini düzeltirse, artık onlara korku yoktur. Onlar üzülecek de değillerdir.”⁽⁴⁾

Gök ve Yer Bereketlerinden Faydalanma Nedeni

“Eğer, o memleketlerin halkları iman etseler ve Allah’a karşı gelmekten sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereketler(in kapılarını) açardık.”⁽⁵⁾

1- Âl-i İmran, 125.

2- Âl-i İmran, 123.

3- Enfâl, 29.

4- A'râf, 35.

5- A'râf, 96.

Sağlam Kale ve Sarsılmaz Sığınak

“Kuşkusuz ki takva, ona sığınan kimse için sarsılmaz bir sığınma evidir.”⁽¹⁾

Ruh ve Cismın İlacı

“Şüphe yok ki Allah’a karşı gelmekten sakınma, gönüllerinizin derdinin devası... ve cisimlerinizin hastalığının şifasıdır.”⁽²⁾

1- Biharu’l-Envar, c. 67, s. 286.

2- Guraru’l-Hikem ve Dürerü’l-Kelim, 5889. Hadis.

3. Bölüm:

DÜNYAYA BAĞIMLILIĞIN KÖTÜLENMESİ

- Dünyayı Tanımanın Önemi
- Ruhbanlığın Yasak Oluşu

“... Dünya sizi istese bile onu istememenizi vasiyet ederim. Ona ait bir şeyi kaybettiğiniz için üzülmeyin.”

Müminler Emîri Ali (a.s) vasiyetine şöyle devam etmektedir: Asla dünya peşinde olmayın, dünya izini sürmeyin ve hatta dünyadan uzaklaşabildiğiniz kadar uzaklaşın.

Çok açıktır ki İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin (a.s), kesin aklî ve naklî kanıtlar uyarınca masum ve her hatadan masumdurlar. O hazretler, bu konulara tam anlamıyla vakıf ve bu tavsiyelerden bi-niyazdırlar. Öyleyse Müminler Emîri Ali'nin (a.s), aziz ve gözünün nuru olan oğulları İmam Hasan ve İmam Hüseyin'e hitap ederek onları dünyaya karşı sakındırmak ile kastettiği asıl şey, takvanın özel önemini gelecekteki muhataplarına duyurmaktır.

Dünyayı Tanımanın Önemi

Müminler Emîri Ali (a.s), diğer konulara nispetle dünya bağımlılığını kırma ve dünyaperestlikten sakınma konusuna daha çok önem vermiştir ve bu, o hazretin Nehcü'l-Belağ'daki sözlerinin çoğunda açıkça görülmektedir. Öyle ki bu mevzu, yüce Allah Resulü'nün (s.a.a) ve diğer Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) buyruklarında bile bu sıklıkla ön plana çıkmamıştır.

Bunu gerekli kılan nedenlerden biri, o hazretin dönemindeki ekonomik durumun hasta ve adalete aykırı olmasıydı. Sözü edilen dönemdeki ifrat ve tefritler, hesapsız bağışlar ve bahşişler, kimilerini haddinden fazla zengin ve varlıklı bir hale getirmişti, diğer insanları ise yokluk ve yoksulluk sınırının altına itmişti. İşte bu yüzden de İmam Ali (a.s), mektuplarında ve hutbelerinde dünyaperestliği kınamış, dünyanın özelliklerini açıklamış ve dünya düşkünlerinin sıfatlarına dikkat çekmiştir. İmam Ali (a.s), dünyanın mahiyetini ve dünya düşkünlüğünün uğursuz sonuçlarını açıklamakla muhataplarını aydınlatmak istemiştir.

Bu bağlamda dünyanın mahiyetini tanımak çok önemlidir. Dünyanın mahiyet ve gerçeğini tanıtmada Müminler Emîri Ali'nin (a.s) üstün bir rolü vardır. O hazret gerekli gördüğü her yerde çok dakik ve kılı kırk yararcasına konuyu ele almış ve onun ciddi zarar ve tehlikeleri hususunda uyarılarda bulunmuştur.

Kur'ân-ı Kerim'in nur ayetleri ve masumların (a.s) inci yüklü buyrukları uyarınca dünya sevgisi ve dünyaya gönül bağlamak, en önemli fesat, zulüm ve cinayet etkenlerinden biridir. Ayetlerin ve hadislerin dünya hakkındaki zem ve yergilerini göz önünde bulundurmakla konunun ehemmiyeti daha iyi anlaşılacaktır.

Konu hakkındaki ayetlerden bazıları şunlardır:

“Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır.”⁽¹⁾

1- Âl-i İmran, 14.

“İnkâr edenlere dünya hayatı süslü gösterildi.”⁽¹⁾

“Dünya hayatını ahirete tercih edenler, (insanları) Allah yolundan çevirip onu eğri ve çelişkili göstermek isteyenler var ya, işte onlar derin bir sapıklık içindedirler.”⁽²⁾

Müminler Emîri Ali (a.s), dünyayı ve onun özelliklerini şöyle tanıtmıştır:

“Dünya hüsrân pazarıdır.”⁽³⁾

“Dünya akılların düşüş yeridir.”⁽⁴⁾

“Dünya kötülük tarlasıdır.”⁽⁵⁾

“Dünyadan sakının! O gerçekten kalles, aldatıcı ve kandırıcıdır! Bir taraftan verici, diğer taraftan ise alıcıdır. Bir taraftan giydirici, bir taraftan soyucudur. Rahatlığı devamsızdır, sıkıntı ve meşakkatleri bitmez, belalarının sonu gelmez.”⁽⁶⁾

“Dünya lanetlenmiştir, onda olan her şey lanetlidir; Allah rızasını kazanmak için araç edilen şeyler başka. Allah katında dünyadan daha menfur bir şey yoktur...”⁽⁷⁾

“Dünyayı kendinden uzaklaştır. Çünkü dünya sevgisi (insanı) kör, sağır, dilsiz eder ve boyunları eğdirir.”⁽⁸⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) dünyaya meyil ve rağbetin yergisi hakkında şöyle buyurmuştur:

1- Bakara, 212.

2- İbrâhim, 3.

3- Mizanu'l-Hikme, c. 3, s. 294.

4- Guraru'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim Şerhi, c. 7.

5- age.

6- Nehcü'l-Belağa, 230. Hutbe.

7- Biharu'l-Envar, c. 77, s. 82, 3. Hadis.

8- Mizanu'l-Hikme, c. 3, s. 296.

“Dünya sevgisi her hatanın başıdır.”⁽¹⁾

İmam Musa Kâzım'ın (a.s) bildirdiğine göre, Lokman, oğluna şöyle buyurmuştur:

“Ey oğul! Dünya derin bir denizdir ki niceleri onda boğulmuş/helak olmuştur.”⁽²⁾

Dünya birçok yönden denize benzemektedir: Çok sağlam gemilere binmiş olan niceleri denizin dibini boylamıştır; dünyada nice insanlar da vardır ki gaflet, gurur, mal ve makamda boğulmuşlardır. Nice insanlar günaha, masiyete, helakete duçar olmuş ve hatta âlimlerin, abitlerin ve zahitlerin de bir kısmı kendini beğenmişlik, ululanma ve bencilliğe yakalanmışlardır. Deniz her zaman durgun ve dingin değildir, çoğunlukla dalgalı ve fırtınalıdır. Dünya da böyledir; ne dert ve üzüntüsü, ne de hastalık ve sıkıntısı eksik olmamış ve olmayacaktır. Bir gün el üstünde tutulan kişi, bir başka gün görürsün ki yerden yere vurulmaktadır. Bir gün mal ve menali olan, gün değişimi ile yokluk ve yoksunluğa giriftar olur. Bugün sağlıklı ve dinç olan kişi, yarın oldu muydu, hastalık pençesinde kıvrılır. Şu an canlı olan, bir saat sonra ölümler zümresinde anılır.

Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır:

“Dünya ehlinin çeşitli hallerde akşamını sabah ettiğini görmez misiniz? Birisi ölür, ölüye ağlanır, diğeri kalır, ona da baş sağlığı dilenir, birisi derde uğrar, diğeri ziyaret eder. Birisi can vermek üzeredir. Biri dünyayı ister, hâlbu ki ölüm de onu istemektedir...”⁽³⁾

1- Usul-u Kafi, c. 2, s. 315.

2- age., c. 1, s. 16.

3- Nehcü'l-Belağ, 99. Hutbe.

İmam Ali (a.s), oğullarına hitaben yaptığı vasiyetinde dünya sevgisinden varestede kalmanın pratik yolunu şöyle anlatır: *“Ona ait bir şeyi kaybettiğiniz (veya elde edemediğiniz) için üzülmeyin.”*

Vasiyetin bu bölümü, Kur’ân’ın şu ayetine işaretir:

“Elinizden çıkana üzülmeysiniz ve Allah’ın size verdiği nimetlerle şıarmayasınız diye.”⁽¹⁾

Anlaşıldığı kadarıyla İmam (a.s) şunu anlatmak istiyor: Böylesi değişim ve başkalaşım özelliğine sahip olan maddî dünya, gönül vermeye ve esflenmeye değmez. Çünkü dünya, bütün güzel ve aldatıcı görüntüleri ile birlikte fani ve yok olucudur. Gerçekte nedamet ve üzüntü, bir kemalin kaybedilmesi ya da ulaşılması arzulanan bir hakikatten geri kalma durumunda anlam kazanır. Mesela kulluğumuzda kusur ve eksiklik varsa veya kalbimizdeki Peygamber (s.a.a) ve Ehlibeyt (a.s) sevgisinde azalma olmuşsa veyahut da ahiret mutluluğumuz yok olmuşsa eğer, işte bunlara esflenmemiz, üzülmemiz gerekir.

Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Eğer dünya siz insanlardan birine kalacak olsaydı, şimdi dünyayı elinde tutan kişiye gelip çatmazdı.”⁽²⁾

“Bilin, şüphesiz ki dünya hızla ardını dönüp gider. Ondan geriye kalan dökülmüş bir bardakta geriye kalan su damlacıklarıdır (ki ona da önem verilmez).”⁽³⁾

Yüce Allah’ın buyruğu uyarınca, bu dünya değişim ve başkalaşım üzerine kurulmuştur:

1- Hadîd, 23.

2- Guraru’l-Hikem ve Dürerü’l-Kelim Şerhi, c. 5, s. 122.

3- Nehcü’l-Belağa, 42. Hutbe.

“Sizin yanınızdaki (dünya hayatı ve nimetleri) tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır.”⁽¹⁾

Akıl sahibi herkes, baki olanın fani olandan daha iyi ve daha üstün olduğunu pekâlâ bilir. Bundan dolayı dünyaya ve dünyevi bağılıklara gönül vermemek, bilakis daimi ve kalıcı mutluluklara ümit bağlamak daha akıllıcadır. Çünkü dünya, gönül vermeye degecek bir şey değildir; kalıcı ve istenmeye değer olan ancak ahirettir. Elbette bu da, nefsin arzularına muhalefetin acılığına katlanmayı, nefsanî istekler ve şeytanî dürtüler karşısında sabırlı olmayı gerektirir.

Belki şöyle diyebilirsiniz: Nimet ve rahatlığı kaybetmekle üzülmemiz doğaldır. Biz bu dünyada doğuyor ve onunla ünsiyet bağı kuruyoruz, bundan dolayı da ona sevgi besleyip gönül vermemiz çok tabiidir. Bizler, fitrî ve yaratılışsal olarak dünyaya eğilimli ve istekliyiz; bu sevgi bağını nasıl koparabiliriz?

Bunun cevabında şöyle denebilir: Dünya sevgisini gönlümüzden çıkarıp atabilmek, ancak doğru ve derin bir dünya görüşü sayesinde gerçekleşebilir. Şöyle ki: İnsan, dünyayı geçiş yurdu ve üzerinden geçilmesi gereken bir köprü olarak görmelidir; kalıcı bir yurt olarak değil.

Müminler Emîri Ali (a.s), bu gerçeğe şöyle temas etmiştir:

“Dünya beka yurdu değil, geçiş yurdu. Orada iki tip insan vardır: Biri özünü satarak kendisini helak eder; diğeri de özünü satın alarak kendisini özgürleştirir.”⁽²⁾

O hazretin bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

1- Nahl, 96.

2- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli Sözler, 133. Hadis.

“Allah'ın her gün, ‘ölmek için doğun, yok olması için toplanın, harap olması için yapın.’ diyen bir meleği vardır.”⁽¹⁾

İmam Ali (a.s), dünyanın hakirliğini ve değersizliğini göstermek için onu bir takım şeylere benzetmiştir. Mesela bir yerde şöyle buyurmuştur:

“Allah'a andolsun, bu dünyanız benim gözümde, cüzamlının elinde bulunan sıyrılmış domuz kemiğinden daha değersizdir.”⁽²⁾

O hazretin bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

“Dünya (zehirli) bir yılan gibidir; derisi yumuşak, ama içinde öldürücü zehir vardır; aldanan cahil ona doğru yürür, akıl sahibi ise ondan uzak durur.”⁽³⁾

O hazret (a.s), bir hutbesinde dünyayı, “çekirgenin ağzındaki çiğnenmiş yaprağa”,⁽⁴⁾ bir yerde “murdar olmuş hayvana”⁽⁵⁾ benzetmiş, başka bir yerde de dünya vurgunlarının dünyasını, “keçinin sümüğünden daha değersiz”⁽⁶⁾ olarak tanıtmış ve bir başka buyruğunda da “ağızdaki çiğnenmiş lokmaya”⁽⁷⁾ teşbih etmiştir.

Böylece, akıl ve takva emiri Ali (a.s) son sözlerinde, oğullarına ve sevenlerine, dünyayı ve dünyevi makamları kaybetmekle hayıflanmamalarını, üzülmemelerini; çünkü dünyanın gönül verecek ve bağlanacak değerde olmadığını hatırlatmaktadır.

1- age., 134. Hadis.

2- age., 238. Hadis.

3- age., 121. Hadis.

4- age., 215. Hutbe.

5- age., 108. Hutbe.

6- age., 3. Hutbe.

7- age., Hikmetli Sözler, 448. Hadis.

İmam Rıza (a.s) da bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Dininizin sağlam kalıp zarar görmemesi durumunda, dünyanızdan kaybettiğiniz şey karşılığında üzülmeyin; nasıl ki dünya ehli, dünyalarının zarar görmemesi durumunda, dinlerinden kaybettikleri şey karşılığında eseflenmezler...”⁽¹⁾

Ruhbanlığın Yasak Oluşu

Dünyayı ve dünya vurgunluğunu yeren, kötileyen ayet ve hadisler, zihinlerde bazı soruların belirmesine de sebep olmuştur. Şöyle ki: Dünyadan uzak durarak ruhbanlıkla ve riyazetle mi yaşamak gerekir? Eğer böyle ise, neden İmamlar (a.s), Şialarını çalışmaya, ticarete, evlenmeye, güzel kokular kullanmaya, dünya nimetlerinden faydalanmaya teşvik etmişlerdir. Kötülenmiş dünya ile gökyüzü, yeryüzü, denizler ve dünyanın güzellikleri mi kastedilmiştir? Eğer kastedilen şey bu ise, yüce Allah neden bunları yaratmıştır?

Bu sorular şöyle cevaplanabilir: Aslında İslam, vasat bir din ve tutarlı bir inanış olarak, dünya ve ahiretin bir noktada buluşturulmasını istemektedir. Yani ne ahiret ve o hayatın mutluluğu, dünyayı ve dünya zevklerini terk etme sebebi olmalıdır ve ne de dünya ve bu hayatın refah temini, ahireti terk etme, maneviyata ve insanî değerlere sırt çevirme etkeni olmalıdır. Bundan ötürüdür ki İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ahireti için dünyasını veya dünyası için ahiretini terk eden kimse bizden değildir.”⁽²⁾

1- Emali, s. 297.

2- Men la Yahzuruhu'l-Fakih, c. 3, s. 156.

Ayrıca dünyanın kötülenmesi ile kastedilen şey; yerin, göğün, bitkilerin, diğer ilahî mahlûk ve nimetlerin kötülenmesi değildir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“De ki: Allah’ın, kulları için yarattığı ziyneti ve temiz rızkı kim haram kılmış? De ki: Bunlar, dünya hayatında müminler içindir.”⁽¹⁾

Ayet-i kerimenin buyurduğuna göre, Allah vergisi nimetlerden ihtiyaç oranında faydalanmak ne yasak ve ne de kötü değildir; bilakis tamamen helal ve insanî yaşamın gereğidir. Ancak ilahî nimetlerden faydalanırken dengeli ve ölçülü olmak gerekir. Dünya zevklerinden nasiplenme bağlamındaki bu gereklilik, *“Yiğîn için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.”⁽²⁾* ayetinden açıkça anlaşılmaktadır.

Masum Ehlibeyt İmamları’nın (a.s) buyruklarında da dünyanın olumlu yönlerine dikkat çekilmiştir. Bunlardan biri şöyledir: Müminler Emîri Ali (a.s), huzurunda dünyayı kötüleyen kişiye itiraz ederek şöyle buyurdu:

“Dünya, Allah dostlarının ticaret yurduudur. Onlar, orda ki çalışmalarıyla rahmeti elde etti ve cenneti kazandılar.”⁽³⁾

İmam Muhammed Bakır (a.s) sürekli şunu hatırlatırdı:

“Dünya, ne de güzel ahiret yardımcısıdır.”⁽⁴⁾

İmam Musa Kâzım’ın (a.s) bir buyruğunda şöyle geçer:

“Dünyanın helal nimetlerinden kendiniz için, mürüvvet ve yiğitliğinize zarar vermeyecek bir pay tahsis edin. İsfraf

1- A’râf, 32.

2- A’râf, 31.

3- Nehcû’l-Belağa, Hikmetli Sözler, 133. hadis.

4- Biharû’l-Envar, c. 73, s. 127.

etmeyin ve aşırılığa da gitmeyin; dünyevi hazlardan faydalanarak din hususunda gayret edin. Çünkü ‘Dünyasını dini için veya dinini dünyası için terk eden kimse bizden değildir.’ şeklinde rivayet edilen bir gerçek vardır.”⁽¹⁾

Yüce Allah Resulü (s.a.a) de konu hakkında şöyle buyurmuştur:

“Asla dünyaya sövmeyin, çünkü dünya müminin en güzel bineğidir; onun yardımıyla hayra ulaşır ve şerden de kurtulur. Kul, ‘Allah dünyaya lanet etsin!’ dediği zaman dünya, ‘Rabbe daha çok asi olana Allah lanet etsin!’ der.”⁽²⁾

İmam Ali’nin (a.s) bir buyruğunda ise şöyle geçer:

“Ahiret ancak dünya ile kazanılır.”⁽³⁾

Bu hadislerin göz önünde bulundurulması ile ortaya çıkan sonuç şudur: Ne ki, dünya sadece kötü ve kınanmış değildir; bizzat maddî ve manevî güzelliklerin tümüne ulaşmanın da vesilesidir. Cennete girmenin ve nimetlerinden faydalanmanın şartı da, bütün tuzaklarıyla ve göz kamaştırıcı cazibeleri ile birlikte bu dünyada sınanmaktır. Aslına bakılırsa, eğer dünya var olmazsa ahiret de olmayacaktır. Bizi ahirete taşıyan ve ulaştıran köprü dünyadır. Buna göre dünyanın yerilmesi, ona gönül vermenin ve âşık olmanın zemmedilmesi anlamı nadır. Öyleyse dünyanın kendisi, yüce Yaratanın bir mahlûku olması bakımından noksansız ve kusursuzdur. Çünkü yüce Allah’ın yarattığı her şey güzel ve kusursuzdur.

“O (Allah) ki, yarattığı her şeyi güzel yapmıştır.”⁽⁴⁾

1- Mizanu’l-Hikme, c. 3, s. 330.

2- Biharu’l-Envar, c. 77, s. 178.

3- Nehcü’l-Belağa, 155. hutbe.

4- Secde, 7.

Gerçekte var olan yergi bizlere dönüktür; çünkü araç ile amacı birbirinden ayırt etmeyen, yol ve maksadı birbirine karıştıran bizleriz. Eğer insan dünya ve nimetlerini yüce Allah'a itaat yönünde kullanacak olsa, bu durumda dünya, yüce Allah'a yakınlaşmanın ve ahiret saadetini kazanmanın aracı olacaktır. Ama eğer dünyaya ve değerlerine amaç ve maşuk gözüyle bakılacak olsa, işte böylesi bir durumda dünya, "hüsran pazarı, kötülük madeni ve aldanış yurdu" vasfı kazanacaktır. İşte bu bağlamda insan kudret, servet ve şehvete ulaşmak için entrika ve hıyanetin her türüne tevessül edecek ve bunun sonucunda da uhrevi şekavet ve bahtsızlığa duçar olacaktır. Bundan ötürüdür ki Masum Ehlibeyt İmamları (a.s), dünya sevgisini, her hata ve çirkinliğin kaynağı olarak tanımlamışlardır:

"Dünya sevgisi her hatanın başıdır."⁽¹⁾

"Dünya sevgisi her masiyetin temeli ve her günahın ilkidir."⁽²⁾

İnsanın dünyayı sevmesi ve ona gönül vermesi, dünyayı ahirete tercih etmesine, ahireti önemsememesine ve nitekim ilahî gazap ve azaba giriftar olmasına neden olacaktır.

"Bu da, onların dünya hayatını ahirete tercih etmelerinden ötürüdür."⁽³⁾

"Gerçek şu ki, siz çarçabuk geçen (dünya hayatını ve nimetlerin)i seviyor, ahireti bırakıyorsunuz."⁽⁴⁾

1- Usul-u Kafi, c. 7, s. 315.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 3, s. 342.

3- Nahl, 107.

4- Kıyâmet, 20-21.

Bu ayetler uyarınca, dünya sevgisi ahiret sevgisinin karşısında yer almaktadır ve ahiretin terki dünya sevgisinin gereğidir. Bu durum, dünyanın ve geçici zevklerinin gaflete düşürücü mahiyetini açıklamaktadır. İnsanı hüsrarla karşı karşıya bırakan ve ebedi ahiret hayatının mutluluğunu elden çıkarmasına neden olan şey, tam da dünyanın bu özelliğidir. Dünyaperestlerin zulüm, bencillik, ikiyüzlülük ve entrika eğilimleri de bu gerçekten kaynaklanmaktadır.

Müminler Emîri Ali (a.s), dünyanın aldatıcı ve tehlikeli mahiyetine tam anlamıyla vakıf olduğundan dolayı oğullarını ve tek mil izleyicilerini dünya sevgisinden ve dünyaya gönül vermekten sakındırmış ve şöyle buyurmuştur: *“Dünya sizi istememenizi vasiyet ederim.”*

4. Bölüm:

HAKKA VE HAKİKATE BAĞLILIK

- Hakkı Tanımanın Gerekliliği
- Hakkı Söylemenin Değer ve Önemi

“Hakka kail olun; ahiret eciri için çalışın. Zalime düşman, mazluma yardımcı olun.”

Müminler Emîri Ali (a.s), nurlu vasiyetinin devamında, iki aziz oğluna hakkı söylemeyi ve haktan yana olmayı tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur: *“Hakka kail olun.”*

Bu tabirin nasıl bir anlam içerdiğine dair birkaç ihtimal dillendirilmiştir:⁽¹⁾

1- Buradaki “kavl” maddesi “konuşmak ve söylemek” değil, bilakis “derunî inanç ve itikat” anlamınadır. “Kavl” bu anlamıyla günlük konuşmalarda da sık sık kullanılır. Mesela şöyle denilir: “Falanca kişi şuna kaildir.” Yani o kişinin görüş ve inancı şudur. Veya şöyle denmektedir: “La ilahe illallah’a kail olanlar.” Yani tevhide inanan ve bir olan Allah’a kulluk edenler.

Her halükârda, eğer hazretin (a.s) maksadı “derunî inanç” ise, bu durumda “Hakka kail olun.” tabirinin anlamı şudur: Hakka inanın, hak ve hakikat yolunda adım atın, hakka itaat ve yardım edin, hak yolunda çalışın. Bu öğretiy uyarınca yaşayabilmek için eğitim şarttır. Yani hakikate inanmak ve ona

1- Mevlanın Şehadet Döşeginden Mesajı, s. 72.

uygun amel etmek için marifete ihtiyaç vardır. Öncelikle hakkı doğru olarak tanımak ve sonrasında da o çizgide hareket etmek gerekir.

Hakkı Tanımanın Gerekliliği

Bizden önce yaşayan insanların tarihine baktığımızda, hakkı tanınamamanın ve batıla inanmanın sapkınlığa neden olduğunu ve bunun sonucunda da nice insanların şekavet ve helakete düştüklerini anlayacağız. Bundan ötürü, yanlış düşüncenin ve yoldan sapmanın doğurduğu kötü sonuçlara dikkat etmek gerekir. Ehlibeyt'e (a.s) zulmetmek ve onların değerini anlamamak, hakkı tanınamamanın sonuçlarındandır. Abdurrahman b. Mülcem-i Muradî, batıl inancı neticesinde İmam Ali'nin (a.s) küfre düştüğüne inanmış ve "Hüküm Ali'ye değil, ancak Allah'a aittir." diyerek mübarek ramazan ayının 19. gecesinde kılıcını o hazretin mübarek başına indirmiştir. Hükmün yüce Allah'a ait olduğunda hiç şüphe yoktur. Fakat Abdurrahman, bu hak sözü batıl amaçları doğrultusunda kullanmıştır. "*Hak sözdür ki onunla batıl kastedilmiştir.*"⁽¹⁾ Abdurrahman b. Mülcem'i şekavete düşüren şey, onun doğru marifete ve yeterli bilgiye sahip olmayışı idi. İbn Mülcem, Allah'ın hükmünün bir uygulayıcıya, icra mekanizmasına muhtaç olduğunu ve bunu kimin icra etmesi gerektiğini anlayamamıştı.

Yanlış din anlayışı ve Ehlibeyt (a.s) hakkındaki kusurlu marifet öyle bir yere varmıştı ki, İmam Ali (a.s) bu durumu şöyle açıklamıştır:

"Beni indirgedi, sonra yine indirgedi ve tekrar indirgedi, öyle ki artık benim adımla Muaviye ismi yan yana söylenir oldu."

1- Nehcü'l-Belağa, 40. hutbe.

Bütün meydanlarda cihad, marifet, düşünce ve kültür varlığını kanıtlayan Esedullah (Allah'ın Arslanı); Hendek Savaşı'ndaki kılıç darbesi cinn-ü insin ibadetinden üstün olan Seyfulah (Allah'ın Kılıcı); *"Beni kaybetmeden önce istediğiniz her şeyi sorun."* sesi bütün dünyanın kulağında hâlâ çınlayan o yüce insan; gökyüzünün yollarını yeryüzü yollarından daha iyi bilen o ulvî insan; yüce Allah Resulü'nün (s.a.a) kardeşi, vasisi, halifesi olan ve o hazretin (s.a.a), *"Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır."* buyruğunun muhatabı olan Müminler Emîri Ali (a.s) öylesine indirgenmişti ki, selamına cevap verilmiyor ve adı da Muaviye'nin adı ile yan yana söyleniyordu.

Kerbela olayında da yüce Peygamber Ehlibeytine (a.s) çok büyük zulüm ve cefalar yapıldı. İmam Muhammed Bakır (a.s), İmam Hüseyin'in (a.s) mazlumiyet ve kimsesizliğinin zirvesini şöyle beyan etmektedir:

"Herkes, onun kanını dökmekle Allah'a yakınlaşmak istiyordu."⁽¹⁾

Ebu Semame-i Saydavî, İmam Hüseyin'in (a.s) emriyle namaz kılmak için Kûfelilerden mühlet istediğinde, Kûfe ordusu bağırarak şöyle demektedir:

"Ey Hüseyin! Senin namazın kabul olmaz."⁽²⁾

Şunu hemen hatırlatalım ki Ehlibeyt'in (a.s) zulme uğraması, hakkı tanımamanın tek sonucu değildir; dini tanımamanı kolay olduğunu zannetmek de bu sapmanın diğer sonuçlarından biridir. Kuşkusuz ki dini tanımak, birçok mukaddime ve ihtisaslar gerektirir. Herkes tahsil ettiği mukaddime ve gerekli mahareti oranında bu yönde adım atma gücüne sahip olacaktır.

1- Biharu'l-Envar, c. 22, s. 274.

2- age., c. 45, s. 24.

tır. Dini tanımının kolay bir şey olduğu sanısı, herkesin kendi sözünü dine mal etmesine ve davranışlarını dinî göstermesine sebep olur. Yüce Allah Resulü'nün (s.a.a) dünyadan göçmesinden sonra dini tahrif ettiler ve bunu da din anlayışının ürünü olarak gösterdiler. İşte bu sapkın düşüncenin sonucunda insanlar, Muaviye'yi İmam Ali'nin (a.s) karşısında müçtehit olarak gördü ve her ikisinin Sıffin Savaşı'ndaki amelini Allah'ın rızasına uygun ve sevaba layık sandılar. Bu düşünce tarzı, Aşura kıyamında da varlığını ciddi olarak göstermişti. Bu düşünce sahipleri, Yezid ve İbn Zübeyr'in içtihadını İmam Hüseyin'in (a.s) karşısına diktiler; İmam Hüseyin'i (a.s), İslam hâkiminin emirlerine itaatsizlik suçuyla suçladı ve İmam'ın (a.s) ashabıyla birlikte öldürülmesine hükmedip bununla da iftihar ettiler.

Bize öyle geliyor ki, kişilerin fikrî sapmaya düşmelerinin asıl nedeni, şu iki şeyi birbirinden tefrik edememek ve farksız görmek olmuştur: Halkın genel hidayeti için dinin nüzulü ve dinin herkes tarafından anlaşılabilceği konusu. Oysaki bu ikisi tamamen birbirinden farklı şeylerdir. Eğer dinin kaynakları herkes için anlaşılır olsaydı, yüce İslam Peygamberi (s.a.a) ve Masum Ehlibeyt İmamları (a.s) Kur'ân'ı tefsir etme işine girmez, halkın sorularını cevaplamaları üzere bazı özel kişileri tanıtmazlardı.

Dinin siyasetten ayrı olduğu zannı, dinin eskidiği ve vahiy zamanıyla sınırlı olduğu iddiası, Masum İmamlar'ın (a.s) kut-sallığını inkâr... dine yüzeysel bakışın, hakkı doğru ve kâmil olarak tanımamanın doğurduğu sonuçlardır.⁽¹⁾

Sonuç şu ki: Müminler Emîri Ali'nin (a.s) buyruğunda geçen

1- Bu hususta geniş bilgi için bakınız: Asib-şinasiyi Dinî der Nehzet-i Aşura, Rıza Ramazani Gilanî.

“kavl” maddesinin “derunî inanç ve itikat” olması ihtimali uyarınca, o hazretin buyruğunun anlamı şudur: Hakka inanın ve hakikat yolunda adım atın.

2- İmam Ali’nin (a.s) “Hakka kail olun (=kûla bi’l-hak).” buyruğu hakkındaki ikinci ihtimal şudur: Bu cümlede geçen “ba” edatı “mûlabeset (giyinmişlik) ve birliktelik” anlamı ifade eder. Buna göre şöyle bir anlam ortaya çıkar: Sözüünüz hak ve hakikatle birlikte olsun veya sözüünüze doğruluk ve sadakati giydirin. Bu kullanım türü günlük konuşmalarda da sık sık geçer. Mesela şöyle deriz: Bilerek vurmak ve bilmeden vurmamak, bilerek konuşmak ve bilmeden konuşmak... Bu ihtimal uyarınca o hazretin muradı şöyledir: Sözüünüze dikkat edin ve dilinize hâkim olun; dilinizden akan hak olsun, batıl değil. Güzeli söyleyin; batıl, beyhude ve abese duçar olmayın.

Hakkı Söylemenin Değer ve Önemi

Konuşmak, insan yaratılışındaki şaheserlerden ve büyük ilahî nimetlerden biridir. İnsanın konuşma yeteneğine sahip oluşu, insanlığın tekâmülünde çok önemli bir rol ifa etmiş; teorik bilimler ve bilimsel tecrübeler bu nimet sayesinde insanlara aktarılmıştır. Hüküm ve hikmet sahibi yüce Allah, insanın yaratılışını konu ettikten hemen sonra “beyan” nimetine işaretle şöyle buyurmuştur:

“Rahman, Kur’ân’ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti.”⁽¹⁾

İnsan, beyan gücü ve konuşma yoluyla derunî bilgilerini aşikâr eder. İmam Zeynelabidin’e (a.s) şöyle soruldu: “Konuşmak mı daha üstündür, yoksa susmak mı?” Hazret şöyle buyurdu:

1- Rahmân, 1-4.

“Bunların her birinin afetleri vardır. Eğer insan kendisini afetten koruyacak olsa, konuşmak daha üstündür. Çünkü yüce Allah, peygamberlerinden hiçbirini susmak için seçmemiştir, bilakis insanlarla konuşmak ve bu yolla onları iyiliğe ve kurtuluşa davet etmek için görevlendirmiştir. Ayrıca, kimse susmakla cenneti kazanamaz ve ilahî velayete layık olamaz. İlahî rahmete erişmek ve azaptan korunmak konuşmaya bağlıdır. Ben, asla ayla güneşi bir tutmam.”⁽¹⁾

Açıktır ki bu değerli nimet, insanın gelişme ve yetkinleşmesinde etkili olduğu kadar, kontrol edilmemesi durumunda da, insanın çöküş yaşamasına ve felakete uğramasına neden olacaktır. Çünkü konuşmayı tehdit eden çok ağır tehlikeler ve afetler vardır ki bunlardan gaflet edilmesi, konuşan kişinin ve başkalarının can, mal, din, dünya, haysiyet, itibar, huzur ve güvenliğini ciddi ve kalıcı anlamda tehdit eder.

İnsan bedenindeki azalardan hiçbirisi, dil kadar günah ve hataya düşmez. Yalan, bühtan, gıybet, istihza, koğuculuk, yersiz övgü veya yergiler, teganni, küfürlü söz... gibi birçok büyük ve küçük günahlar, bu küçücük et parçası aracılığı ile gerçekleştirilir. İbn Mesud’un nakline göre yüce Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki Âdemoğlunun hatalarının çoğu onun dilindendir.”⁽²⁾

Öyleyse, her şeyden daha çok dil konusunda hassas olmalı, yüce Allah’tan medet dileyerek ve daha çok gayret göstererek dilimizi kontrol altında tutmalıyız. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

1- Biharu’l-Envar, c. 71, s. 274.

2- Mehaccetü’l-Beyzâ, c. 5, s. 194.

“İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın.”⁽¹⁾

Halkın geneli, söyledikleri sözleri kendi amellerinin bir parçası olarak görmez ve bu yüzden de her şeyi serbestçe diline getirir; bunun tehlike ve sonuçlarından gaflet ederler. Bilinçsizce, bilgisizce ve haksız yere söylenen öyle sözler vardır ki, toplumu derinden etkiler ve bunun doğurduğu menfi sonuçları ortadan kaldırmak için büyük bir bedel ödemek gerekir. Öyleyse söze başlamadan önce dile getirmek istediğimiz şeyin içeriğini ve sonuçlarını iyice düşünmeliyiz. İmam Cafer Sadık'ın (a.s) bildirdiğine göre yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Sözünü kendi amelinden saymayan kişinin hataları çoğalır ve azabı da hazır duruma gelir.”⁽²⁾

Yüce Allah Resulü'nün (s.a.a) konu hakkındaki buyruklarından ikisi şöyledir:

“Konuşmasını amelinin bir parçası olarak gören kimse, kendisine faydalı olanları dışında konuşmasını azaltır.”⁽³⁾

“Müminin kurtuluşu dilini korumasına bağlıdır.”⁽⁴⁾

Bu hadislerden anlaşıldığı kadarıyla, kalbin gerçek anlamıyla ıslahı ve imanın sağlam olarak kalması, büyük ölçüde konuşmanın ıslahına ve hakkı söylemeye bağlıdır. Yüce Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

1- Kâf, 18.

2- Usul-u Kâfî, c. 2, s. 94, Sükut babı.

3- age., s. 116.

4- age., s. 93.

“Bir kulun kalbi doğrulmadıkça imanı doğrulmaz ve dili doğrulmadığı sürece de kalbi doğrulmaz.”⁽¹⁾

Kuşkusuz ki, konuşmayı ıslah edip iyileştirmenin en etkili yollarından biri, boş ve beyhude sözlerden kaçınmaktır. Boş konuşmak, insanların çoğunun duçar olduğu afetlerdendir ki bunun kendisi başka afetlere düşmeye de neden olur. Müminler Emîri Ali (a.s), müminlerin sıfatlarından birinin de boş ve faydasız sözlerden kaçınmak olduğunu şöyle bildirmiştir:

“Dünyada kendisine fayda vermeyen ve ahirette de sevap yazılmayan sözler söyleyene şaşarım!”⁽²⁾

Gerçi boş ve abes sözlerden kaçınmak gerekir, ama yararlı ve gerekli sözler de uygun yerlerde söylenmelidir. Yer ve durumun uygunluğuna dikkat etmek çok önemlidir. Çünkü yersiz söylenen bir söz, söyleyenin kişiliğine halel getirecektir. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“... Faydalı sözleri dahi uygun bir zaman buluncaya kadar terk et; çünkü hakkı söyleyen niceleri vardır ki, uygunsuz bir durumda konuştukları için sıkıntıya düşer ve helak olurlar.”⁽³⁾

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken en önemli nokta şudur: Eğer yüce Allah'ın dininin ikamesi, ilahî hadlerin uygulanması, iyiliği buyurmanın ve kötülükten alıkoymanın icrası... hakkı söylemeye ve hakikati ortaya çıkarmaya bağlı ise, bu durumda, kişinin zarar görmesine sebep olsa bile, bunu yapmak her Müslümana ve her mümine farzdır. Yüce Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

1- Mehaccetü'l-Beyzâ, c. 5, s. 193; Müstedrekü'l-Vesâil, c. 9, s. 31.

2- Guraru'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim, s. 214.

3- Müstedrekü'l-Vesâil, c. 9, s. 27.

“İnsanların en takvalısı, lehinde ve aleyhinde olsa bile, hakkı söyleyen kimsedir.”⁽¹⁾

Hazretin bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

“Bilin ki, cihadın en üstünü, zalim bir yöneticinin yanında hakkı söylemektir.”⁽²⁾

İmam Musa Kâzım (a.s) da şöyle buyurmuştur:

“Hakkı söyle, zahirde senin helakine sebep olsa dahi; çünkü gerçekten senin kurtuluşun ondadır... Batılı terk et, zahirde kurtuluşun onda olsa bile; çünkü gerçekte senin helakin onda saklıdır.”⁽³⁾

Müminler Emîri Ali'nin (a.s) hakkı söyleyen ve adaleti isteyen evlatları, bu yüce ve yetkin hasleti baba, anne ve yüce dedelerinden iyice öğrenmiş ve yaşamlarına hâkim kılmışlardı. Bundan dolayı da en ağır koşullarda bile hakikati ayakaltına almadı ve hatta gizli kalmasına razı olmadılar. Onlar, insanlık tarihinin en gaddar ve diktatör yöneticileri karşısında dahi hakkı açıkça ve olanca yiğitlikle haykırdılar. İmam Hüseyin (a.s), Kerbela'ya girmek üzere iken, kıyamının amacını şöyle açıklamıştır:

“Hak üzere amel edilmediğini ve batılın engellenmediğini görmez misiniz?”⁽⁴⁾

Yine hazret, hareket etmesini engellemek isteyen Hürr'ün ordusuna şöyle buyurmuştur:

1- age.

2- age., s. 1234.

3- Mizanü'l-Hikme, c. 3, s. 1232.

4- Mevsuatu Kelimati'l-İmami'l-Hüseyin (a.s), s. 356.

“Ey insanlar! Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Allah’ın haramını helal gören, Allah’ın ahdini bozan, Rasullullah’ın (s.a.a) sünnetine aykırı davranan, Allah’ın kulları arasında günah işleyen ve düşmanlık eden zalim bir yönetici görüp de onu eylem veya söylemiyle engellemeyen kimseyi, Allah’ın o zalimi sokacağı yere sokması haktır.”⁽¹⁾

Hakkı söylemek ve batıl karşısında sessiz kalmamak, Mâsumların (a.s) kendi izleyicilerine ve Şiîlerine vermiş oldukları büyük derslerdendir. Bu yüce önderlerin ekolünde yetişen Ebuzer-i Gıfari, Meysem-i Temmar, Hücr b. Adiy, Rüseyd-i Hacerî, Ebu’l-Esved-i Düelî, Müslim b. Akil... gibi öğrenciler, bu öğretiyi en güzel şekliyle uygulamışlardır.

İmanlı kişi, hakkı söylemek zorunda olduğu gibi, boş konuşmaktan da sakınmalı, konuşmak için durumun uygunluğunu teşhis etmeli, sözünü de uygun ve güzel bir üslupla söylemelidir. Süleyman b. Mehran nakleder: İmam Cafer Sadık (a.s), bir gün Şiîlerinden bir grubuna şöyle buyurdu:

“Ey Şia topluluğu! Bize süs olmaya ve leke olmamaya çalışın, insanlarla güzel konuşun, çok ve kötü konuşmaya karşı dillerinizi koruyun.”⁽²⁾

İmam Zeynelabidin (a.s) de, müminleri güzel konuşmaya teşvik ettiği bir hadisinde, güzel konuşmanın sonuçlarını şöyle açıklamaktadır:

“Güzel söz malı artırır, rızkı çoğaltır, ölümü geciktirir, kişiyi ailesine sevdirebilir ve cennete götürür.”⁽³⁾

1- age., s. 361.

2- Biharu’l-Envar, c. 71, s. 310.

3- age.

5. Bölüm:

İŞLERDE NİYETİN GEREKLİLİĞİ

- Amellerde Niyetin Konumu
- İhlâs
- İhlâsın Dereceleri

“Ahiret ecri için çalışın.”

Amellerde Niyetin Konumu

Amellerin ruhunu ve davranışların hakikatini oluşturan şey niyettir. Sağlıklı ve sadık niyetten yoksun bir amel, insan için ancak bir külfet ve sıkıntı olacaktır. Niyet, bir eylemi bazen hayır ve bazen de şer sıfatıyla buluşturur. Mesela, muhtaç insanların sıkıntılarını gidermek için sadaka vermek sevap ve hayır bir ameldir; gösteriş ve desinler için verilen sadaka ise şer ve çirkindir.

İbadeti adet ve geleneklerden ayıran şey de niyettir. Niyetsiz ibadet, esasen ibadet değildir, insanı da yüce Allah’a yakınlaştırmaz. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

“De ki: Herkes kendi yapısına uygun işler görür. Rabbiniz, en doğru yolda olanı daha iyi bilir.”⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık (a.s), ayetin orijinal ibaresinde geçen “şakilet” tabirini, “kişinin niyeti” olarak açıklamıştır. Yani herkes, eylem ve davranışını niyeti üzere gerçekleştirir.⁽²⁾

1- İsrâ, 84.

2- Usul-u Kafi, c. 2, s. 16; Nuru’s-Sakaleyn, c. 3, s. 214.

Buna göre, niyet bütün işlerin ölçü ve temeli olup her eylemin çirkinlik ve güzelliğini, kötülük ve iyiliğini tam anlamıyla belirleyicidir. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Amellerin değeri ancak niyetlere bağlıdır.”⁽¹⁾

Hazretin (s.a.a) bir diğer buyruğu şöyledir:

“Herkes ancak niyet ettiğine ulaşır.”⁽²⁾

İmam Zeynelabidin'in (a.s) konu hakkındaki bir buyruğunda şöyle geçer:

“Niyetsiz amelin hiçbir değeri yoktur.”⁽³⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) da şöyle buyurmuştur:

“Niyet amelden daha üstündür; bilin ki niyet amelin özüdür.”⁽⁴⁾

Niyetin Mertebeleri

İnsanların niyet ve amacı aynı olmadığı gibi, eylem ve davranışları farklıdır; muhtelif amaçlara kuruludur. Kimi insanlar vardır ki, esasen yaşamlarında belli bir hedef ve amaç taşımazlar; amaçsızca ve şaşkın bir hâlde gece ve gündüzleri geçirir ve her gün bir işin peşine takılırlar. Müminler Emîri Ali (a.s) bu grubu şöyle tanımlamaktadır:

“Her seslenene (bilmeden) uyan, her esintiye kapılıp giden değersiz sineklerdir.”⁽⁵⁾

1- Usul-u Kafi, c. 1, s. 90.

2- Biharu'l-Envar, c. 104, s. 109.

3- Usul-u Kafi, c. 2, s. 84; Vesâilu's-Şia, c. 1, s. 33; Biharu'l-Envar, c. 84, s. 102.

4- Usul-u Kafi, c. 2, s. 16; Vesâilu's-Şia, c. 1, s. 36.

5- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli Sözler, 149. hadis.

“Her bir sese doğru devan olurlar
Esen her rüzgârla revan olurlar
Ne bir bilgi ile bir ışıık buldular
Ne de sığınağı revan oldular.

Ne yazık ki, nice insanlar, çoğı zamanlarını amaçsız ve belirsiz işler uğrunda heder ederler; saatlerce oturup faydasız ve beyhude şeyler üzerinde konuşur, kendilerini asla ilgilendirmeyen konular hakkında sorular sormakla meşgul olurlar. Aslına bakılırsa, yeni neslin sorunlarından biri de bu tür beyhude ve yararsız işlerle uğraşmaktır. Kimi gençler için film seyretmek, bulmaca çözmek veya bilgisayarda oyun oynamak iyi işlerden sayılır; en iyi durumları ise işlerinde suç, cinayet ve hırsızlık gibi bir kötülüğün olmamasıdır. Onlar açısından önemli olan, kendilerini eğlendirmek ve bir şeylerle meşgul etmektir. Bu yüzden de işlerin fayda ve maslahatını önemsemezler. Bu, günümüz uygar toplumlarının günlük hayatında yaygın olan bir durumdur. Bazen de bu eğlence ve meşguliyetler yeterli gelmez, depresyon ve ruhsal bunalımlar geçirirler; sonuç olarak da uyuşturucu maddeye ve alkole yönelirler.

İslam dini, insanın ömrünün çok önemli ve değerli olduğunu bildirmiş, bundan dolayı da beyhude işlerin, oyun oynamanın ve abes meşgalelerin anlamsız olduğuna dikkat çekmiştir. İmam Ali’nin (a.s), “*Ahiret ecri için çalışın.*” buyruğı da bu manaya dönüktür. Yani işleriniz ve davranışlarınız, ömrünüzü zayi edip size fayda sağlamayacak türden olmamalıdır. Sadece ebedi azap ve hüsrana neden olan günahahtan sakınmakla yetinmeyin, sonucu olmayan ve size bir kazanç sağlamayan abes işlerden de uzak durun. Buna göre, İmam’ın (a.s) kastettiğı şey şudur: İnsan, hedef ve amacı doğrultusunda işler yapmalı; anlamsız uğraşlardan sakınmalı ve değerli ömrünü değersiz şeyler için harcamamalıdır. Kur’ân-ı Kerim, kurtulu-

şa ermenin kriterlerinden bahsederken, bunlardan birinin de faydasız işlerden sakınmak olduğunu şöyle bildirmiştir:

“Müminler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler. Onlar ki, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler.”⁽¹⁾

Kimi insanlar da ilkeli ve amaçlı olarak yaşarlar, fakat bunların amaçları yüce ve insanî türden amaçlar değildir; bilakis insanlar üzerinde sulata ve egemenlik kurmak, aldatmak ve şeytanî planlarını uygulama çizgisinde hareket ederler. Firavun, Nemrut, Haman, Karun, Muaviye, Memun, Hitler, Saddam ve aldatıcı diktatörlerin tümü bu zümredendirler. Kur’ân-ı Kerim, bunların kıyamet günündeki durumunu şöyle betimlemiştir:

“İnkâr edenler ateşe sunuldukları gün, (onlara şöyle denir:) Dünyadaki hayatınızda güzelliklerinizi bitirdiniz, onların zevkini sürdürünüz. Bugün ise yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı, alçaltıcı bir azapla cezalandırılacaksınız.”⁽²⁾

Onların o gün düşecekleri ruh hâlini vassfeden bir diğeryette şöyle geçer:

“Kötülüğey batanlar ise ne mutsuz kimselerdir! Onlar, iliklere işleyen bir ateş ve bir kaynar su içindedirler. Ne serin ve ne de yararlı olan zifîrî bir gölge içinde! Çünkü onlar, bundan önce (dünyada varlık içinde) sefahata dalmış ve azgın kimselerdi.”⁽³⁾

1- Mü’minûn, 1-3.

2- Ahkâf, 20.

3- Vâkıa, 41-45.

İmam Cafer Sadık (a.s), bazı insanların sonsuza kadar cehen-
nemde kalacak oluşlarını, onların niyetleriyle ilintilendirmiş
ve şöyle buyurmuştur:

“Ateş ehli ateşte ebediyen kalacaktır. Çünkü onların niye-
ti, dünyada ebedi kalmaları durumunda Allah’a hep isyan
etmekti...”⁽¹⁾

İnsanlardan bir grubu da vardır ki, ilahî ve insanî amaçlar
üzere yaşarlar. Bu grupta yer alanlar, dünya ve ahiret mut-
luluğunu önemserler. Bundan dolayı da kendilerini tezkiye
etmek, ailelerini ve yakınlarını eğitmek için ihlâsla çalışır ve
yorgunluk nedir bilmezler. Yüce Allah, bu insanları şöyle tav-
sif etmiştir:

“O kullar adaklarını yerine getirirler. Kötülüğü her yanı
kuşatmış bir günden korkarlar. Onlar, seve seve yiye-
ceklerini yoksula, yetime ve esire yedirirler. (Yedirdik-
leri kimselere şöyle derler:) Biz size sırf Allah rızası için
yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür bekle-
miyoruz.”⁽²⁾

Bu insanların yüce ve ulvî ülküleri vardır, bunlar iş ve çalışma
erleridir ve sadece yüce Allah’ın rızasını kazanmak için adım
atarlar. Bunlar, amellerindeki ihlâslı niyetlerle ancak yüce Al-
lah’ın hoşnutluğunu elde etmeye çalışır ve bu uğurda ellerin-
den gelebilecek hiçbir şeyi ihmal etmezler.

İhlâs

İhlâs, ilahî olmayan sebep ve gayelerden niyeti temizlemek ve
arındırmaktır. Ameller bağlamında bizden istenen en önemli
şey de ihlâstır. “İhlâs, göz ve gönlün aydınlık nedeni, kurtu-

1- Usul-u Kafi, c. 2, s. 180; el-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an, c. 13, s. 212.

2- İnsân, 7-9.

luş sermayesi ve ilahî mülakat kaynağıdır. İhlâsın olmaması ise gönlün kararmasına, katılaşmasına ve ilahî dergâhtan uzak kalmaya neden olur.”⁽¹⁾

Kur’ân-ı Kerim’de ve Masumların (a.s) buyruklarında amel-lerin ihlâsla yapılması konusuna önemle vurgu yapılmıştır. Kur’ân-ı Kerim bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Hâlbuki onlara, ancak dini Allah’a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O’na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti.”⁽²⁾

Kudsî bir hadiste şöyle geçer:

“İhlâs, benim sırlarımdan bir sırdır ki onu, ancak kullarımdan sevdiğim kimsenin kalbine yerleştiririm.”⁽³⁾

İmam Rıza’nın (a.s) Müminler Emîri Ali’den (a.s) naklettiği bir hadiste şöyle geçer:

“Ne mutlu onlara ki, ibadeti ve duayı sırf Allah’a özgü kılar, gözlerinin gördüğü şeylerle kalplerini meşgul etmez, kulaklarının duyduğu şeyler dolayısıyla Allah’ın zikrini unutmaz ve başkalarına verilen nimetlerden dolayı göğüslerinde üzüntü hissetmezler!”⁽⁴⁾

İhlâsın Dereceleri

Ariflerin Derecesi

Arifler, yüce Allah’ın cemal ve celal sıfatlarını tanıyan; mukaddes ilahî zatı, mutlak kemal ve ibadete layık bulan kimse-

1- Kırk Hadis, s. 30.

2- Beyyine, 5.

3- Biharu’l-Envar, c. 67, s. 213.

4- Usul-u Kafi, c. 2, s. 36; Vesâilu’ş-Şia, c. 1, s. 43.

lerdir. Mümînler Emîri Ali'nin (a.s) bir duasında şöyle geçer:

“Allah'ım! Cehenneminden korktuğum veya cennetine tahahlandığım için sana ibadet etmedim; belki seni ibadet ve kulluğa ehil bulduğum için ibadet ettim.”⁽¹⁾

Mukarreblerin Derecesi

Mukarreblerin yüce Allah'a kulluk etme amacı O'na yaklaşmaktır. Böyle bir ibadet halis ve ihlâslıdır. Çünkü kulun ibadeti, eksikliklerini gidermek ve mutlak kemalle uygunluk için yapılan bir çaba ve gayrettir. Bu grupta yer alanlar, yüce Allah'a manevi yakınlıkla varlıksal kapsamalarını genişletmek ve ilahî isimlerin mazharlarından bir mazhar olmak amacı taşırlar.

Muhiblerin Derecesi

Bu grubun aslî niteliği sevgiden kaynaklanan ibadettir. Bunlar ibadet ve itaatle, Allah sevgisinin en yüce derecelerine ulaşırlar. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Allah onları sever ve onlar da Allah'ı severler.”⁽²⁾

Mümînler Emîri Ali (a.s), Kumeyl Duası'nda şöyle yakarır:

“Allah'ım! Diyelim ki senin azabına sabrettim, peki senin ayrılığına nasıl dayanırım?”

İmam Zeynelabidin (a.s) de bir münacatında şöyle yakınmıştır:

“Allah'ım! İzzetine andolsun, seni öyle sevdim ki, tadı kalbime yerleşti ve canım bu müjdeye alıştı.”⁽³⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 70, s. 187; Keşfu'l-Gıtâ, c. 1, s. 16.

2- Mâide, 54.

3- Sahife-i Seccadiye, s. 461; Biharu'l-Envar, c. 91, s. 170.

Arlananların Derecesi

Kimileri, yüce Allah'tan arlandıkları ve hayâ ettikleri için ibadet ederler. Onlar, yüce Allah'ı, kendi amellerinin tümüne hazır ve nazır bilirler. Böylece, hazır olan yüce Allah huzurunda günah işlemekten arlanırlar ve O'na kulluk sunmaya yönelirler. Yüce İslam Peygamberi'nin (s.a.a) bir hadisinde şöyle geçer:

“Adeta Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet et; eğer de sen onu görmüyorsan, kuşkusuz ki o seni görmektedir.”⁽¹⁾

Hız. Lokman (a.s) da oğluna şöyle tavsiye etmiştir:

“Oğulcuğum! Rabbinin buyruğuna muhalefet etmek (günah işlemek) istediğın zaman, Allah'ın seni görmeyeceğı bir yere git.”

Şükredenlerin Derecesi

Kimileri, yüce Allah'ın sonsuz ve sayılamaz⁽²⁾ nimetlerine şükretmek için ibadet ederler. Müminler Emiri Ali (a.s), bir hadisinde bu grubu şöyle tasvir etmiştir:

“Kimi insanlar Allah'a rağbet (mükâfat) için kulluk ederler, bu tüccarların ibadetidir; kimileri de Allah'tan korkarak kulluk ederler, bu da kölelerin kulluğudur; kimileri de vardır ki Allah'a şükretmek için kulluk ederler, bu da hürlerin ibadetidir.”⁽³⁾

Aşk ve Zevk Ehlinin Derecesi

Bazı insanlar vardır ki, yüce Allah'a ibadet etmekten zevk alır

1- ed-Dürr'ül Mensûr, c. 1, s. 299.

2- “Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız.” İbrâhîm, 34.

3- Nehcü'l-Belağâ, Hikmetli Sözler, 239. hadis.

ve bununla huzur bulurlar. İmam Cafer Sadık (a.s) bu grubun vasfında şöyle buyurmuştur:

“İnsanların en üstünü; ibadete aşk besleyen, onu bağrına basan, onu kalben seven, bedenen mübaşeret eden ve başka düşüncelerden sıyrılarak onu yerine getiren kimsedir.”⁽¹⁾

Korku Ehlinin Derecesi

Bir grup insan da yüce Allah’tan korktukları için ibadet ederler. Yüce Allah’ın haksızlık, zulüm ve tecavüzün her nev’inden münezzeh ve müberra olduğu çok açıktır; bu yüzden de genellikle bu insanların korkusunun iki gerekçesi vardır:

1- Allah’ın Azametini İdrakten Doğan Korku

İnsanın iç ve dış dünyasının bütün hallerine vakıf ve agâh olan yüce Allah’ın azametinin idraki ve bu yaratıcının huzurunda bulunuş hissi, huzu ve korkuyu da beraberinde getirir. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Kulları içinden ancak âlimler, Allah’tan (gereğince) korkar.”⁽²⁾

2- Günahlardan Dolayı Azap Korkusu

Cehennem ateşini insanın günahları ve çirkin davranışları körikler ve onun alevleri insanı çepeçevre kuşatır. Yüce Allah’ın kimseye haksızlık ve zulüm yapmayacağını bir kez daha hatırlatalım. Kur’ân’ın bir ayetinde şöyle geçer:

“Şüphesiz Allah (hiç kimseye) zerre kadar zulüm etmez.”⁽³⁾

1- Vesâil’üş Şia, c. 1, s. 61.

2- Fâtır, 28.

3- Nisâ, 40.

Bir başka ayet şöyle buyurmaktadır:

“Allah, onlara zulmetmedi. Fakat onlar kendi kendilerine zulmediyorlar.”⁽¹⁾

Cennet Taliplerinin Derecesi

İnsanların çoğu, cennete ve uhrevi saadete nail olabilmek ümidiyle yüce Allah’a ibadet ve kulluk ederler. Kur’ân-ı Kerim’in birçok ayeti, bu grubun ibadetini onaylamış ve onları cennetle müjdelemiştir:

“Çalışanlar böylesi (cennet ve nimetleri) için çalışsınlar!”⁽²⁾

“Allah’a (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin.”⁽³⁾

İmam Ali’nin (a.s) bu husustaki buyruklarından biri şöyledir:

“Şüphesiz ki sizin canlarınızın bedeli ancak cennettir; öyleyse canlarınızı sadece cennet karşılığında satın.”⁽⁴⁾

İhlâsın yüce derecelerine ulaşabilmek için, bir dizi aşamalardan geçmek ve nefsi tezkiye etmek gerekir. İmam Cafer Sadık (a.s), inci yüklü bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Kullar üç gruptur: İzzet ve celal sahibi Allah’tan korktukları için O’na ibadet eden köleler, kutlu ve yüce Allah’tan sevap diledikleri için O’na ibadet eden ücretliler, izzet ve celal sahibi Allah’ı sevdikleri için O’na kulluk eden hürler. İşte bu, kullukların en üstünüdür.”⁽⁵⁾

1- Âl-i İmran, 117.

2- Sâffât, 61.

3- A’râf, 56.

4- Nehcül-Belağa, Hikmetli Sözler, 448. hadis.

5- Usul-u Kafi, c. 2, s. 178.

Bu hadis uyarınca, sevgiden kaynaklanan ibadet ve kulluk, diğer iki kısımdan daha üstündür. Gerçi diğer iki kısım da yüce Allah katında makbuldür, fakat onların İhlâs payesi daha düşüktür.

Bu bölümün sonunda bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz: Müminler Emîri Ali (a.s), *“Ahiret ecri için çalışın.”* ifadesiyle, *“ücret ve mükâfat kazanmak için itaat edin.”* demek istemiyor. Onun dikkat çektiği şey, beyhude işlerden sakınmak ve ilkeli çalışmalar yapmaktır.

6. Bölüm:

ZULME KARŞI SAVAŞ VE MAZLUMLARA YARDIM

- Zulme Karşı Savaş; Unutulmuş Bir Farz
- İmam Ali (a.s) Yönetiminde Zulme Karşı Savaş
- Mazluma Yardım Etmemenin Kınanmışlığı

“Daima zalime düşman ve mazluma yardımcı olun.”

Yüce Allah, insanlar arasında adaletin sağlanması ve hâkim olması için bir takım kanun ve programlar belirlemiştir. Peygamberler (a.s), insanlar arasında ilahî had ve yasaları uygulamakla ve zalimlerin haksızlık ve taşkınlıklarını önlemekle görevlendirilmişlerdir. Fakat zalimler ve zorbarlar her zaman beşerî toplumlarda var olmuşlardır. Kudret ve servet sahipleri, sahip oldukları özel imtiyazlar ve sosyal konumlar itibariyle başkalarının haklarına tecavüz ederler. İslam dini, zalimler ve zorbarlar karşısında kayıtsız kalmayı doğru kabul etmemiş, zulüm ve haksızlık karşısında savaşmayı bütün Müslümanlara farz kılmıştır. Bu bağlamda renk, ırk ve hatta din farklılığı, mazluma yardım etmeye engel değildir. Bu nedenle de İslam'ın cihat hükmünün amaçlarından biri, mazlumlara savunmak, güçsüz erkek ve kadınları himaye altına almaktır. Kur'ân-ı Kerim bu kutsal amaca şöyle dikkat çekmiştir:

“Size ne oluyor da, Allah yolunda ve ‘Ey Rabbimiz! Bizleri halkı zalim olan şu memleketten çıkar, katından bize bir dost ver, bize katından bir yardımcı ver.’ diye yalvarıp duran zayıf ve zavallı erkekler, kadınlar ve çocukların uğrunda savaşa çıkmıyorsunuz?”⁽¹⁾

1- Nisâ, 75.

Zulme Karşı Savaş; Unutulmuş Bir Farz

İslam öncesi dinlere mensup olanların çoğu ve İslam'ın gelişinden sonra da bazı Müslümanlar, "zulme karşı savaş" gibi önemli bir konudan gaflet illetine yakalanmışlardır. Çoğu insanlar, insanın sadece kendi inanç ve amellerinden sorumlu olduklarına, başkalarının davranışları ve sosyal konular hakkında hiçbir sorumluluk taşımadıklarına inanırlar. Onlara göre inançlı bir insanın görevi namaz kılmak, oruç tutmak, dua etmek ve Kur'ân okumaktır. İnsanın inzivaya çekilip kendisiyle uğraşını ıslahın ilk adımı olarak kabul eden ve yüce Allah'a ulaşmanın en önemli yolu olarak algılayan bu tür sofiyane eğilimler, İslam dünyasında ciddi ve tehlikeli bir sapmadır.

Kur'ân'ın öğretileri ve Masumların (a.s) siyeri uyarınca, yüce Allah'a ulaşmak isteyen imanlı insan, bireysel yaşamında olduğu gibi sosyal yaşamında da sorumludur ve sosyal konular hakkında belli ve yapıcı tutumlara sahip olmalıdır. Bundan dolayı da öz İslamî düşünce, toplumla ilgili konu ve durumlara kayıtsızlık ve sorumsuzluğu kınamış ve asla kabul etmemiştir. Ehlibeyt (a.s) mektebinde gelişen ve eğitilen bir kişi, ölçüler uyarınca yaşar; sevmesi veya sevmemesi, istemesi veya istememesi makul ve kabul edilebilir bir dayanak üzere kuruludur. Böyle bir insanın çekicilik ve iticiliği dengeli olmalıdır; çevresindeki insanlar da, onun belli bir bakış açısı, doğru ve adilane bir tutumu olduğunu, bunun uyarınca da zulmün, aldaticılığın ve büyüklenmenin her türüne karşı olduğunu bilmelidirler. İnsanlara yardım ulaştırmak veya toplum karşısında sorumluluk hissi, dinî yasaların, aklın ve insanlığın teşvik ettiği bir ilke ve aynı zamanda da insanın yapmakla yükümlü olduğu vazifesidir.

Bir hadis şöyle buyurmaktadır:

“Hepiniz gözetleyici ve hepiniz toplumunuzdan sorumlusunuz.”⁽¹⁾

Bu hadis, “Sen sadece namazını kıl, kendini gözet ve kolla, başkalarının ne yaptığını ve nasıl davrandığını önemseme...” demiyor. Bu, asla İslam’ın mantığı olmamış ve olamaz. Bu yanlış ve sapkın mantığın kaynağı ancak bilgisizlik ve bilinçsizliktir. Elbette şunu da unutmamak gerekir ki, bazı şeytanlar, din ve İslam düşmanları da bunu kullanmakta ve bilgisizlik ateşini körüklemektedirler. Gerçek İslam ve hakikî dindarlık, bireysel ve sosyal boyutu kapsayacak şekilde ilahî buyrukların tümüne bağlı kalmakla gerçekleşir.

Dinî Öğretilerde “Mazlumu Korumak ve Zalime Düşman Olmak”

Yukarıda da belirttiğimiz üzere mazluma yardım etmek; namaz, oruç, hac, humus... gibi ibadetlerle birlikte yapılması gereken büyük yükümlülüklerdendir. Mazlumun uğradığı zulmü defetmeye koşullar el veriyorsa, müsaitse bunu yapmak insana farz olur. Yüce İslam Peygamberi’nin (s.a.a) siyerinde “erdemliler paktı” olarak bilinen meşhur olay, onun zulme karşı duruşunu göstermektedir. Hilfu'l-Fudul (Erdemliler Paktı ve İttifakı) diye bilinen bu olay kısaca şöyle gelişmiştir: Yüce Peygamberimiz (s.a.a) henüz peygamberlikle görevlendirilmemişti. Bir gün Zübeyd kabilesinden bir kişi, getirdiği malları satmak için Mekke’ye gelmişti. Kureyş’in güçlülerinden olan Âs b. Vâil, adamın sattığı malları almış, fakat parasını ödememişti. Malını kaybeden kişi, hangi yola başvurdu ise de, Âs b. Vâil’den hakkını alamadı. Çaresizlik içinde Ebu Kubeys dağının üstüne çıkmış ve Kureyş yiğitlerini, mazluma

1- Biharü'l-Envar, c. 75, s. 38.

yardım etmeye ve zulme engel olmaya çağırmişti. Dağın üstünden şöyle seslenmişti:

“Ey Kureyş yiğitleri! Zulme maruz kalarak malını Mekke’de yitiren mazlum, garip ve kimsesizin feryadına yetin! Ben daha umre amellerimi bitirmeden haksızlığa uğradım ve mallarım çalındı. İmdadına gelecek ve hakkımı geri alıp bana verecek yiğitler, erler neredeler?”

Muhammed-i Emin (s.a.a), amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib ve Kureyş’in kabile reislerinden birkaç kişi ile birlikte Abdullah b. Cud’an’ın evinde toplandı ve artık bu duruma bir son vermek, mazlumların haklarını almak ve Mekke’de bir daha kimseye zulmedilmemesi için birlikte hareket etmeye sözleşti ve ant içtiler.⁽¹⁾ Yüce Allah Resulü (s.a.a), Medine’ye hicret ettikten sonra şöyle buyurdu:

“Ben, Abdullah b. Cud’an’ın evinde yapılan sözleşmede vardım; şimdi de benzeri bir şeye çağrılacak olsam kesinlikle icabet ederim ve İslam da zaten onu (böylesi ahitleşmeleri) sağlamlaştırmıştır.”⁽²⁾

Müminler Emîri Ali (a.s), mazlumları savunma hakkında şöyle buyurmuştur:

“Bir mazlum gördüğünde, zalime karşı ona yardım et!”⁽³⁾

Yüce Allah Resulü (s.a.a) de, haksızlığa uğrayanlara yardım etme hususunda şöyle buyurmuştur:

“Mazlumin hakkını zalimden alan kimse cennette benimle birlikte olacaktır.”⁽⁴⁾

1- Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 18; Sire-i Halebî, c. 1, s. 156.

2- Sire-i İbn Hişam, c. 1, s. 134.

3- Mizanü'l-Hikme, c. 7, s. 3385.

4- age.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) konu hakkındaki bir buyruğunda şöyle geçer:

“Haksızlığa uğrayan bir mümine yardım eden müminin bu yardımı, kesinlikle bir ay oruç tutup Mescidü'l Haram'da itikâf etmesinden daha üstündür.”⁽¹⁾

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a), inceliklerle dolu ve uyarıcı bir hadisinde, insanları zalimlerle iş birliğinden sakındırmış ve şöyle buyurmuştur:

“Her kim, birinin zalim olduğunu bildiği hâlde yardım etmek amacıyla ona doğru yürür ise, şüphesiz ki İslam'dan çıkmış olacaktır.”⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) da, zalime yardımdan sakınmak hakkında şöyle buyurmuştur:

“Zulüm ile amel eden, zalime yardım eden ve bu zulme razı olan kimse zulümde ortaklardır.”⁽³⁾

İmam Ali (a.s) Yönetiminde Zulme Karşı Duruş

İmam Ali (a.s), yaşamı boyunca zulme karşı savaşmayı ve mazlumların haklarını aramayı en öncelikli görevi bilmiş ve son nefesine kadar da buna bağlı kalmıştır. O, asla mazlumları unutmadı ve bir an olsun, zalimlerle uzlaşmadı. Bundan dolayı da İmam Ali'nin (a.s) beş yıllık hükümetinin büyük bir bölümü zalimlerle savaş hâlinde geçti. İnsanlar grup grup İmam Ali'nin (a.s) kapısına gelip toplumun hidayet ve önderliğini kabul etmesi için ısrar ettikleri gün o şöyle buyurmuştu:

1- Sevabu'l-A'mal, s. 177.

2- Usul-u Kafi, c. 5, s. 63.

3- age., c. 2, s. 333.

“Eğer bu topluluk biat için toplanmasaydı, yardımcılarının varlığıyla hüccet ikame edilmeseydi ve Allah, zalimlerin çatlayasıya doyarken, mazlumların aklıktan kırılmasına (mani olunması) hususunda âlimlerden söz almasaydı hilafet devesinin yularını sırtına atar, terk ederdim.”⁽¹⁾

Bundan da anlaşıldığı üzere, İmam Ali’nin (a.s) hilafet ve sorumluluğu kabul etmesinin ana nedeni, zulme karşı savaşmak ve mazlumlara yardım etmektir.

İmam Ali (a.s), bu denli önemli bir görevi ifa edebilmek için halktan yardım istemiş ve şöyle buyurmuştur:

“Ey insanlar! Kendi aleyhinize olsa bile, bana yardım edin. Allah’a andolsun ki, mazlumun hakkını zalimden alacağım, zalimin burnuna halka takıp gem vuracağım, deve gibi istemese bile hakkın kaynağına zorla sürüp götürüleceğim.”⁽²⁾

Mazluma Yardım Etmeme Hakkındaki Yergi

Dinî kültürümüz, şartlar ne olursa olsun, mazluma yardım etmeyi ve onu zulmün pençesinden kurtarmayı bize öğretmektedir; aksi takdirde gerçek Müslüman sayılmayız. Bu, yüce Peygamberimizin (s.a.a) şu buyruğundan anlaşılmaktadır:

“Birinin, ‘Ey Müslümanlar, yetişin!’ diye seslenişini duyup da, ona icabet etmeyen kimse Müslüman değildir.”⁽³⁾

İmanlı ve yiğit bir insan, zorbaların zulmetmesine, çaresizlerin mazlumiyetine seyirci ve tepkisiz kalamaz. Zalimlerin zulmünü tevil etmek ve bunun karşısında susmak da büyük

1- Nehcü’l-Belağ, 3. hutbe.

2- age., 136. hutbe.

3- Vesâilu’ş-Şia, c. 11, s. 108.

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

ve bağışlanmayacak bir zulümdür ki yüce Allah'ın gazabına neden olur. İmam Cafer Sadık (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Bir zalimi işlediği zulümde mazur gören kimse var ya, Allah, işte ona zulmedecek birini musallat eder. Dua etse, duası kabul görmez. Uğradığı zulümden dolayı sevap da kazanmaz.”⁽¹⁾

Çirkin davranışlar karşısında aksülamel göstermemek ve sessiz kalmak, onları onaylamak anlamına gelir; diğer yandan da mertlik, yiğitlik, şefkat ve insanlık gibi yüce değerlerin kaybolup gittiğini gösterir. Şair şöyle der:

Sen ki, başkalarının mihnetiyle üzülmezsın

Yakışmaz ki senin adına insan densin.

Yüce Allah, başkalarını zulmün altında ezilmeye terk eden böyle bir insanı kimsesiz ve yalnız başına bırakır; onun sesini duymaz ve duasını kabul etmez. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Kardeşine yardım etme gücüne sahip olduğu hâlde onu yalnız bırakan hiçbir mümin yoktur ki, Allah da onu dünya ve ahirette yalnız bırakmasın.”⁽²⁾

İmam Zeynelabidin (a.s) de bir duasında şöyle yakarmaktadır:

“Allah'ım! Gözümün önünde zulme uğrayan bir mazluma yardım etmediğimden dolayı senden özür ve bağışlanma diliyorum.”⁽³⁾

1- Usul-u Kafi, c. 2, s. 566.

2- Sevabu'l-A'mal, s. 177.

3- Sahife-i Seccadiye, 38. dua.

7. Bölüm:

DÜZEN VE DİSİPLİN

- İşlerde Düzenliliği Öğütlemenin Önemi
- Düzenli Olmanın Faydaları ve Getirileri
- Bireysel Düzenin Yansımaları
- Sosyal Boyutuyla Düzenin Yansımaları

“Siz ikinize, bütün evlatlarıma, ehlime ve bu vasiyetin ulaştığı kimselere Allah'tan korkmayı ve işlerinizde düzenli olmayı vasiyet ederim.”

İmam Ali (a.s), vasiyetinin başlangıç bölümünde, sadece İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin'e (a.s) hitap ederek şöyle buyurmuştu: *“Siz ikinizi Allah'tan sakınmaya, dünya sizi istese bile onu istememenizi vasiyet ederim...”* Vasiyetin bu bölümünde ise hitap dairesi, diğer oğullarını, ailesini, vasiyetin ulaştığı herkesi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Aslında İmam (a.s), gelecek nesillerin tümünü muhatap seçmiş ve vasiyet etmiştir. Her hâl ve durumda, Müminler Emîri Ali (a.s), insan yetiştiren vasiyetinin bu bölümünde takva konusuna tekidi yineleyerek, yaşantıda düzen ve disiplinin önemini hatırlatmaktadır.

İşlerde Düzenliliği Öğütlemenin Önemi

İmam Ali'nin (a.s), ömr-i şerifinin son anlarında işlerde düzenliliği vasiyet etmesi, nizam ve intizamın ne kadar önemli ve değerli olduğunu gösterir. İmam Ali (a.s), kâh bayılıp kâh ayıldığı ve çok geçmeden de bu dünya ile vedalaşacağını ayan beyan bildiği bir hâlde düzenli olmayı vasiyet etmiştir. Açık-tır ki böylesi bir durumda, insanın dünya ve ahiret saadetine katkısı olan en önemli noktalara vurgu yapılır. İmam'ın va-

siyetinde dikkat çekilen ilk şey takvanın gözetilmesidir. Takva, bütün değerlerin ruhu ve insanın yüce Allah katındaki en önemli değer kazanım ölçüsüdür. Kur'ân-ı Kerim bu noktaya temasla şöyle buyurmuştur:

“Allah katında en değerli olanınız, Ona karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.”⁽¹⁾

İmam Ali (a.s), takvayı ön plana aldıktan hemen sonra düzenli olma konusunu dile getirerek, düzenli olmanın takva payesinde olduğunu ve takva ile birlikte düzenliliğe bağlı kalınması gerektiğini hatırlatmıştır.

Müminler Emîri Ali (a.s), hakikatleri gören gözleri ve derin düşüncesiyle konunun zarureti algılamış ve herkese duyurmuştur. Düzenli olma konusu, belki de herkesçe bilinen ve görüntü itibarıyla basit bir konu olarak algılanacaktır; gerçek şu ki düzenlilik konusu, unutulmuşluğa terk edilmiş bireysel ve sosyal farzlardan biridir.

İmam Ali'nin (a.s) bedenen zor şartlar altında olduğu bir durumda, düzenlilik konusunu vasiyet etmesinin sırrı neydi?

Bunun cevabı şudur: Yetkinlik yolunda hareket eden ve mutluluğu yakalamak isteyen insan, amacına ulaşmak için aklın ışığında en kestirme yolu ve en hızlı yöntemi kullanmalıdır. “Düzen ve disiplin”, işte bu bağlamda en kestirme ve en tehlikesiz yoldur. Düzenli ve programlı çalışma, büyük insanların başarı ve amaca ulaşma sırrı, zorluklara galebe ve eksiklikleri tespit yoludur. Kuşkusuz ki, en küçük ve en basitinden tutun en büyük ve en zoruna kadar her konuda, bir plan ve programa ihtiyaç vardır. Bu plan ve program olmaksızın, işlerin ifasında ve doğru olarak ilerletilmesinde sorunlar ortaya çı-

1- Hucurât, 13.

kacaktır. Gerçekleşmesi bir takım etkenler mecmuasına bağlı olan her iş, ancak düzen ve intizam sayesinde beklenen sonuca ulaşabilecektir; aksi takdirde, ya sonuca ulaşmayacak ya da sonuca ulaşması büyük bir malî harcamayı gerektirecek ve daha çok zaman alacaktır.

Düzenli Olmanın Faydaları ve Getirileri

1- Fırsatları En Güzel Şekilde Değerlendirme

Düzenli ve programlı çalışmanın en önemli getirilerinden bazıları şunlardır: Hedefe hızla ulaşma, zamandan tasarruf ve fırsatlardan en güzel şekilde faydalanma. Fırsatlar, insanın ömür semasında ortaya çıkan ve hemen de geçip giden bahar bulutlarına benzer. Fırsatları değerlendirmeyen kimsenin payına ancak hayıflanma ve pişmanlık düşecektir. Bundan ötürü Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“İyi fırsatları ganimet bilin; zira ki fırsatlar bulut gibi geçip gider.”⁽¹⁾

Zaman çok değerli bir incidir ve ondan daha değerli bir şey yoktur. Öyleyse onun kıymeti bilinmeli; düzensizlik, beyhude meşgaleler, uzun ve faydasız sabahlamalar gibi hususlardan da sakınılmalıdır. Yüce Allah Resulü’nden (s.a.a) rivayet edilen bir hadiste şöyle geçer:

“Dirhem ve dinarın hakkında gösterdiğin cimrilikten daha fazlasını ömrün hakkında göster.”⁽²⁾

Müminler Emîri Ali’nin (a.s) konu hakkındaki bir diğer buyruğu şöyledir:

1- Mizanü’l-Hikme, c. 7, s. 442.

2- Biharü’l-Envar, c. 77, s. 77.

“İmanlı insanın zamanının tümü doludur.”⁽¹⁾

Zamanı doğru ve programlı olarak kullanmak, çoğu büyüklerin ve bilgelerin başarı sırrı olup, onların bilim alanında büyük makamlara ve yetkinliklere ulaşmalarına neden olmuştur. İmam Humeyni (r.a), düzenlilik konusuna çok önem veren büyüklerden biriydi. Hücetü'l-İslam İrevanî şöyle anlatır:

“Bir grup din âlimi ve talebesiyle birlikte Irak’a yaptığımız yolculukların birinde, geceyi İmam Ali’nin (a.s) türbesinin avlusunda geçiriyorduk. Gecenin bir yarısında bazı arkadaşlar, vaktin geç olduğunu düşünerek ayrılmak istediler. Fakat saatin kaç olduğu hususunda aramızda görüş ayrılığı ortaya çıktı... Tam bu sırada İmam Humeyni (r.a), kible kapısından avluya giriş yaptı. Yakınımızda bulunan Necef üstatlarından biri bize şöyle dedi: ‘Saatlerinizi ayarlayın, şimdi saat gecenin iki otuzudur. On üç yıldır ki İmam her gece bu saatte avluya adım atar. İmam’ın avluya girişinin kendisi saattir.’⁽²⁾

Bu düzen ve programlı çalışma, inkılâp sonrasında da İmam’ın bütün işlerinde görülmekteydi. İmam’ın ibadetleri, Kur’ân tilaveti, duası, araştırmaları, güncel haberleri ve olayları takibi, şer’î soruları ve yönetim ile ilgili konuları cevaplaması, görüşmeleri, ailesi ile ilgilenmesi... bunların her biri düzenli olarak ve kendi zamanında gerçekleşirdi. Mesela her Cuma sabahı haberlerin özetini dinledikten sonra saat sekizde duş almak için hazır olurdu. Genellikle Cuma gününün ilk saatlerinde İmam’a sunulmak üzere birkaç dosya ve rapor götürülürdü. Ama herkes bu saatte, İmam’ın bazı konuları dinlemek veya belgeleri imzalamak için zamanı olmadığını

1- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli Sözler, 325. hadis.

2- İmam Humeyni Hazretlerinin (r.a) Hayatından Özel Anılar, c. 3, s. 22.

bilirdi. Saat sekiz olduğunda İmam, giysilerinin düğmelerini açmaya başlar ve birkaç dakika içinde banyoda olurdu.”⁽¹⁾

2- İşlerin Sonuç Vermesi

Düzenli ve programlı olmak, işlerin zamanında, güzel ve faydalı olarak gerçekleşmesiyle sonuçlanacaktır. Toplantılarında, konuşmalarında, görüşmelerinde, sözleşmelerinde... düzenli olan kimsenin çalışmaları daha büyük ve üstün sonuçlar doğuracaktır. Müminler Emîri Ali (a.s), işlerin sonuç vermesinde düzen ve disiplinin etkisini göz önünde bulundurarak, günlük işlerin zamanında yapılmasını tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Her günün işini aynı gün yap (o günün işini sonraya bırakma), çünkü her günün kendine özel işi vardır.”⁽²⁾

3- Düşüncelerin Düzen Bulması

İnsanın fikrî düzeninde etkili olan faktörlerden biri, bireysel ve sosyal davranışlarda düzenli olmaktır. Bütün işlerde düzen ve disipline bağlı kalmak, bir yandan insanın düşüncelerine düzgünlük ve tutarlılık verirken, öte yandan da rûşt ve kemal aşamalarının hızla kat edilmesini sağlar. İmam Humeyni (r.a), davranış düzeninin düşünsel düzen sonucu verdiğini şöyle buyurmuştur:

“Eğer hayatımıza, davranış ve hareketlerimize düzen verirse, tabiatıyla düşüncemiz de düzen alacaktır. Düzen bulan düşünce de, kesinlikle ilahî nitelikli yetkin fikrî düzene sahip olacaktır.”⁽³⁾

1- Der Sayey-i Aftab (Güneşin Gölgesinde), s. 183-184.

2- Nehcü'l-Belağ, 53. mektup.

3- İmam Humeyni Hazretlerinin (r.a) Hayatından Özel Anılar, c. 4, s. 49.

4- İşlerde Dayanıklılık ve Sağlam Duruş

Düzenli olmanın fayda ve sonuçlarından bir diğeri de işlerde sağlam ve ciddi olmaktır. Düzenli insan öyle dakiktir ki, her işini sağlam ve dayanıklı yapar. Böyle bir insan, işlerinde üşengeçlik etmez ve uyuşuk davranmaktan sakınır. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki yüce Allah, sizden birinin yaptığı işi sağlam yapmasını sever.”⁽¹⁾

Sa’d b. Muaz’ın defin olayı, yüce Peygamberimizin (s.a.a) işlerindeki düzen ve ciddiyetinin güzel bir örneğidir. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

“Allah Resulü (s.a.a), Sa’d b. Muaz’ın ölüm haberini alınca, cenaze işleriyle ilgilenmek üzere ayağa kalktı ve ashap da onunla birlikte hareket etti. Allah Resulü (s.a.a), Sa’d’ın cenazesinin yıkanmasını, secde azalarına kâfur sürülmesini ve kefenlenmesini buyurdu. Cenazenin yıkanıp kefenlenmesinden sonra Allah Resulü (s.a.a), abasız ve yalın ayak, mezarlığa kadar cenazenin arkasında yürüdü. Kabristana girildiğinde, hazretin kendisi kabre girip lahdi kazmaya başladı. Sürekli ‘Taş verin, çamur verin!’ buyuruyordu. Verilen çamurla taşların arasını iyice doldurup sağlamlaştırdıktan ve kabri hazır hale getirdikten sonra şöyle buyurdu: ‘Bu kabrin yakında eskiyip bozulacağını biliyorum. Fakat şu var ki Allah, kulunun yaptığı bir işi sağlam yapmasını sever.’”⁽²⁾

5- İnsanların Haklarına Saygı

Düzenli olmanın faydalarından biri de, insanların haklarına

1- Kenzü'l-Ümmal, c. 3, s. 907.

2- Emali, s. 314; Vesâilu's-Şia, c. 2, s. 884.

saygılı olmaktır. İnsanların işlerini sırasıyla ve zamanında yapmayan bir memur, zamanında derse girmeyen bir üstat, müşterilerin öncelik sırasını gözetmeyen bir satıcı... işlerindeki düzensizlikten dolayı başkalarının haklarını ayak altına alıp onlara haksızlık edecektir. Ancak düzen sayesinde insanların hakları gözetilmiş olur. Yüce Peygamberimizin (s.a.a) yol ve yordamı, düzenli olmanın İslam açısından değerli olduğunu gösterir. Bu husustaki bir hadiste Hz. Peygamber efendimizin su isteyen iki çocuk hakkında bile öncelik sırasını gözetdiği yer almıştır.

Bireysel Düzenin Yansımaları

İbadette Düzenli Olmak

İbadet ve kulluk, insanın eğitilmesinde ve varlık âleminin ötesiyle ilişki kurmasında eşsiz bir role sahiptir ve bu rol yadsınamaz. Ruhun bu ilişkiye muhtaç oluşu fıtrîdir. Din önderlerinin buyruğu uyarınca insan, bir gününü birkaç alana taksim etmeli ve bunların birini de ibadete tahsis etmelidir. Müminler Emîri Ali (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Müminin üç saati vardır: Bir saatinde Rabbiyle münacat eder, bir saatinde geçimini sağlar, bir saatinde de kendisini güzel ve helal lezzetler arasında serbest bırakır...”⁽¹⁾

İslam'ın “ibadet” olarak tanıttığı hususlara dikkatle bakıldığında, o ibadetlerin barındırdığı düzenin önemi ilk bakışta anlaşılabilecektir. Günlük namazların kılınması için özel bir zamanın belirlenmesi, tek bir kıbleye dönük durulması, sabah namazı vaktinden akşam namazı vaktine kadar oruçlu olmak için özel bir ayın belirlenmesi, hac ibadetinin sadece

1- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli Sözler, 390. hadis.

özel bir zamanda yerine getirilmesi... ibadetlerde düzenin ne kadar önemli olduğunu yansıtmaktadır.

Bu bağlamda orta yollu ve dengeli hareket etmenin çok zaruri olduğunu da hemen hatırlatalım. Çünkü ifrat ve tefrit, ibadetin haz ve zevkünden insanı mahrum eder. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“İbadeti kendinize yüklemeyin (ibadette aşırılığa giderek kendinizi yormayın).”⁽¹⁾

Masumlardan (a.s) rivayet edilen hadisler, ibadetlerde orta yollu ve düzenli hareket etmenin, izlenmesi gereken bir yol olduğunu göstermektedir. Müminler Emîri Ali (a.s), oğlu İmam Hasan’a (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Oğulcuğum! Geçiminde orta yollu ol ve ibadetinde aşırılığa gitme!”⁽²⁾

Sözde ve Yazıda Düzen

Düzenli insanın dili ve kalemi kontrollü, ölçülü ve sınırlar dâhilindedir. İnsan düzen ve denge çerçevesinde ne söyleyeceğini, nerede söyleyeceğini, ne kadar söyleyeceğini, nasıl söyleyeceğini belirler. Müminler Emîri Ali (a.s), en güzel sözün en düzenli söz olduğuna şöyle temas etmektedir:

“En güzel söz, düzen güzelliği ile süslenen, avamın da havassın da anladığı sözdür.”⁽³⁾

Muhatabın anladığı ve gerektiği ölçüde konuşmak, faydalı ve düzenli konuşmanın koşullarındandır. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

1- Usul-u Kafi, c. 3, s. 137.

2- Nehcü'l-Belağa, 31. mektup.

3- Mizanü'l-Hikme, c. 8, s. 448.

“Biz, insanların akılları ölçüsünde konuşmaya emrolunduk.”⁽¹⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) de konu hakkında şöyle buyurmuştur:

“Bilmediğin şeyi söyleme, hatta bildiğin her şeyi de söyleme!”⁽²⁾

Yani bildiğiniz her şeyi söylemek zorunda değilsiniz.

Yazıda düzen, kelime ve cümlelerin süslenmesi, birbiriyle uyumlu ve ilişkili olması anlamınadır. Yüce İslam Peygamberi’nden (s.a.a) rivayet edilen bir hadis şöyledir:

“Bir şey yazdığınızda düzenli yazın. Çünkü mesajı ulaştırma daha başarılı olacaktır.”⁽³⁾

İmam Cafer Sadık’ın (a.s) bir buyruğunda şöyle geçer:

“Kişinin anlayış ölçüsü ve basiret derecesi onun yazısından anlaşılır.”⁽⁴⁾

Giyimde ve Görüntüde Düzen

Görüntünün uyumlu olması, insanın düzenli ve disiplinli olduğunu gösterir. Kutsal dinimiz İslam, bu konuya çok önem vermiştir. Yüce Peygamberimizin (s.a.a) sünnetinde şöyle geçer:

“Allah Resulü (s.a.a) aynaya bakar, saçını düzeltip tarardı. Ayna olmadığı durumlarda ise suya bakarak bunu yapar

1- age., c. 2, s. 297.

2- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli Sözler, 374. hadis.

3- Kenzü'l-Ümmal, c. 10, s. 315.

4 e-l-Mahasin, s. 195, 20. hadis.

ve şöyle buyururdu: ‘Allah, kardeşleri ile görüşmek için evden çıkacak kulun hazırlanıp süslenmesini sever.’”(1)

Yüce Peygamberimizin (s.a.a) bir buyruğu şöyledir:

“Şüphesiz ki Allah güzeldir ve güzelliği sever ve nimetinin eserini kulunda görmek ister.””(2)

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) giyim tarzı hakkında da şöyle buyurmuştur:

“Giyisinizi güzelleştirin ve ahirete göçüşünüzü ıslah edin ki insanlar arasında örnek olun!””(3)

Sosyal Boyutuyla Düzenin Yansımaları

Siyasi Alanda Düzen

Kuşkusuz ki her sosyal düzen, toplumun nizam ve intizamını koruyacak bir lider ve öndere muhtaçtır. Hakî insanı eğitip ulvileştirme misyonu taşıyan dinimiz, imameti, İslam toplumunun düzenini ve bireyler arası dayanışmasını temin eden faktör olarak tanıtmıştır. İslam toplumunun önderi, çok yüce bir konuma sahip olup toplumun siyasal ve sosyal düzen yönetimini belirler. Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Yöneticinin/önderin konumu boncuk dizilen ipin konumu gibidir; boncuklar ona dizilir ve boncukları ip bir araya getirir. İp koparsa düzen bozulur, boncuklar dağılır gider.””(4)

1- Sünenü’n-Nebi (s.a.a), s. 42.

2- Mizanü’l-Hikme, c. 2, s. 76.

3- age., c. 2, s. 77.

4- Nehcü’l-Belağa, 146. hutbe.

İmam Rıza (a.s) da şöyle buyurmuştur:

“Kuşkusuz ki imamet, dinin yönetmesidir; Müslümanların düzen ve dayanışma, dünyanın ıslah ve müminlerin de izzet nedenidir.”⁽¹⁾

İmam ve önder, düzenin ana hatlarını belirler, başka toplumlarla ilişki kurulması veya ilişkinin kesilmesi gerekliliğini teşhis eder; onun maslahat görmesi ile savaş veya barış yapılır ve toplumu oluşturan bireyler de onun buyruklarına uymakla yükümlüdür. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) bu gerçeğe şöyle ışık tutmuştur:

“Allah’ın, işlerin yönetimi ile görevlendirdiği kimsenin sözünü dinleyin ve ona itaat edin; çünkü o, İslam düzeninin koruyucusudur.”⁽²⁾

Yöneticilikte ve İdarî İşlerde Düzen

İdarî düzen bir dizi farklı etmenlere bağlıdır. Bu bağlamda, disiplinli ve sorumluluk kabullenen bir yöneticinin varlığı çok belirleyici bir yer tutar. Düzensiz bir yönetici, mesai arkadaşlarından düzen ve disiplin beklememelidir. İdarî disiplinin sağlanabilmesi, ancak düzenli ve disiplinli bir yöneticinin varlığına bağlıdır. Güç ve unsurların denetlenmesi ve değerlendirilmesi de idarî düzene götüren nedenlerdendir. Sorumluluk bilinci taşıyan ve taşımayan insanlar, ancak ayrıntılı ve sürekli bir denetleme sonucunda teşhis edilebilir. Müminler Emîri Ali (a.s), Malik b. Eşter’e yazdığı emirnamesinde bu gerçeğe şöyle temas etmiştir:

“... Onların yaptıklarını denetle, peşlerice vefalı ve sadık kişilerden seçilmiş ajanlar gönder; çünkü onların gizli işle-

1- Mizanü'l-Hikme, c. 1, s. 161.

2- Mizanü'l-Hikme, c. 1, s. 161; Biharu'l-Envar, c. 8, s. 182.

rinden haberdar olman, emin olarak işlerini yapmalarına, halka şefkatle muamele etmelerine sebep olur.”⁽¹⁾

Yöneticilik alanında düzeni sağlayan etkenlerden bir diğeri, kişiyi görevlendirmeden önce sınamaktır. İmam Ali (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Kişiyi sinamadan önce ona güvenmek düşüncesizliktir.”⁽²⁾

İdarî düzen ve disiplinin bir diğ er ölçütü, işlerin zamanında yapılmasıdır. Yöneticilerin düzensizliği çok zararlar doğurur ve de insanların hükümete karşı kötümserliğine ve hoşnutsuzluğuna neden olur. İmam Ali (a.s), emirnamesinin bir diğ er kesitinde Malik b. Eşter’e şöyle buyurmuştur:

“Her günün işini aynı gün yapmış ol, çünkü her günün kendine özgü işleri vardır.”⁽³⁾

İmam Muhammed Bakır’ın (a.s) bir buyruğunda şöyle geçer:

“İşleri ertelemekten, ötelemekten sakın; çünkü bu, nicele-
rinin boğulduğu bir denizdir.”⁽⁴⁾

İmam Ali’nin (a.s) bir diğ er hadisinde şöyle geçer:

“İnsanların en uzak görüşlüsü, sözüne vefa eden ve bugünün işini yarına bırakmayan kimsedir.”⁽⁵⁾

Yönetim alanında düzeni sağlayan etkenlerden bir başkası da personelin haklarını temin etmek ve maddî açıdan desteklemektir. Maddî açıdan desteklenen bir personel hıyanete yel-

1- Nehcü’l-Belağ a, 53. mektup.

2- Guraru’l-Hikem ve Dürerü’l-Kelim, c. 1, s. 396.

3- Nehcü’l-Belağ a, 53. mektup.

4- Mizanü’l-Hikme, c. 4, s. 589.

5- Guraru’l-Hikem ve Dürerü’l-Kelim, c. 1, s. 210.

tenmez veya hıyanet ihtimali çok düşük olur. Müminler Emîri Ali (a.s), bu hususta Malik b. Eşter'e şöyle buyurmuştur:

“Rızıklarını bol bol ver. Böyle yapman onlara nefislerini düzeltme kuvveti verir, elleri altında bulunan mallardan uzak kılar. Emrine karşı çıkmaları, emanetine hıyanet etmeleri onların aleyhine sana delil olur.”⁽¹⁾

Ekonomi Alanında Düzen

Toplumu ayakta tutan etkenlerden biri ekonomidir ve bu alandaki düzenlilik de, ekonominin yapısını sağlıklı tutan olmazsa olmazlardandır. Ekonomi alanında doğru bir düzen oluşturabilmek için birkaç noktanın gözetilmesi gerekir:

1- Planlı ve Programlı Hareket

İktisadî çalışmalarda düzen ve disiplin öncelikle plan ve program gerektirir. Ekonomi fidanı, ancak düzen ve program sayesinde meyve verir. Tedbirsizlik, yanlış hesap ve program ise toplumu yokluk ve yoksulluğa sürükler. İşte bundan dolayı İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“(Yaşantıda) kötü tedbir fakirliğin anahtarıdır.”⁽²⁾

İmam'ın bir diğer buyruğu şöyledir:

“Geçimin (hayatın) afeti kötü tedbirdir.”⁽³⁾

2- Tüketimde Savurganlıktan Kaçınmak

Ekonomide düzenin en önemli yansımalarından biri, tüketim ve harcamalarda orta halli olmaktır. Ekonomi yöneticisi,

1- age.

2- age.

3- Guraru'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim, c. 2, s. 108.

girdi çıktı oranını göz önünde bulundurup ifrat ve tefritten kaçınmalı; düzen ve denge unsurlarını riayet ederek cimrilik ve aşırılıktan korunmalıdır. Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Bağışlayıcı ol ama savurgan olma, hesabını yapıp dakik ol ama cimri olma!”⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık (a.s), geçimini orta yol ve itidal üzere kuran insanın muhtaç duruma düşmeyeceğini garanti etmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Orta yollu geçinen kişinin yoksullaşmayacağını garanti ederim.”⁽²⁾

3- Faizden Kaçınma

Faiz, ayet ve hadislerde çok kınanmış bir konudur. Faizin yaygınlaşması, toplumun ekonomi dengesini bozarken, öte yandan da servetin özel bir grubun elinde toplanmasına neden olur. Bunun sonucunda ise topluma, telafisi mümkün olmayan iktisadî zararlar yükler. Faiz sevgi, şefkat, merhamet hissiyatını ve insanlar arası ilişkileri zayıflatır; gönüllere kin ve düşmanlık tohumları eker. Aslında faiz yiyen kişi, sadece kendi çıkarını düşünür ve borçlunun zararını asla umursamaz. Bu da bireyler ve halklar arası sosyal dayanışma ruhunu yıkıma uğratar. Bundan dolayı İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“İzzet ve celal sahibi Allah faizi haram kılmıştır ki, insanlar hayır işlemekten geri durmasınlar.”⁽³⁾

1- Mizanu'l-Hikme, c. 1, s. 394.

2- age., c. 8, s. 138.

3- Vesâilu'ş-Şia, c. 12, Faiz babı, s. 422.

4- Rüşvetten Sakınma

Toplumların ekonomisini felç eden afetlerden bir diğeri rüşvettir. Bu konu beşerî toplumları hep tehdit ede gelmiştir. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin.”⁽¹⁾

Ayet-i kerimenin verdiği açık mesaj şudur: Birbirinizin mallarında haksız tasarrufta bulunmayın, batıl yolla kazanç edinmeyin, hâkimlere gidip rüşvet vererek başkalarının mallarını sahiplenmeyin. İslam dini rüşveti o kadar çirkin bulmuş ve kınamıştır ki, yüce İslam Peygamberi (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Allah lanet etsin rüşvet alana, rüşvet verene ve onlar arasında aracı olana!”⁽²⁾

Bireysel Disipline Nispetle Sosyal Düzenin Özel Önemi

Açıktır ki kamu çıkarlarının ve sosyal yararların gözetilmesi, bireysel çıkar ve yararlardan daha önceliklidir. Bu nedenle de sosyal disiplin bireysel disiplinden daha öncelikli ve evladdir. Yani özel hayatında düzensiz ve programsız olan biri, sosyal hayatta düzen ve yasalara uygun olarak adım atmalıdır. Aksi takdirde toplum kargaşa ve istikrarsızlığa sürüklenecek, işler şirazedenden çıkacak ve toplum bozulacaktır. İnsanların trafik

1- Bakara, 188.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 4, s. 135.

kural ve kanunlarına uymadıklarını bir düşünün; böyle bir durumda toplumun hâli nice olur?

Merhum İmam Humeyni (k.s), İslam devletinde düzen ve kanunlara uyulması gerektiğine sürekli vurgu yapar, düzen ve kanunları korumayı farz bilirdi. Merhum İmam açısından, İslam hükümeti kanun hükümetidir ve herkes de kanunlara uymakla yükümlüdür. Gerçekte bütün toplum düzene muhtaçtır ve düzen olmaksızın toplum çözülecektir.

8. Bölüm:

BARIŞ VE UZLAŞININ SAĞLANMASI

- Barış ve Sevgi Dini İslam
- Sosyal Bir Varlık Olan İnsan
- İslamî Hüküm ve Buyruklarda Sosyal İlişkilerin Önemi
- Uzlaşî İçinde ve Barışık Olmak

“Ve aranızı düzeltmeyi vasiyet ederim. Çünkü ben, dedeniz Resulullah'ın (s.a.a), ‘Ara bulmak ve barıştırmak her namaz ve oruçtan daha faziletlidir.’ buyurduğunu duydum.”

Barış ve Sevgi Dini İslam

İslam, bir yandan barış, huzur, güven ve uzlaşi içinde yaşama dinidir ve öte yandan da kabalık, şiddet ve savaşa karşıdır. Dinin yüce amaçları, yani insanların eğitimi, öze dönüşü, özgürlük ve emniyet bulması, dünyanın abat olması ancak barış ve insanlar arasındaki güzel ilişkiler gölgesinde gerçekleşebilir. Bilimsel ve etik olgunluk, ekonomik ve sosyal güçlülük, sağlıklı ve manevi yaşam... sosyal huzura ve emniyete bağlıdır. Bu yüzdendir ki akıl sahipleri, mecbur kalmadıkça şiddet ve kavgaya yönelmezler. Kur’ân-ı Kerim evrensel bir temel ilkeye şöyle dikkat çekmektedir:

“Uzlaşi, barış daha hayırlıdır...”⁽¹⁾

Her ne kadar bu ayet eşler arası anlaşmazlıklar hakkında inmiş ise de, iniş sebebi, ayetin hükmünü indiği konu ile sınırlamaz. Ayet genel bir buyruğu ve tümel bir hükmü ifade eder. Bu ayet uyarınca, sosyal konularda riayet edilmesi gereken

1- Nisâ, 128.

öncelikli kural dostça yaklaşım, sefa ve samimiyettir; şiddet, kin ve kavga insanın tabiatıyla uyumlu değildir. Genel olarak Müslümanlar arasındaki diyalog ve ilişkiler İslam dini açısından çok önemlidir. Ne yazık ki biz Müslümanlar, bu konuya gereken önem ve ihtimamı vermemekteyiz.

Oysaki yüce İslam Peygamberi (s.a.a), Medine'ye vardktan sonra Müslümanları birbirine kaynaştırmayı, aralarında sevgi ve dostluk bağı kurmayı ön plana çıkarmış ve bunu sağlamak amacıyla da Mekke'den gelen bir Müslümanı Medineli bir Müslümanla kardeş kılmış ve aralarında kardeşlik akdi okumuştur. Bu ahit ve peymanın uygulanmasından sonra, çok küçük meseleler yüzünden birbirleriyle savaşa girmiş olan Arap kabileleri arasında öyle bir ünsiyet ve samimiyet oluşmuştu ki, Allah Resulü'nün (s.a.a) amaç ve ülküleri uğrunda tek safta birleşmiş ve omuz omuza cihat etmişlerdi.

Kur'ân-ı Kerim, müminler arasındaki kaynaşma ve kardeşliğin ilahî nimetlerden olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz.”⁽¹⁾

Başka bir ayette şöyle geçer:

“Müminler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin.”⁽²⁾

Bu ayet-i kerimeden iki önemli nokta anlaşılmaktadır:

1- Âl-i İmran, 103.

2- Hucurât, 10.

1- İman bağı sayesinde kardeş olanlar, kan bağı kardeşleri gibi barış ve samimiyet içinde yaşamalı, kardeşliğin tatlılığı ile sıkıntıları ortadan kaldırmalıdır.

2- Eğer müminler, dış etkenlerin tahriki veya eksik bilgi sonucunda birbirleriyle çatışarak kardeşlik yolundan sapacak olsalar, diğer müminler, onların arasını bulmak ve onları barıştırmakla yükümlüdür. Bu, o kadar önemli bir görevdir ki Müminler Emîri Ali (a.s), şehadet döşeğinde ve mübarek ömrünün son anlarında buna vurgu yapmış ve yüce Allah Resulü'nden (s.a.a) şöyle nakletmiştir:

“Ara bulmak ve barıştırmak her namaz ve oruçtan daha faziletlidir.”

Sosyal Bir Varlık Olan İnsan

İnsan sosyal bir varlıktır ve her ne kadar tam bir refahta olsa bile yalnız yaşamaya yanaşmaz. İnsan, diğer insanların arasında, ailesinin ve dostlarının yanında yaşamak ister. Bundan dolayı da onların ayrılığında üzüldür, acı çeker; sevdiği ailesine ve dostlarına bir an önce kavuşmak için can atar. İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Eğer bütün dünyayı bana verseler ve bunun karşılığında da bir geceyi ailemden ayrı geçirmemi isteseler, ben bunu kabul etmem.”⁽¹⁾

İnsanın bu özellik ve nitelikte yaratılması bir tesadüf eseri değildir; hikmet sahibi Allah, sosyal maslahat ve yararlar uyarınca insanı böyle yaratmıştır. İnsan, sosyal oluşu sayesinde temel ve köklü birçok çalışmalar gerçekleştirebilir, maddî ve manevî açıdan önemli gelişmelere imza atabilir. İnsanlar da-

1- Vesâilu's-Şia, c. 14, s. 7; Sefinetü'l-Bihar, c. 2, s. 183.

ğınık ve yalnız yaşamış olsalardı eğer, bilim, teknik ve teknoloji açısından bu denli ilerlemeler elde edilemeyecekti. Doğal afet ve tehlikeler karşısında durabilmek de toplum bireyle-
ninin dayanışma ve yardımlaşmasına bağlıdır. Psikologlara göre, uzun süre insanlardan uzak ve yalnız yaşayan insan, kendisini meşgul edecek bütün araç gereçlere ve refah vesilelerine sahip olsa bile, bir süre sonra bir tür cünun ve deliliğe müptela olacaktır.

Maddî boyuta ilave olarak, bazı beşerî gaye ve ülküler de ancak toplum yelpazesinde gerçekleştirilebilir. İnsan, manevi nimetlerden faydalanma bağlamında da sosyal yaşamın üstat, öğretmen, baba, anne, okul, cami, kitap... gibi farklı öğelerine muhtaçtır. Ayrıca yapılmak istenen birçok hayır işler de ancak yardımlaşma ve dayanışma sonucunda gerçekleştirilebilir. Örneğin bir cami yaptırma, bir vaaz ve irşat programı tertipleme, Ehlibeyt (a.s) için matem meclisi düzenleme... isteği, diğer insanların yardım ve katılımı olmaksızın beklenen sonuca götürmeyecektir. Buna göre, maddî ve manevi gelişim ve ilerleme alanında toplumun ve sosyal yaşamın yadsınmaz bir rolü vardır.

İslamî Hüküm ve Buyruklarda Sosyal İlişkilerin Önemi

İslam'ın sosyal oluşu, onu diğer din ve ekollerden ayrıcalıklı ve belirgin kılmıştır. İslam dini, nefsin tezkiyesi ve ıslahı için bireysel yükümlülükler getirdiği gibi sosyal hüküm ve sorumluluklar da öngörmüştür. İlahî buyrukların çoğu toplum ile doğrudan ilişkilidir ve aynı zamanda ibadetlerin çoğu da toplu olarak gerçekleştirilir. Hatta bazı sünnet ibadetler de böyledir. Mesela nefsin arınmasında ve yüce Allah'a yakınlaşmada etkili olan itikâf ibadeti, sadece merkez camiler-

de yapılabilir ve itikâfın yapıldığı camiden dışarı çıkabilmek bazı zaruretlere bağlıdır ve hasta ziyareti gibi önemli sosyal sorumluluklar da bu zaruretlerden sayılmıştır.

İnsanî değerlerin ve manevi yetkinliklerin olgunlaştırılması ve sağlamlaştırılması, ancak ve ancak diğer insanlarla ilişki sayesinde mümkün olacaktır; yetkinlik ve mutluluğa halvet ve uzlet köşesinde değil, bizzat toplumda ve diğer insanlarla ilişki çerçevesinde ulaşılabilir. İslam'ın hüküm ve buyrukları dikkate alınıp incelendiğinde, dinin topluma ve toplumsal konulara ne kadar önem verdiği daha iyi anlaşılacaktır.

Cemaat Namazı

Belki de bazı insanlar, yüce Allah'a ibadetin en temel rüknü olan namazın bireysel bir ibadet olup her bireyin Allah'a kul-luk sunmak ve ahiret sevabı kazanmak için onu yerine getirdiğini düşünmektedir. İslam'ın namaz kılma hususundaki öğüt ve öğretilerinin çokluğu, namazın birincil hükmünün cemaat olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Kur'ân-ı Kerim bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.”⁽¹⁾

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) bütün savaşlarında, ağır savaş koşullarına rağmen namazlarını cemaatle kılmıştır. İmam Hüseyin (a.s) de Aşura günü Kerbela'da, öğle namazını ok yağmuru altında cemaatle kılmıştı. Yüce Allah Resulü (s.a.a) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Mazereti olmaksızın camide Müslümanlarla birlikte namaz kılmayan kimsenin namazı kabul edilmez.”⁽²⁾

1- Bakara, 43.

2- Vesâilu's-Şia, c. 8, s. 293.

Bir diğerk yandan da İslam dini, yalnız kıldığımız namazlarda bile sadece kendimizi düşünmememiz ve iman bağıyla bağlandığımız kardeşlerimizi de göz önünde bulundurmanız gerektiğini bizlere öğretmektedir. Bunun için de Fatiha Suresi'nde şöyle geçer:

“Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola ilet.”⁽¹⁾

Namazın selamında ise şöyle deriz: “Selam olsun bize ve Allah'ın salih kullarına.” Bütün bunlarda kullanılan zamir çoğuldur.

Cuma Namazı

Cuma namazının İslam'da büyük bir önemi vardır. Cuma namazı, esasen toplu olarak yapılması gereken bir ibadettir ve yalnız olarak kılınmaz. Bu namazın hutbesinde toplumun güncel konuları ele alınır ve insanlar, toplumda ve dünyada cereyan etmekte olan olaylar ve de kendi sorumlulukları hakkında bilgilendirilirler.

İyiliği Buyurma ve Kötülükten Sakındırma

İyiliklere davet ve kötülüklerden sakındırma, yüce Allah'ın emrettiği ve rızasına karın kıldığı iki farizadır. Kur'an-ı Kerim bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz.”⁽²⁾

1- Fâtiha, 5-6.

2- Âl-i İmran, 110.

Bu iki farızanın teşri ediliş gerekçesi, toplumun durumunun herkes tarafından denetlenmesine ve toplumun ahlak selame-tinin kontrol edilmesine olanak sağlamaktır. İyiliği buyurma ve kötülükten sakındırma hükmünün varlığı, İslam açısından toplumu iyileştirmenin önemini gösterir.

Humus ve Zekât

Humus ve zekât, istitaati olan kişilerin ödemeleri gereken sosyal boyutlu iki farızadır. Bu malî farızanın ifası o kadar önemlidir ki, çoğunlukla Kur’ân-ı Kerim’de namaz ile bir ara-da zikredilmiştir:

“Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.”⁽¹⁾

Bir başka ayette şöyle geçer:

“Onlar öyle kimselerdir ki, şayet kendilerine yeryü-zünde imkân ve iktidar versek, namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler.”⁽²⁾

Burada kısaca değindiğimiz bu sosyal hükümler, İslam’ın sos-yal buyruk ve öğretilerinden sadece birkaç örnektir. Cihat hük-mü, öksüzlerin ve yoksulların geçim konusu, danışma, birlik ve birlikte hareket, iyilik ve takva üzere yardımlaşma ve dayա-nışma... İslam’ın sosyal ahkâmının diğer örneklerindendir.

Bir diğer yandan da, Ehlibeyt’in (a.s) inci yüklü buyrukların-dan bir bölümü sosyal konular hakkındadır. Mesela Usul-u Kaff’de “Kitabu’l-İşret” adıyla çok geniş bir bölüm açılmış-tır. Bu bölüm İslam toplumundaki bireylerin sosyal ilişkileri, Müslümanların birbirleri üzerindeki hakları, müminlerin bir-

1- Bakara, 43.

2- Hacc, 41.

birlerine karşı sevgi ve şefkat göstermelerinin önemi hakkındaki hadislerle tahsis edilmiştir. İmam Cafer Sadık'ın (a.s) Yüce Peygamber'den (s.a.a) rivayet ettiği bir hadiste şöyle geçer:

“Sizin en üstününüz, ahlakı en güzel olanınızdır. Güzel ahlak sahibi olanlar, şerefli ve misafirperver kimselerdir. Onlarla yakınlık kurulur ve atıkları adımlar izlenir.”⁽¹⁾

Yüce Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Akrabalık bağlarını koparan birinin bulunduğu bir topluluğa rahmet inmez.”⁽²⁾

İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) bir hadisinde şöyle geçer:

“Müminin açlığını doyurmak, açlığını giydirmek, sıkıntısını gidermek, borçlarını ödemek, öldüğü zaman ondan sonra ailesine ve çocuklarına bakmak... müminin mümin kardeşi üzerindeki haklarındandır.”⁽³⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) bir başka hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Birbirinizi ziyaret edin, çünkü bu görüşmeler kalplerinizi diriltir...”⁽⁴⁾

Kırgınlıkları ve Dargınlıkları Gidermek

Sosyal ilişkiler alanında kişiler arasında anlaşmazlığın ve dargınlığın oluşması doğal ve kaçınılmaz bir şeydir. İki insanın ve hatta aynı aileye mensup kişilerin arasında yaklaşım ve anlayış bakımından farklılığın olması çok tabiidir. İki kişi, cismî özellikler açısından birbiriyle aynı olamayacağı gibi, yaklaşım

1- Usul-u Kafi, c. 2, s. 213.

2- Nehcü'l-Fesaha, 629. hadis.

3- Usul-u Kafi, c. 2, s. 319.

4- Usul-u Kafi, c. 2, s. 186.

ve anlayış yönünden de aynı değildir. Müslümanlar ve iman bağı ile kardeş olan müminler de bu kuralın dışında değildir; onlar arasında yaklaşım ve beğeni farklılığının olması da kati ve kaçınılmazdır. Yaklaşım, anlayış ve beğeni farklılığına dayalı olarak müminler arasında dargınlık, kırgınlık, kin ve öfkenin zuhur etmesi de muhtemeldir. Böylesi bir durumda, pusuda bekleyen şeytan ortaya çıkıp kin ve düşmanlık ateşini körüklemeye girişecektir. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Şeytan, ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak ister.”⁽¹⁾

Şeytan, müminler arasında kin ve düşmanlık oluşturmak için bir kıvılcım bekler. Kin ve düşmanlığın oluşması ile birlikte, aile ortamında eşler arasındaki samimiyet ve sevgi azalır; farklı ortamlarda anlaşmazlıklar derinleşir ve bunun sonucunda da insanlar birbirlerinden uzaklaşır.

İslam dini, anlaşmazlık konusunun önemini, çok tehlikeli ve zararlı sonuçlarını göz önünde bulundurup kin ve düşmanlığın devam ettirilmemesi gerektiğini bildirmiştir. İslamî öğretiler, dargınlıkları gidermek için kişileri teşvik etmiş, bununla görevlendirmiş ve başkalarına da uzlaş ve barış sağlama görevini yüklemiştir. Şanı yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Allah’a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin.”⁽²⁾

Bir başka ayette şöyle geçer:

“Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin.”⁽³⁾

Yüce Peygamberimizin (s.a.a) konu hakkındaki bir buyruğu şöyledir:

1- Mâide, 91.

2- Enfâl, 1.

3- Hucurât, 10.

“Âdemoğlu namazdan, ara düzeltmekten/barıştırmaktan ve güzel davranıştan daha üstün bir şey yapmamıştır.”⁽¹⁾

Şimdi bir rivayete dikkatinizi çekmek isterim:

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) Şiîlerinden ve aynı zamanda da birbirleriyle akraba olan iki kişi, miras hakkında anlaşamadı ve Kûfe pazarında kavga ettiler. Oradan geçmekte olan İmam Cafer Sadık'ın (a.s) özel vekili Mufazzal, onların kavgasını görünce sorunun çözümü için evine gelmelerini istedi. Mufazzal, evine gelen davalı iki kişiden birine sordu: “Sorunuz nedir?” Adam, “Mirastan kalan birkaç yüz dirhem bunun elindedir ve bana vermiyor.” dedi. Mufazzal diğerine sordu: “Buna cevabın nedir?” Adam, “Onun dediği tamamen asılsız bir iddiadır.” dedi. Bunun ardından Mufazzal ayağa kalktı ve gidip iddia edilen meblağı getirdi ve iddia sahibine verdi. Sonra da her ikisine hitapla şöyle dedi: “Şimdi artık bir sorunuz kalmadığına göre barışın ve tokalaşın. Verdiğim meblağın bana ait olmadığını ve İmam'ın (a.s) mübarek payı olduğunu bilin. O, bu para ile sorunları çözmemi, insanların arasını düzelterek sevgi bağı oluşturmamı emretmiştir.”⁽²⁾

Müminler de, din önderlerinin yöntemini örnek alıp parasal destek ile birçok anlaşmazlık ve düşmanlıkları ortadan kaldıracırlar. Bundan dolayı da Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“En üstün sadaka, insanların arasını düzeltmektir.”⁽³⁾

Gerçekte bu buyruklar, insanların barış ve güzel ilişkiler içinde olmalarının önem ve değerini göstermektedir.

1- Nehcü'l-Fesaha, 2651. hadis.

2- Vesâilu's-Şia, c. 13, s. 163.

3- Kenzü'l-Ümmal, c. 3, s. 58.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“İnsanlar anlaşmazlığa düştüklerinde onları barıştırmak ve birbirlerinden uzaklaştıklarında onları yakınlaştırmak Allah’ın sevdiği sadakalardandır.”⁽¹⁾

Bu aktardığımız hadislerden elde edilen sonuç şudur: İnsanlar arasında barış ve uzlaşa sağlamak dinî bir vazife ve sosyal bir farizadır. Bunun için de iman ehli, bu yapıcı sorumluluğu asla unutmamalıdır.

Barışı Kabullenmek

Nasıl ki herkes halk arasında barışı sağlamakla yükümlüdür, anlaşmazlığa düşen iki taraf da birbirlerinin haklarını gözetmekle ve uzlaşa yoluna gitmekle mükelleftir. Şiddet ve kavgâ, toplum bireylerinin kültür ve ahlakını bozar, yok eder. Böylesi durumlarda affedici olmak ve görmezden gelmek, sosyal yozlaşmayı yaymamakla kalmayacak, bilakis bozukluğu ısılah edecek, kin ve nefreti sevgiye dönüştürecek ve düşmanları da dostâ tebdil edecektir. Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Düşmanına iyilikle, ihsanla davran; zira bu, iki zaferin (intikam ve bağışlamanın) en tatlısıdır.”⁽²⁾

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a); hem kendisini ve hem de inananları en ağır ekonomik ambargo altında tutan, büyüğe de küçüğe de merhamet etmeyen, kendisine eziyet eden, getirdiği dini tebliğ etmesine engel olan ve nitekim kendisini öldürme kararı alarak vatanını terk edip gurbete hicretine neden olan o inatçı ve putperest insanları sevgiyle bağışlamakla İs-

1- Usul-u Kafi, c. 2, s. 209.

2- Nehcü'l-Belağa, 31. mektup.

lam dinine davet etmiştir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), Mekke'yi fethedip hâkimiyetini sağladıktan sonra, kendisine ve inananlara yapılan kötülüklerin tümünü görmezden geldi ve "Bugün siz kınanmayacak, azarlanmayacaksınız." buyurarak onların hepsini affetti, lütuf ve ihsanla kucakladı. İmam Ali (a.s), düşmana karşı güç kazanıldığında nasıl davranılması hakkında şöyle buyurmuştur:

"Düşmanına galip gelince, bu galibiyetin şükrü olarak onu affet."⁽¹⁾

İmanlı insan dinine tabi olup onun izinde hareket eder; zaten İslam da uzlaş, barış ve sevgi dinidir. Dinî buyruklara itaatsizlik eden, din kardeşleri ile uzlaş ve barış içinde olmayan kimse, gerçekte dine değil, şeytana ve nefsinin isteklerine uymuş, tabi olmuştur. Bir hadiste şöyle geçer:

"Kardeşi barışın başlangıcını yaptığı hâlde onunla uzlaşmaya gitmeyen kimse Allah'ın rahmetinden uzak ve melumdur."⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

"İki Müslüman, birbirinden küser ve üç gün boyunca küslük hâlinde kalır ise onların her ikisi de İslam'dan çıkar ve artık aralarında velayet kalmaz. O ikisinden hangisi, kardeşi ile konuşmak için önce davranırsa hesap günü daha önce cennete girecektir."⁽³⁾

Maslahat Gereği Yalan Konuşmak

Kuşkusuz ki yalan, büyük günahların en kötü ve en çirkinlerindendir; aynı zamanda birçok bozuklukların ve günahların

1- age., Hikmetli Sözler, 11. hadis .

2- Biharu'l-Envar, c. 74, s. 236.

3- Vesâilu's-Şia, c. 8, s. 585.

kaynağı, aile ve toplumda güvensizliğin de nedenidir. Müminler Emîri Ali'den (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

“Bir kul, şakası ve ciddisiyle yalanı terk etmedikçe imanın tadını alamayacaktır.”⁽¹⁾

Başka bir hadiste de şöyle geçer:

“Bütün çirkinlikler bir eve konmuştur ve onun anahtarı da yalan konuşmaktır.”⁽²⁾

İslam dini, daima “ehem ve mühim” ilkesini göz önünde bulundurup yüce hedefin seçilmesini öğütlediğinden dolayı, müminler arasındaki anlaşmazlıkların ve dargınlıkların ortadan kaldırılması, toplumda barış ve uzlaşının sağlanması için maslahata dayalı yalanı caiz görmekle kalmamış ve hatta onun kutsal ve müstehap bir amel olduğunu bildirmiştir. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Konuşmak üç kısımdır: Doğru, yalan ve insanları barıştırmak için söylenen söz...”

İmam'a (a.s) “Barışla sonuçlanan söz nedir?” diye sorulunca şöyle buyurdu:

“Birinin mümin kardeşi hakkında kötü konuştuğunu ve karşı tarafın bunları duyması durumunda rahatsız olacağını gördüğünüzde, hakkında kötü konuşulan kişinin yanına gidin ve şöyle deyin: ‘Falanca kişi senin hakkında çok iyi şeyler konuşuyordu, seni ne kadar sevdiğini kendim gördüm ve duydum...’ bu tür yalanın sevabı her doğru sözden daha fazladır. Zira böyle bir söz, iki müminin bir-biriyle barışmasına, aralarındaki kin ve nefretin ortadan kalkmasına neden olacaktır.”⁽³⁾

1- Usul-u Kafi, c. 2, s. 255; Vesâilu's-Şîa, c. 12, s. 250.

2- Biharu'l-Envar, c. 72, s. 236.

3- Sefinetü'l-Bihar, c. 2, s. 40.

İnsanları barıştırmak o kadar önemlidir ki, bu uğurda yalan konuşmak bile caizdir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Güzel bir söz söyleyerek iki kişiyi barıştıran kimse yalancı değildir.”⁽¹⁾

Doğruyu söylemenin fesada, ailevi veya sosyal düzenin zarar görmesine neden olduğu durumlarda, İslam dini doğruyu söylemeyi caiz görmemiştir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Kuşkusuz ki izzet ve celal sahibi Allah, maslahata/yapıcılığa sebep olan yalanı sever... ve fesada/yıkıcılığa neden olan doğrudan nefret eder.”⁽²⁾

Bu bölümün sonunda dikkat çekmemiz gereken bir başka nokta da şudur: İnsanların arasını düzeltmek için yalan konuşmak her yerde caiz değildir, çünkü bazen yalan konuşmak güven kaybına neden olur ve de aile ve sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkiler. Şeriatın yalan konuşma yönündeki izni, hercümerci ve karışıklığı önlediği ve aklî açıdan tercih edildiği durumlarla sınırlıdır.

1- age.

2- Biharu'l-Envar, c. 69, s. 254.

9. Bölüm:

YETİMLERİN GÖNLÜNÜ ALMAK VE YOKSUNLUKLARINI GİDERMEK

- Yetimleri ve Kimsesizleri Önemsemek
- Yetimlerle İlişkinin Niteliği
- Yetimlerin Geçimini Üstlenmek
- Yetimi Eve Almak
- Yetimlerin Eğitimi
- Yetimlere Sevgi İle Yaklaşmak
- Yetimlerin Malını Korumak

“Allah için, Allah için yetimlerin hakkını gözetin, onları bir aç bir tok bırakarak nezdinizde zayi etmeyin.”

Müminler Emîri Ali (a.s) vasiyetinin bu bölümünde, baba ve anne şefkatinden yoksun çocukların kaderi hakkında uyanık vicdanlara hitap ederek şöyle buyurmuştur: *“Allah için, Allah için yetimlerin hakkını gözetin...”*

Farsça dil ve edebiyatında böyle bir terim mevcut değildir. Arapçada kullanılan bu ıstılah bir tür uyarı ve ihtardır. Özgün metinde geçen “Allah” kelimesi, “sakının” veya “korkun” kabilinden atılmış bir fiilin mefulüdür. Buna göre bu tabir ile kastedilen anlam şudur: Yetimler hakkında Allah’tan sakının, korkun! Araplar, bu tabiri önemli ve tehlikeli durumlarda kullanırlar. Gerçekte bu tabir şu anlama gelir: Eğer bu işi yapmayacak olsanız, yüce Allah’a hesap verecek, ilahî intikam ve azabın muhatabı olacaksınız.

Yetimleri ve Kimsesizleri Önemsemek

Nice çocuklar vardır ki savaş, deprem, sel, trafik kazası veya doğal ölüm sonucunda baba ve annelerini kaybetmişlerdir. Bu çocukların bakımı, geçimi ve eğitimi çok önemlidir. Hemen hemen her ülkede bu tür çocuklar için bazı yasalar ko-

yulmuş, onların bakımı ve barınması özel bir takım kurumlara tevdi edilmiştir.

Şefkat ve merhamet dini olan İslam, kimsesiz çocuklara büyük bir hassasiyet göstermiş ve bu durumun önemszenmesini, müminlerin sosyal görevlerinden biri olarak tanıtmıştır. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de Peygamberimize (s.a.a) hitapla şöyle buyurmuştur:

“Seni yetim bulup da barındırmadı mı?... Öyleyse sakın yetimi ezme!”⁽¹⁾

Konu hakkındaki başka bir ayet ise şöyledir:

“Hayır, hayır! Yetime ikram etmiyorsunuz. Yoksulu yedirmek konusunda birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.”⁽²⁾

Yetimler; küçük yaşlarda baba ve annelerini kaybeden masum çocuklar, yaşadığımız toplumun hassas bir bölümünü oluşturur. Çünkü onların çoğu, hayatın en gerekli imkân ve olanaklarından bile yoksundurlar. Eğer kendilerine miras yoluyla bir servet ulaşmış ise de, bunun tedbirsizlik sonucu yok olup gitmesi ve geleceklerinin tehlikeye girmesi muhtemeldir. Ayrıca sevgi ve şefkat yoksunluğunun bu tür çocukları birçok sorunlara iteceği gerçeğini de gözden uzak tutmamak gerekir. Araştırmalar, ebeveynin sevgi ve şefkatinden yoksun olarak büyüyen çocukların daha çok suç ve cinayet işlediklerini göstermektedir.

Yetimlerle İlişkinin Niteliği

İslam'ın şerî ve ahlakî öğretileri, yetimler hakkında çok geniş bir yelpazeye yayılan buyruklar içermektedir. Bu sosyal

1- Duhâ, 6,9.

2- Fecr, 17-18.

sorumluluğun en güzel şekilde gerçekleştirilmesinin yolu da Müslümanlara gösterilmiştir. İslam dini açısından yetimlerle ilişki ve geçinme konusu bir dizi ilke ve kurallara dayalı olmalıdır:

Yetimlerin Geçimini Üstlenmek

Kimsesiz çocuklar, insanların elindeki ilahî emanetlerdir. İnsanlar, onları korumak ve kollamakla görevlidir ve bu, kimsesiz çocukların insanlar üzerindeki hakkıdır. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Kuşkusuz ki yetim hak sahibidir.”⁽¹⁾

Çocukluğunun başladığı günlerden yetim olmanın acısını tatmış olan yüce Peygamberimiz (s.a.a), yetimlere karşı çok rafet ve şefkatle yaklaşmış ve müminlerin de aynı şekilde davranmalarını, onların geçimini temin etmelerini buyurmuştur. Yüce Peygamberimizin (s.a.a) bu husustaki bir buyruğu şöyledir:

“Allah, bir yetimin geçimini üstlenip kendi yiyecek ve içeceği onu ortak eden ve bağışlanmayacak bir günah işlemeyen kimseye elbette ki cennette yer verecektir.”⁽²⁾

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bir başka hadisinde, bir yetimin geçimini üstlenen kimsenin cennette kendisine komşu olacağını şöyle buyurmuştur:

“Bir yetimin bakım ve geçimini üstlenen kimse ile ben cennette, şu ikisi gibi (iki parmağını birleştirerek) yana olacağız.”⁽³⁾

O hazretin bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

1- Müstedrekü'l-Vesâil, c. 2, s. 616.

2- age., c. 1, s. 148.

3- Nehcü'l-Fesaha, 3033. hadis.

“Akıabası veya yabancı olan bir yetimin, bakıma ihtiyacı kalmayıncaıa dek bakım ve geçimini üstlenen kimseye cennet farz olur.”⁽¹⁾

Yetimi Eve Almak

En iyi eğitim sisteminin ailede gerçekleştirileceğı şüphe götürmez bir gerçektir. Çünkü ailede ilgi, sevgi, düzen ve disiplin iç içedir; tepkiler de denge unsuruna dayalıdır. Yetim çocuklar da diğer çocuklardan farksızdırlar; onlar da baba ve anne gibi eğitimcilerle muhtaçtırlar, sevgi ve şefkati bu yolla tatmak ve hayatın zorluklarında da onlardan yardım almak isterler. Masumlar (a.s), yetimleri kendi evlerine alır, onların bakım ve geçimini üstlenirlerdi.

İslam devleti, yüce İslam Peygamberi (s.a.a) döneminde, her bölge ve beldede bir “yetimler yurdu” tesis edip onların geçimini sağlayacak ekonomik güce sahip olduğı hâlde, yüce Peygamberimiz (s.a.a) böyle bir uygulamada bulunmamıştır. Bunun nedeni de, yetkin bir ruhsal ve psikolojik eğitim bakımından bu tür yurtların yetersizliğidir. Çocuğun yetkin ruhsal gelişimi ve olgunlaşması ancak ailede gerçekleşebilir. Bundan dolayı da yüce Peygamberimiz (s.a.a), daima Müslümanların evlerini yetimlere açmalarını, onları evlerine götürüp kendi çocukları gibi ailenin toplandığı sofraya oturtmalarını, onları ailede eğitmelerini, sevgi ve şefkat göstererek sevindirmelerini öğütlemiştir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Evlerin en sevimlisi, bir yetimin olduğı ve izzetle yaşadığı evdir.”⁽²⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 72, s. 3; Kurbu'l-İsnad, s. 45; Sefinetü'l-Bihar, c. 2, s. 731.

2- Nehcü'l-Fesaha, 27. hadis.

O hazretin (s.a.a) bir diğerk buyruğu şöyledir:

“Evlerinizin en hayırlısı, sevgi ve şefkat gösterilen bir yetimin bulunduğu evdir.”⁽¹⁾

Yetimlerin Eğitimi

Yetim bir çocuğu eve götürmek yeterli değildir, İslamî huy ve haslet kazanması yönünde gayret etmek de gerekir. İnsan bunu yaparken, adeta kendi çocuğunu eğitiyormuş gibi davranmalı ve onlara eşit muamele etmelidir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Yetime karşı şefkatli bir baba gibi ol ve şunu bil ki, ne ekersen onu biçersin.”⁽²⁾

Müminler Emîri Ali’nin (a.s) bir buyruğunda şöyle geçer:

“Yetimi de kendi çocuğunu eğittiğin gibi eğit ve gerektiği durumlarda kendi çocuğuna vurduğun gibi ona da vur.”⁽³⁾

Yetimlere Sevgi İle Yaklaşmak

İslam dini açısından yetim bir çocuk da toplumun diğerk çocukları gibi insandır. Bu nedenle onun cismî gereksinimlerini temin etmekle birlikte, ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak da bir zarurettir. Ancak bu, acıma hissine değil, bilakis bir görev ve onun haklarını ifa bilincine kurulu olmalıdır. “Şüphesiz ki yetim hak sahibidir.” hadisini hatırlayalım. Yetime sevgi göstermek ve onun başını okşamak, İslam dini açısından büyük ibadetlerdendir ve yüce Allah katında bunun özel sevabı vardır. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

1- Müstedrekü’l-Vesâil, c. 1, s. 148.

2- Biharu’l-Envar, c. 77, s. 18, 23. hadis.

3- Vesâilu’ş-Şia, c. 15, s. 197.

“Her kim bir yetimin başını okşayacak olsa, elinin dokunduğu her saç teli için sevaplar yazılır.”⁽¹⁾

Bir rivayette şöyle geçer:

“Allah Resulü’nün (s.a.a) huzurunda oturmuştuk ki bir erkek çocuk geldi ve şöyle dedi: ‘Ben yetim bir çocuğum, bir de yetim kız kardeşim var, annem ise dul bir kadındır. Allah’ın sana yedirdiğinden bize yedir ki Allah da, sen razı oluncaya kadar kendi katında olanlardan sana bağışta bulunsun!’ Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdu: ‘Ne kadar güzel söyledin ey çocuk!’ (Sonra Bilal’e dönerek buyurdu:) ‘Ey Bilal, kalk ve bizim yanımızda olanı getir!’ Bilal yirmi bir tane hurma getirdi. Allah Resulü (s.a.a) çocuğa buyurdu: ‘Bunların yedisi senin, yedisi kız kardeşinin ve yedisi de annenin.’”

“Muaz b. Cebel kalkıp yetimin başını okşadı ve şöyle dedi: ‘Allah senin yetimliğini telafi etsin ve seni babana salih bir halef kılsın!’ (Onun babası Medine’den Mekke’ye hicret edenlerdendi). Allah Resulü (s.a.a) Muaz’a, ‘Niye bunu yaptın?’ buyurdu. Muaz, ‘Sevgi ve şefkat göstermek amacıyla yaptım.’ dedi. Allah Resulü (s.a.a), ‘Sizden her kim bir yetimin velayetini üstlenir, bunu iyi bir şekilde yapar ve onun başını okşarsa, Allah her saç tanesi karşılığında ona bir hasene yazar, her saç tanesi karşılığında bir günahını siler ve her saç tanesi karşılığında onu bir derece yükseltir.’ buyurdu.”⁽²⁾

Yüce Allah Resulü (s.a.a) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Bir yetim ağladığı zaman onun ağlamasıyla arş titrer. Kutlu ve yüce Allah şöyle buyurur: ‘Küçüklüğünde baba

1- Müstedrekü'l-Vesâil, c. 2, s. 616; Biharu'l-Envar, c. 75, s. 12.

2- Mecmau'l-Beyan, c. 27, s. 147.

ve annesini kendisinden aldığım bu kulumu kim ağlattı? Andolsun izzetime ve celalime, onu yatıştırıp sakinleştiren kimseye cenneti farz kıldım.”⁽¹⁾

Yetime sevgi göstermenin ve başını okşamanın kaçınılmaz etkisi olduğu gerçeğini de nazarda tutmak gerekir. Bazı hadislerden anlaşıldığına göre yetimin başını okşamak, kalbin katılık ve kasavetini giderip yumuşatır. İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Kalbinin katılaştığını hisseden kimse, bir yetime sevgi gösterebilir ve onun başını okşasın; Allah’ın izniyle kalbi yumuşayacaktır. Çünkü bu, yetimin hakkıdır.”⁽²⁾

Ayrıca, dünya hayatında yetimlere ve hamisi olmayan çocukları önemseyen ve onların hayatına düzen veren kimseler, ahiretten önce ve dünya hayatında bunun sonucunu göreceklerdir. Yani kendi çocuklarının hamisiz kalmaları durumunda, başkaları onun çocuklarını koruyup kollayacak ve sevgi göstereceklerdir. İmam Ali (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Başkalarının yetim çocuklarına iyilik edin ki, başkaları da (ölümünüz sonrasında) sizin yetimlerinize iyilik etsinler.”⁽³⁾

Yetimlerin Malını Korumak

Genellikle baba ve annelerin ölümünden sonra çocuklarına bir miras kalır. Yetim çocukların küçük yaşta olmalarından dolayı kendilerine kalan mirası koruyamamaları durumunda, müminler topluluğu onların mallarını korumakla yükümlüdür. İslam dini, bu yükümlülüğü müminlere vermiş ve on-

1- Biharul-Envar, c. 75, s. 5; Sevu'u'l-A'mal, s. 237.

2- Sevu'u'l-A'mal, s. 237.

3- Biharul-Envar, c. 75, s. 13.

ların mallarını kötüye kullanmalarını da şiddetle yasaklamıştır. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.”⁽¹⁾

Bir başka ayet şöyle buyurmuştur:

“Erginlik çağına erişinceye kadar, yetimin malına, sadece en güzel bir maksatla yaklaşın.”⁽²⁾

İslamî öğretiler uyarınca yetimin giyeceği, yiyeceği, barınması ve yaşam ihtiyaçlarının karşılanması ona kalan mirastan alınarak karşılanabilir; geri kalanlar ise teklif çağına gelip olgunlaştıklarında onlara teslim edilmelidir. Bir ayette şöyle geçer:

“Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri (gözetip) deneyin, eğer onlarda bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin.”⁽³⁾

Ama eğer bir yetime baba ve annesinden miras kalmamışsa onun bütün ihtiyaçları İslam devleti tarafından sağlanmalıdır. İslam'ın malî yasaları uyarınca yetimlerin geçimi farklı gelir kaynaklarından karşılanabilir. Mesela zekâtın kullanıldığı yerlerden biri de yetimlerle ilgili durumlardır. Ayrıca özel sadaka ve vakıflar da yetimlerin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılabilir.

1- Nisâ, 10.

2- En'âm, 152.

3- Nisâ, 6.

10. Bölüm:

KOMŞULUK HAKLARINI ÖNEMSEME

- Komşuluk Hakları
- Komşuluk Haklarını Gözetmenin Getirileri
- Komşuluk Haklarına İtinasızlık ve Komşuyu Rahatsız Etmek

“Allah için, Allah için komşularınızın hakkına riayet edin. Onlar, size Nebi'nizin vasiyetidirler. O, komşular hakkında öylesine tavsiyelerde bulunurdu ki biz, mirasa da dâhil olacaklar sandık.”

Bu cümlelerin özgün halindeki “ciran” kelimesinin tekili “car” olup “sığınak” anlamınadır. Hemsâye⁽¹⁾ tabiri “car” kelimesini tam olarak karşılar. Çünkü hemsâye/komşu, insanın yakınında yaşayan ve günlük işlerde yardımlaşma ve dayanışma gösteren kimsedir. Dünya ve ahiret işlerini bir arada yürüten programlar bütünü olarak İslam dininin komşuluk alanında birçok tavsiyeleri ve ciddi emirleri vardır. Kur’ân-ı Kerim, Müslümanlar arasındaki İslamî hakları sıralarken, komşulara iyilik etmeyi şöyle beyan etmiştir:

“Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş’a, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.”⁽²⁾

1- Farsça bir kelime olan “Sâye” gölge, “hemsâye” ise aynı gölgeyi paylaşan kişiler anlamınadır. Bu kelimenin Türkçe karşılığı ise “komşu”-dur. (Müt.)

2- Nisâ, 36.

Ayette geçen yakın ve uzak komşunun tefsiri hakkında birkaç ihtimal ileri sürülmüştür. Kimi müfessirler, yakın komşu ile akraba olan komşunun ve uzak komşu ile de akraba olmayan komşunun kastedildiğini bildirmişlerdir. Fakat bize öyle geliyor ki, yakın ve uzak komşu ile mekân bakımından yakın ve uzak komşulara işaret edilmiştir. Çünkü komşu kelimesinin örfen sınırlı bir anlamı vardır ve sadece yakın komşuları içerir. Uzak komşu tabirinin ayette kullanılması ile İslam dini açısından komşuluk kelimesinin geniş anlamına dikkat çekilmek istenmiştir.⁽¹⁾ Bu görüş, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) rivayet edilen bir hadisle de desteklenmektedir. O, komşuluğun sınırı hakkında sorulan bir soruya şöyle cevap vermiştir:

“Her taraftan kırk ev (komşuluk sınırı dâhilindedir).”⁽²⁾

Ne yazık ki, günümüzde insanların birbirleriyle duygusal ve insanî ilişkileri o kadar zayıflamıştır ki en yakın komşular bile birbirlerinin hallerinden habersizdirler ve hatta yıllarca komşuluk eden niceleri birbirlerinin isimlerini dahi bilmemektedirler. Böylesi bir durum İslam dini açısından şiddetle kınanmış, zemmedilmiştir. Müminler Emîri Ali (a.s), mübarek ömrünün son anlarında bile komşuluk haklarını unutmamış ve şöyle buyurmuştur: *“Allah için, Allah için komşularınızın hakkına riayet edin. Onlar, size Nebi’nizin vasiyetidirler.”*

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a), komşuların birbirlerine karşı davranış biçimini, insanların huzur ve mutluluğunda çok etkili görmüş ve dostlarına da, yüce komşuluk nimetinden daha iyi faydalanabilecekleri insanlarla komşu olmalarını buyurmuştur. Ashaptan biri şöyle sormuştu: “Ey Allah’ın Resulü (s.a.a), bir ev almak istiyorum, hangi mahalleden almamı

1- Tefsir-i Nümune, c. 3, s. 308.

2- Biharu'l-Envar, c. 74, s. 157; Usul-u Kafi, c. 4, “Komşuluk hakkı” babı, 1. hadis.

önerirsiniz?" Allah Resulü (s.a.a), her hangi bir mahalle ismi vermemiş ve doğru seçim ölçüsünü şöyle bildirmiştir:

"Önce komşu sonra ev, önce yol arkadaşı sonra yolculuk."⁽¹⁾

Komşuluk Hakları

Komşuluk hakları ve komşularla iyi geçinmenin adabı İslam'ın tekit ettiği tavsiyelerdendir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), bir gün ashabına sordu:

"Komşu haklarının neler olduğunu biliyor musunuz?" Ashap, "Bilmiyoruz" dedi. Hazret şöyle buyurdu: "Bir işte sizden yardım isterse yardım etmeniz, borç isterse vermeniz, fakir düştüğünde elinden tutmanız, bir hayır ulaştığında onu tebrik etmeniz, hastalandığında ziyaretine gitmeniz, musibete uğradığında tesliyet bildirmeniz, öldüğünde cenazesinde hazır bulunmanız, izni olmaksızın evinizi yükselterek rüzgârın esintisini ve güneşin yansımalarını engellememeniz, meyve aldığınızda biraz da ona vermeniz, vermek istemiyor iseniz evinize gizli götürmeniz ve çocuklarınızın da bu meyveyi evden çıkarıp komşunun çocuklarına göstermekle ona bahane vermemeye dikkat etmeniz, yemeklerinizden ona da göndermezseniz güzel kokusuyla onu rahatsız etmemeniz komşuluk haklarıdır."⁽²⁾

İmam Zeynelabidin (a.s), "Hukuk Risalesi" olarak bilinen mektubunda komşuluk haklarını şöyle açıklamıştır:

"Komşunun senin üzerindeki hakkı şudur: Gıyabında onu (haklarını) korumalısın. Huzurunda ona saygı göstermelisin. Her halükârda ona yardımda bulunmalısın. Ayıbını aramamalısın. Kötülüklerinden haberdar olmak için araş-

1- Müstedrekü'l-Vesâil, c. 8, s. 429; Mizanü'l-Hikme, 64. bab.

2- Biharü'l-Envar, c. 82, s. 93.

tırmamalısın. Eğer tesadüfen kasıtsız olarak ve onu takip etmeksizin ayıplarından birini öğrenirsen, haberdar olduğun şeye, sağlam bir kale ve muhkem bir perde gibi olmalısın. Eğer mızraklar, onu bulmak için kalbini yarsalar bile, ona ulaşamamalıdır. Haberi olmadığı bir yerden (bir kimseyle gizli konuşurken) sözlerine kulak asmamalısın. Zorlukta onu yalnız bırakmamalısın. Nimette ona haset etmemelisin. Suçlarını görmezlikten gelmelisin. Hatalarını affetmeli, cahillik yaptığında tahammül etmelisin. Onunla daima uzlaşmalısın. Hakkında kötü söyleyenlere müsaade etmemelisin. Kendisini iyilik taraftarı gösteren münafığın hilesini (ona bildirmekle) etkisiz hale getirmelisin. Ona güzel davranmalısın. Kuvvet ve kudret ancak Allah'tandır.”⁽¹⁾

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a), sarsıcı nitelikte bir başka uyarısında, komşuluk haklarından bir diğerine şöyle ışık tutmuştur:

“Yanındaki komşusunun aç olduğunu bildiği hâlde tok yatan kimse bana iman etmemiştir.”⁽²⁾

Masumlar (a.s), komşuluk haklarının gözetilmesi gerektiği düşüncesini vermekle kalmamış, bizzat kendileri amelî alanda da komşulara iyilik yapmanın örneği olmuşlardır. Namazlarında ve dualarında komşularını anmış ve hatta kendilerinden önce onlar hakkında dua etmişlerdir. İmam Hasan (a.s) şöyle nakletmiştir:

“Bir Cuma akşamı annem Fatıma (s.a), mihrabında ibadete durmuş ve şafak sökünceye kadar namaz kılmış ve dua etmişti. İmanlı ve dürüst insanlar hakkında dua ediyor, isimlerini ve vasıflarını anarak Allah’tan onlar için bağışlanma diliyor ve kendisi için hiç dua etmiyordu. Bunun üzerine anneme, ‘Anneciğim, neden başkalarına dua etti-

1- age., c. 74, 1. bab.

2- Usul-u Kafi, c. 2, s. 668; Nehcü'l-Fesaha, 2706. hadis.

ğın gibi kendine de dua etmiyorsun?’ dedim. Annem ise, ‘Oğulcuğum, önce komşu, sonra ev halkı.’ buyurdu.”⁽¹⁾

Masumların (a.s) önemle tavsiye ettikleri noktalardan bir diğeri de, komşuya değer vermek ve saygı göstermektir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Komşuya saygı, anneye saygı gibi insanın görevidir.”⁽²⁾

Bu buyrukta geçen teşbih, konunun ne kadar önemli olduğunu gösterir; annenin hakları ne kadar büyük ve hassas ise komşu hakları da bir o kadar önemlidir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bir başka hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Komşunun komşuya saygısı, onun can ve kanını korumak gibidir.”⁽³⁾

Bir rivayette şöyle geçer:

İmam Cafer Sadık’ın (a.s) komşusu evini satmaya karar vermişti. Bir müşteri gelip evin fiyatını sordu. Evini satan kişi, “Evi dört bin dinara ve komşuluk saygısını ise altı bin dinara satıyorum.” dedi. Müşteri, “Bu ne demek oluyor? Komşuluk satılabilir bir şey midir?” dedi. Satıcı, “Evet, İmam Cafer Sadık (a.s) gibi birinin komşuluğu elbette satılabilir.” dedi.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu olaydan haberdar olunca, evini satmak isteyen komşusunu çağırıp evini neden satmak istediğini sordu. Adam, “Büyük bir iş yapabilmek için paraya ihtiyacım var, yoksa size komşuluk şerefini hiçbir servetle değişmezdim.” dedi. İmam (a.s), komşusundan evini on bin dinara alıp parayı verdi ve sonra şöyle buyurdu:

1- Biharu’l-Envar, c. 43, s. 81; İlelü’ş-Şerâyi, s. 71.

2- Biharu’l-Envar, c. 76, s. 154; Usul-u Kafi, c. 2, s. 666.

3- Nehcü’l-Fesaha, 1359. hadis.

“Evin parasını ihtiyacın için kullan ve evi de sana bağışladım. Çünkü komşuluk haklarının değerini evin değerinden daha çok, komşuya saygıyı evin değerinden daha önemli gören senin gibi hakşinas bir komşuyu korumak ve kaybetmemek benim için gereklidir. Ümit ediyorum ki cennette de komşu oluruz.”⁽¹⁾

Sosyal yaşam, yapısının gereği olarak bireylerin dikkatsizliğine ve bu dikkatsizlik ise başkalarının rahatsız olmasına neden olabilmektedir. Bu tür durumlarla karşılaşan ve komşusunun dikkatsizliği sonucu rahatsız olan kişi veya gruplar, imkân ölçüsünde Allah rızası için komşusunun neden olduğu sıkıntıya katlanmalıdır; eğer de bunu yapamaz ve tepki vermek zorunda kalırsa güler yüzle, tatlı sözle ve mülayim bir eda ile hatırlatmada bulunmalıdır. İmam Musa Kâzım (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Güzel komşuluk komşuyu rahatsız etmemek değildir, ancak güzel komşuluk, komşunun eziyetine sabretmektir.”⁽²⁾

Komşuluk Haklarını Gözetmenin Getirileri

Komşuların birbirlerine karşı iyi davranmaları ve güzel geçinmeleri birçok nimet ve bereketlerin kaynağıdır. Çevreyi temiz tutmak ve yeşillendirmek üzere dayanışma ruhunu güçlendirmek, bu nimet ve bereketlerden biridir ki, bunun kendisi de insana ruhsal açıdan huzur verir ve ömrünün uzun olmasına neden olur. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Güzel komşuluk, beldeleri abat ve ömürleri uzun eder.”⁽³⁾

1- İhkaku'l-Hak, c. 11, s. 122; Nezhetü'l-Mecalis, c. 1, s. 238.

2- Biharu'l-Envar, c. 78, s. 320.

3- Usul-u Kafi, c. 2, s. 667; Nehcü'l-Fesaha, 1371. hadis.

İmam bir başka hadisinde, iyi komşuluğun bereket ve rızık bolluğuna neden olduğunu şöyle buyurmuştur:

“Güzel komşuluk rızık çoğaltır.”⁽¹⁾

İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) bir buyruğunda şöyle geçer:

“Rahim bağlarını gözetmek ve güzel komşuluk etmek serveti artırır.”⁽²⁾

Güzel komşuluğun bereket ve mükâfatlarından bir diğeri de günahların bağışlanmasıdır. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Her kim ölür ve onun üç komşusu olursa ve bunların tümü de ondan razı olurlarsa onun günahları bağışlanır.”⁽³⁾

Komşuluk Haklarına İtinasızlık ve Komşuyu Rahatsız Etmek

Komşuların haklarını umursamazlık, onları rahatsız etmek ve üzme insanın fıtratıyla uyumsuz; akl-ı selim olan kimse de zaten böyle bir şeyi doğrulamaz. İmam Cafer Sadık (a.s), komşusunu rahatsız eden kişinin ilahî rahmetten uzak olduğunu şöyle bildirmiştir:

“Komşusunu rahatsız edip üzen kimse melundur, melun!”⁽⁴⁾

Bir rivayette şöyle geçer:

Allah Resulü'ne (s.a.a) dediler ki, falanca kadın gündüzleri oruç tutar, geceleri namaz kılar ve sadaka verir, fakat

1- Biharu'l-Envar, c. 74, s. 153.

2- age., s. 97.

3- Müstedrekü'l-Vesâil, c. 8, s. 422.

4- Biharu'l-Envar, c. 74, s. 153.

diliyle de komşusunu eziyet eder. Allah Resulü (s.a.a) buyurdu: “Onda bir hayır yoktur ve cehennem ehliindendir.”⁽¹⁾

İslam dini, komşuyu rahatsız etmeyi yasaklamakla kalmamış, bazı durumlarda, komşusunu rahatsız eden kimselere karşı tepki gösterilmesini emretmiştir. İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Bir kişi, Allah Resulü’nün (s.a.a) huzuruna gelip komşusunu şikâyet etti. Allah Resulü (s.a.a), onu sabır ve affa davet etti. Bir süre sonra adam tekrar gelip şikâyetini tekrarladı ve Allah Resulü (s.a.a) de sabra davetini yineledi. Üçüncü defa şikâyete geldiğinde, Allah Resulü (s.a.a) buyurdu ki: ‘Cuma günü insanların namaz için evlerinden çıktıkları bir vakitte, ev eşyalarını evinden çıkar ve insanların geçtikleri yola bırak. İnsanlar bunun nedenini sorduklarında, sen de olayı onlara anlat.’

Adam, Allah Resulü’nün (s.a.a) buyruğunu aynen gerçekleştirdi. Çok kısa bir süre sonra komşusu hızla gelip özür diledi, eşyalarını evine geri getirmesini istedi ve bir daha rahatsız etmeyeceğine dair yemin etti.”⁽²⁾

Kötü komşuluğun ve komşuyu rahatsız etmenin kötü sonuçları olduğunu da unutmamak gerekir. Komşuyu rahatsız etmek ömrü kısaltır, rızkı azaltır, bereketi ortadan kaldırır ve hayatı çekilmez kılar. Komşularının hallerini gözetken, onları rahatsız edecek işlerden kaçınan kimseler ise yüce Allah’ın affına mazhar olurlar. Ebu Basir diyor ki, İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurdu:

“İzzet ve celal sahibi Allah kıyamet günü, komşusunu rahatsız etmekten sakınan kimsenin hatalarını bağışlar.”⁽³⁾

1- age.

2- Usul-u Kafi, c. 2, s. 668.

3- Biharu’l-Envar, c. 74, s. 153.

11. Bölüm:

KUR'ÂN'A ÇOK ÖNEM VERMEK

- Kur'ân Her Şeyden Daha Üstündür
- Kur'ân Tilavetinin ve Kur'ân İle Ünsiyetin Fazileti
- Kur'ân-ı Kerim İle Amel Etmek
- Başkalarının Öne Geçmesi Hakkındaki Uyarı

“Allah için, Allah için Kur’ân'a uyun; onunla amel etmede başkası sizden öne geçmesin.”

Kur’ân-ı Kerim, yüce Allah’ın, seçtiği peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed’in (s.a.a) mübarek kalbine vahiy yoluyla indirilen son semavi kitaptır. Kur’ân’ın derin bir batını, güzel bir zahiri ve tatlı bir beyanı vardır. Kur’ân, asla sönmeyecek ve daima ışıyla bütün asır ve çağları aydınlatacak bir meşaledir. Onun yenilikleri eskimez ve barındırdığı anlamlar, zamanın ilerlemesiyle daha aşikâr olur. Kur’ân’da saklı olan nice bilimsel anlamlar ve sırlar, ancak zamanın akışıyla anlaşılabilir.

Müminler Emîri Ali (a.s), inci yüklü vasiyetinin bu bölümünde, herkesi Kur’ân’dan faydalanmaya, öğretilerinden haberdar olmaya ve hayat bahşeden buyruklarıyla amel etmeye çağırmaktadır. Çünkü Kur’ân-ı Kerim yüce Peygamberimizin (s.a.a) ebedî mucizesi, insanların saadet ve hidayetinin kılavuzudur. Kur’ân’ın anlamını düşünerek okumak, insanın saadet yolunu tanımasına ve saadete ulaşmasına neden olur. Bu hayatî öneminden dolayıdır ki Masumlar (a.s), Kur’ân-ı Kerim’i daima ön plana çıkarmış ve iman ehlinden de, yaşam programı olarak Kur’ân’a gereken ihtimamı göstermelerini istemişlerdir.

Kur’ân Her Şeyden Daha Üstündür

Bu başlık altında, yüce Peygamberimizin (s.a.a) Kur’ân’ın fa-

zilet ve üstünlüğü hakkındaki buyruklarından bazılarını dikkatinize sunmak istiyoruz:

“Kur’ân, Allah dışında her şeyden daha üstündür; öyleyse Kur’ân’a saygı gösteren kimse, gerçekte Allah’a saygı göstermiş olur ve Kur’ân’ın saygısını gözetmeyen kimse de, kuşkusuz ki Allah’ın saygısını hafifsemiş olur.”⁽¹⁾

“Kur’ân’ın diğer sözlere üstünlüğü, Allah’ın diğer mahlûklara olan üstünlüğü gibidir.”⁽²⁾

“Kur’ân bir zenginliktir ki, onun üstünde bir zenginlik yoktur ve onun sonrasında da fakirlik olmaz.”⁽³⁾

“Sözlerin en doğrusu, öğütlerin en anlaşılana ve öykülerin en güzeli Allah’ın kitabıdır.”⁽⁴⁾

“Fitneler, karanlık bir gecenin parçaları gibi üzerinize çullandığı zaman Kur’ân’a sarılın; çünkü Kur’ân, şefaati Allah nezdinde kabul edilen bir şefaatçidir ve tanıklığı da kabul edilir. Kur’ân, kendisini önüne alan kimseyi nitekim cennete kılavuzlar, Kur’ân’ı ardına atan kimsenin varacağı yer de cehennemdir. Kur’ân, yolların en güzelini gösteren bir kılavuzdur. Kur’ân, bütün hükümlerin tafsil ve beyanını içeren aydınlatıcı bir kitaptır. Onun bir zahiri, bir de batını vardır; zahiri sağlamlık ve hikmet, batını ise ilim ve marifettir. Kur’ân’ın ilginçliklerinin sonu yoktur ve sırları da eskimez.”⁽⁵⁾

1- el-Hayat, c. 2, s. 151.

2- Biharu’l-Envar, c. 92, 1. bab; el-Hayat, c. 2, s. 151.

3- age.

4- Mizanü’l-Hikme, 3293. bab.

5- Usul-u Kafi, c. 4, s. 398.

Kur'ân Tilavetinin ve Kur'ân İle Ünsiyetin Fazileti

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) Kur'ân tilavetinin fazileti hakkın-
da şöyle buyurmuştur:

“Ümmetimin en üstün ibadeti Kur'ân okumaktır.”⁽¹⁾

“Kur'ân ehli, Allah'ın seçkin ve özel kıldığı kimselerdir.”⁽²⁾

“Şüphesiz ki gönüller de demirin paslandığı gibi paslanır.
Dediler ki: ‘Gönüllerin pasını giderip parlatan şey nedir?’
Buyurdu ki: Kur'ân okumak ve ölümü anmak.”⁽³⁾

“Bir gecede on ayet okuyan kimse gafillerden yazılmaz.”⁽⁴⁾

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) konu hakkındaki bir buyruğunda
şöyle geçer:

“Kur'ân okuyan kimse mümin ise, Kur'ân onun etine ve
kanına karışır; Allah da onu, yüce ve iyilik ehli peygam-
berleri ile birlikte kılar.”⁽⁵⁾

“Bir evde Müslüman bir kişi Kur'ân okuduğu zaman gök-
yüzü ehli onu birbirine gösterir, tıpkı dünya halkının gök-
teki parlak bir yıldızı birbirine gösterdiği gibi.”⁽⁶⁾

1- Müstedreku Sefineti'l-Bihar, c. 2, s. 33; Biharu'l-Envar, c. 90, s. 300;
Zübdetü'l-Beyan, s. 98.

2- Vesâilu's-Şia, c. 4, s. 825.

3- Müstedrek-ü Sefineti'l-Bihar, c. 2, s. 104; Kenzü'l-Ümmal, c. 2, s. 241.

4- Usul-u Kafi, c. 2, s. 612; Vesâilu's-Şia, c. 4, s. 852; Biharu'l-Envar, c. 89,
s. 196.

5- Biharu'l-Envar, c. 92, s. 20.

6- Usul-u Kafi, c. 2, s. 610; Vesâilu's-Şia, c. 4, s. 850.

Kur'ân-ı Kerim İle Amel Etmek

Masumların (a.s) Kur'ân hakkında en çok dikkat çektikleri şey, Kur'ân'ın buyruklarına ve öğretilerine uymak, amel etmektir. Kur'ân'ı öğrenmek, okumak, ezberlemek, Kur'ân sergi ve fuarları tertiplemek, Kur'ân fakültesi ve televizyon kanalları tesis etmek, Kur'ân konulu oturum ve seminerler düzenlemek... ile amaçlanan asıl şey, Kur'ân ile amel etmek ve nur buyruklarını hayata geçirmek olmalıdır. Aksi takdirde, bunların hiç bir değeri kalmayacak ve hatta insanın sorumluluğunu daha da ağırlaştıracaktır. Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Kur'ân'a sarılın, onu rehber ve önder edinin; çünkü o, âlemlerin Rabbinin sözüdür.”⁽¹⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Kur'ân'a uyduktan sonra yoksulluk, Kur'ân'a uymadan önce de zenginlik gelmeyeceğini bilin. O hâlde ondan dertlerinize şifa isteyin, zorluklarınıza karşı yardım isteyin. Çünkü o; küfür, nifak, azgınlık ve sapıklık gibi en büyük dertlere devadır.”⁽²⁾

İmam Hasan Müçteba (a.s) da şöyle buyurmuştur:

“Dünyada Kur'ân'ın dışında kalıcı bir söz kalmamıştır; öyleyse onu önder edinin ki sizi hidayetinize yönlendirsin. Kuşkusuz ki insanların Kur'ân'a en yakın ve layık olanları, onu ezberlemese bile onun ile amel eden kimselelerdir; Kur'ân'dan en uzak olanlar ise, onun ile amel etmeyenlerdir.”⁽³⁾

1- Mizanu'l-Hikme, 3292. bab; Nehcü'l-Fesaha, 1979. hadis.

2- Nehcü'l-Belağa, 176. hutbe.

3- İrşadu'l-Kulûb, s. 102.

Başkalarının Öne Geçmesi Hakkındaki Uyarı

Müminler Emîri Ali (a.s), Kur'ân'ın nazil olduğu günden itibaren mübarek ömrünün son anlarına kadar, daima Kur'ân ile amel etmede öncü olmuş ve bu hususta sebat göstermiştir. Son vasiyetlerinde de Kur'ân'ı hatırlatmış, Kur'ân'ın kadri- ni bilmeyi ve ondan ayrılmamayı herkesten istemiştir. *“Allah için, Allah için Kur'ân'a uyun; onunla amel etmede başkası sizden öne geçmesin.”*

Nehcü'l-Belağ'a'yı şerh eden yorumcular, İmam'ın (a.s) bu buyruğunun ne anlama geldiği hakkında iki ihtimal bildirmişlerdir.

Bu ihtimallerden birincisi şudur: Ey müminler, Kur'ân ile amel etmek hususunda himmetiniz yüce olsun ve ciddiyet gösterin. Sakın ona uygun amel etmede ihmalkâr olmayın, dostlarınız ve tanışlarınız sizden öne geçmesin. Kur'ân'ın manevi nimet ve bereketlerinden başkaları nasiplenirken, siz bunlardan nasipsiz ve mahrum kalmayın.

İkinci ihtimal ise şöyledir: Ey Müslümanlar, Kur'ân ile amel etme bağlamında sakın gevşek davranmayın; olmaya ki, Müslüman olmayanlar bu hususta sizden öne geçsin! Onlar Kur'ân'a uygun hareket ederken, siz Kur'ân'dan gafil ve uzak kalmayın; onlar dinin hakikatine amel ederler de, siz bundan yoksun kalırsınız.

“La yesbigukum” fiilinde bulunan bitişik “kum” zamirinin bütün Müslümanları kapsadığına dikkat edildiğinde, ikinci ihtimalin daha doğru olduğu anlaşılacaktır. Özellikle ki Ali (a.s), Müslümanların geleceğini tersim ederek şöyle buyurmuştur:

“Bir zaman gelecektir ki, Kur'ân'ın fakat hattı ve İslam'ın da sadece ismi kalacaktır. Beşerin hareket seyri bir şekil-

de olacaktır ki İslam ters yüz olacaktır. (Yani İslam'ın içi boşaltılacak ve Müslümanlar sadece Müslümanlık ismini taşıyacaklar.) Bir zaman gelecektir ki, şeriatın hükümleri insanların istekleriyle uyumlu olduğunda, onları kabul edecek, çeliştiğinde ise reddedecekler.”

Bu açıklama ışığında itiraf etmek gerekir ki, Müminler Emîri Ali (a.s), hakikati kavrayan ve geleceği gören gözleriyle, gayr-i Müslimlerin bazı İslam hükümlerine Müslümanlardan daha bağlı olacağını ve Kur'ân'a uymada Müslümanlardan öne geçeceğini görmüştür. Yüce Peygamberimizin (s.a.a) ve Masum Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) gayret ve himmetleriyle baharını yaşayan, din âlimlerinin büyük zahmetleriyle toplumlara yayılan İslam ve Kur'ân öğretilerinin, bugün İslam toplumlarında metruk hâlde olduğunu ve gayr-i Müslimlerin onları gözetme noktasında Müslümanlardan öne geçtiğini hayıflanarak görmekteyiz. Düzen ve disiplin, vicdan ölçülerine bağlı kalarak çalışma, yöneticilik, kanunlara saygı... Kur'ân'ın ve İslam'ın aslî öğretilerindendir ki Müslüman olmayan halkların çoğu bu buyruklara Müslümanlardan daha bağlıdırlar ve bundan dolayı da hızla gelişmiş ve ilerlemişlerdir. Kur'ân'ın zahirine saygının yeterli olmadığını, asıl görevin ilahî buyruklara uymak olduğunu anlamak gerekir.

Şöyle bir soru ile karşılaşabiliriz: Kur'ân ve Ehlibeyt (a.s) ilimlerinden haberdar olmayan gayr-i Müslimler Kur'ân ile nasıl amel edebilir ve Müslümanlar ise İslam ve Kur'ân'ın buyruklarını izlemekte geri kalabilirler?

Bunun cevabında şöyle denebilir: İslamî öğretilerin ve Kur'ânî buyrukların bir kısmı, bağımsız olarak ve vahye ihtiyaç duyulmaksızın insan aklı ile anlaşılabilir türdendir. İnsanların arasını düzeltmenin, yetimleri koruyup kollamanın, iyi komşuluğun, işlerde düzenli olmanın gerekliliği aklî hükümlerin birkaç örneğidir ve Müminler Emîri Ali (a.s) de vasiyetinde

bunlara değinmiştir. Bu yüzden diğer dinlere mensup olanlar ve hatta ilahî dinlere intisap etmeyenler bile, etraflıca düşünerek ve akıl yorarak bu tür konuların zaruretinin anlayıp onlara göre amel edebilirler. Bugün nice birey ve toplumlar görmekteyiz ki, semavi dinlerin hiçbirine inanmadıkları hâlde bireysel ve sosyal düzene çok bağlıdırlar. Yüce şeriat sahibinin aklı farzlar hakkındaki buyruklarının irşat ve tekit boyutu vardır ve bundan dolayı da onlara “irşadî hükümler” denmektedir. Buna karşıt olarak, birçok konular da vardır ki akıl yalnız başına onların hükmünü anlayamaz. İşte böylesi durum ve yerlerde taabbuda ve şerî hükümlere ihtiyaç duyulur. Bu tür buyrukları tasdik ve kabul ettiren asıl delil taabbud ve naklî delillerdir. Bu yüzden de bu tür buyruk ve hükümlere “mevlevî hükümler” denmiştir.

Bu açıklamalar ışığında anlaşılan şudur: Din ve iman olmaksızın da, bu tür Kur’ânî buyruk ve öğretilere uymak ve bağlı kalmakla arzulanan sonuca ulaşılacaktır. Müslüman olup da Kur’ân’ın öğretisi ve eğitilerine bağlı kalmamanın doğal sonucu kafilenden geri kalmaktır ve elbette ki bu durumda başkaları öne geçecektir. Vahiy öğretilerinin bir diğer kısmı, her ne kadar sırf akıl ile algılanamasa bile onların hayata geçirilmesi, yapıcı rolünü ve faydasını gösterecektir. Yani ilahî buyrukların fayda ve bereketlerinden nasiplenebilmek için Allah’a inanmak ve ilahî dine iman etmek de gerekmiyor. Dindar olmayan insanlar bile bu buyruklara amel etmekle onların barındırdığı faydalardan yararlanabileceklerdir. Mesela kadın ile erkek ilişkileri, miras, alış veriş ve muameleler bağlamında ilahî ahkâma göre amel etmekle; yalan ve gıybetin kötülüğü, ebeveyn ve eğitmenlere saygının ve bağışta bulunmanın güzelliği... gibi ahlakî öğretilere uymakla onların faydalarına ulaşılabilir.

12. Bölüm:

NAMAZIN ÖZEL ÖNEMİ VE KONUMU

- Kur'ân Aynasında Namazın Önemi
- Masumların (a.s) Buyruklarında Namazın Konumu
- Namazda Gönül Birlikteliği
- Namazı Hafifsemek ve Zayi Etmek
- Cemaat Namazının Önemi

“Allah için, Allah için namaza dikkat edin; çünkü namaz, dininizin direğidir.”

İmam Ali (a.s), inci yüklü vasiyetinin devamında namaza ve layığıyla kılınmasına özel bir önem vermiş, din çadırının ana direğinin namaz olduğuna vurgu yapmıştır. Çünkü namaz, yüce Allah'ın huzurunda kulluğun ve gönül saygısının en iyi, en yetkin örneğidir ve yüce Allah ile ilişkinin en güzel şeklidir.

Mukaddes İslam dininde namaz en üstün amel ve yüce Allah ile bağın en zaruri örneğidir. İslam dininde namazdan daha önemli bir ibadetin olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bundan dolayı da bir hadiste şöyle geçer:

“Namaz hiçbir hâlde terk edilmemelidir.”⁽¹⁾

Namaz hiçbir hâl ve durumda terk edilemez; hatta ayakta durma imkânının olmadığı durumlarda oturarak, rükû ve secde imkânı olmadığı durumlarda da işaret ile kılınmalıdır. Dinin inanç sisteminden sonra gelen ibadet sisteminde birinci sırada namaz gelir ve bu da, namazın diğer bütün farzlardan ve sünnetlerden önce geldiğini gösterir.

1- Usul-u Kafi, c. 3, s. 99.

Kur'ân Aynasında Namazın Önemi

İslamî kaynaklarda namaz, diğer ibadet türleri arasında özel ve üstün bir konuma sahiptir. Kur'ân-ı Kerim namazın müminler için gerekliliğini şöyle bildirmiştir:

“Çünkü namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.”⁽¹⁾

İlahî buyruk uyarınca namaz yüce Allah'ı anış nedenidir:

“Beni anmak için namaz kıl.”⁽²⁾

Heva ve hevesi kontrol eden en önemli güç, hayâsızlık ve kötülüğü engelleyen etken namazdır:

“Namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor.”⁽³⁾

İnsanın namaz kılmakla cimrilik, hırs ve tamah gibi hastalıklardan korunması da bu temele dayanmaktadır:

“Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır. Kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlanır. Ona bir hayır dokunduğunda da eli sıkıdır. Ancak, namaz kılanlar başka.”⁽⁴⁾

Kur'ân-ı Kerim, cehennem ehlinin cehennemdeki hallerini beyan ederken, onları cehenneme düşüren etkenlerden birinin de namaz kılmamaları olduğuna şöyle temas etmiştir:

“Sizi Sekar'a (cehenneme) ne soktu? Onlar, 'Biz namaz kılanlardan değildik.' derler.”⁽⁵⁾

1- Nisâ, 103.

2- Tâhâ, 14.

3- Ankebût, 45.

4- Meâric, 19-22.

5- Müddessir, 42-43.

Bundan dolayıdır ki Kur'ân-ı Kerim namazdan gaflet edenleri ciddi olarak uyarmış ve şöyle buyurmuştur:

“Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar.”⁽¹⁾

Kur'ân-ı Kerim, buna karşıt olarak, namaz kılmayı müminlerin özelliklerinden saymış ve şöyle buyurmuştur:

“Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun ayetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılan... kimselerdir.”⁽²⁾

Kur'ân-ı Kerim, bu insanları namazdan yardım almaya şöyle teşvik etmiştir:

“Sabır ve namazdan yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir.”⁽³⁾

Bir başka ayette şöyle geçer:

“Ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti.”⁽⁴⁾

Namaz öyle bir öneme ve yüce konuma sahiptir ki, enbiya ve evliya, daima namaz kılma tevfikini yüce Allah'tan dilemişlerdir:

“Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle.”⁽⁵⁾

1- Mâûn, 4-5.

2- Enfâl, 2-3.

3- Bakara, 45.

4- Meryem, 31.

5- İbrâhîm, 40.

Masumların (a.s) Buyruklarında Namazın Konumu

Masumlar (a.s), farklı tabirlerle namaza teşvik etmiş, namazın yüce Allah katındaki önemine ve konumuna vurgu yapmışlardır. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), dini ayakta tutan direğin namaz olduğunu şöyle buyurmuştur:

“Namaz dini ayakta tutan diredir.”⁽¹⁾

O hazretin bir diğer buyruğunda, namaz İslam’ın iftihar bayrağı olarak tanıtılmıştır:

“İslam’ın bayrağı namazdır.”⁽²⁾

Yüce İslam Peygamberi’nin (s.a.a) namaz hakkındaki veciz buyruklarından bazıları şöyledir:

“Namaz müminin nurudur.”⁽³⁾

“Gözümün nuru namazdadır.”⁽⁴⁾

“Namaz her takvalı kişinin (Allah’a) yaklaşma vesilesidir.”⁽⁵⁾

“Namaz müminin miracıdır.”⁽⁶⁾

“Namaz cennetin anahtarıdır.”⁽⁷⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) de namazı, şeytanın saldırılarını engelleyen sağlam bir sur olarak tanıtmış ve şöyle buyurmuştur:

1- Nehcü’l-Fesaha, 1875. hadis; Müstedreku’l-Vesâil, 1. hadis, s. 173.

2- Kenzü’l-Ummal, c. 7, s. 279.

3- Nehcü’l-Fesaha, 1874. hadis.

4- Biharu’l-Envar, c. 77, s. 77.

5- Nehcü’l-Fesaha, 1878. hadis.

6 B-iharu’l-Envar, c. 79, s. 303.

7- Nehcü’l-Fesaha, 1873. hadis.

“Namaz, şeytanın saldırılarından etkilenmeyen bir sığı-
naktır.”⁽¹⁾

İmam’ın (a.s) bir başka buyruğunda şöyle geçer:

“Allah... namazı, kibirden uzak tutmak için farz kıldı.”⁽²⁾

İmam Ali (a.s) namaz kılan kimsenin makamını şöyle açıkla-
mıştır:

“Namaz kılan kişi, Allah’ın celaliyle nasıl kuşatılmış ol-
duğunu bilseydi, başını secdeden kaldırmak istemezdi.”⁽³⁾

O hazretin bir başka hadisi şöyledir:

“En faziletli vakitlerini namaza ayır ve bil ki, bütün amel-
lerinin doğruluğu namazına bağlıdır.”⁽⁴⁾

Şia âleminin dördüncü önderi İmam Zeynelabidin (a.s) na-
maz hakkında şöyle buyurmuştur:

“Namazın senin üzerinde olan hakkı şudur: Bilmelisin ki,
namaz Allah’ın huzuruna çıkmaktır; sen bu hâlde Allah’ın
karşısında duruyorsun. Bunu bildiğin takdirde, kendi kü-
çüklüğünün farkında olan, ilahî nimetlere meyleden, kor-
kan, ümitli, miskin ve yalvarıp yakaran, sükûnet hâlinde
başını ve gözlerini öne dikip, kollarını sarkarak, huzu-
runda bulunduğu kimseye tazim eden, gönlünde onunla
güzel münacat eden bir kulun makamında olur, hata ve
helak edici günahlarla çevrilmiş olan bir kul gibi kurtulu-
şunu istemeye layık olursun.”⁽⁵⁾

1- Guraru’l-Hikem ve Dürerü’l-Kelim, s. 107.

2- Nehcü’l-Belağa, Hikmetli Sözler, 248. hadis.

3- Biharu’l-Envar, c. 82, s. 1.

4- Nehcü’l-Belağa, 53. hutbe.

5- İmam Seccad’ın (a.s) Hukuk Risalesinin Şerhi, c. 1, s. 262.

İmam Muhammed Bakır (a.s) namaz hakkında şöyle buyurmuştur:

“Her kulun hesaba çekileceği ilk şey namazdır; eğer o kabul edilirse onun dışındakiler de kabul edilir.”⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık (a.s), namazın Şiîler nezdinde olması gereken konumunu şöyle bildirmiştir:

“Bizim Şiîlerimizi üç yerde sınavın: Namaz vakitlerini nasıl gözettikleriyle, sırlarını düşmanlarımızdan nasıl koruduklarıyla, kendi mallarından kardeşlerine nasıl yardım ettikleriyle.”⁽²⁾

O hazretin bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

“Allah’ı tanımaktan sonra şu namazdan daha üstün bir şey tanımıyorum.”⁽³⁾

Namazda Gönül Birlikteliği

Namazın her fiili, namazın içerik ve gayesini kapsayan bir kap gibidir; bunun içindir ki gaflet hâlinde kılınan namaz içeriksiz bir kaba benzer. İbadetin ruhu ve yetkinliği, gönlün namaza teveccühüne ve birlikteliğine bağlıdır. Gönül birlikteliğinden yoksun olan hiçbir ibadet yüce Allah katında kabul edilmez. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Allah, gönlü bedeniyle birlikte olmayan hiçbir kulun namazını kabul etmez.”⁽⁴⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 83, 6. bab; Vesâilu'sh-Şia, c. 3, s. 22; Men la Yahzuruhu'l-Fakih, c. 1, s. 208.

2- Hisal, s. 103.

3- Usul-u- Kafi, c. 3, s. 264; Vesâilu'sh-Şia, c. 3, s. 25.

4- Biharu'l-Envar, c. 84, s. 38.

İnsanın namaz hâlinde iken kimin huzurunda durduğuna ve ne söylediğine dikkat etmesi çok önemlidir. Yüce Peygamberimizden (s.a.a) şöyle nakledilmiştir:

“Sanki Allah’ı görüyormuşsun gibi gönül saygısıyla namaz kıl; eğer sen onu görmüyorsan da şüphesiz ki o seni görüyor.”⁽¹⁾

Namaz kılan kişi, niyet zamanı başta olmak üzere namazın her azasına gönlü ile eşlik etmeli, namaz dışı bir şeyi düşünmemeli, zihnî ve kalbî meşguliyetin her türünden sakınmalıdır. Masumlar (a.s), bu hakikate en yetkin haliyle sahip idiler ve namaza giriş yaptıkları andan itibaren yüce Hakk’ın yâdından başka hiçbir şeye teveccüh etmezlerdi. Namaz halindeyken Müminler Emîri Ali’nin (a.s) ayağından oku çıkardılar ve o bunu fark etmedi bile. İmam Muhammed Bakır (a.s) ve İmam Cafer Sadık (a.s) namaza durduklarında, adeta konuştukları zatı görüyormuş gibi yüzlerinin rengi değişirdi.⁽²⁾ İmam Cafer Sadık’ın (a.s) bildirdiğine göre, İmam Zeynelabidin (a.s) namaz için ayağa kalktığı anda titrer ve yüzünün rengi sararırdı.⁽³⁾

Namazın değeri, gönül birlikteliği ve yüce Allah’a teveccüh ile orantılı olup batın sefası ve yüce Allah’a yakınlık da insanın namaza gönlü ile eşlik etmesine bağlıdır. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Bazı namazların yarısı, bazılarının üçte biri, bazılarının dörtte biri... bazılarının da onda biri kabul edilir. Bazı namazlar, köhnemiş elbise gibi buruşturulup namaz kılanın yüzüne vurulur. Namazın ancak gönül birlikteliği ile kıl-
dığın kadarından sonuç alacaksın.”⁽⁴⁾

1- Nehcü'l-Fesaha, 1844. hadis; Kenzü'l-Ummal, 5250. hadis.

2- Deâimu'l-İslam, c. 1, s. 195.

3- Biharul-Envar, c. 84, s. 247.

4- age., c. 81, s. 260, 59. hadis.

Edep, gönül saygısı, huzu ve huşu namaz kılan kişinin namaz boyunca gözetmesi gereken en önemli görevlerindendir. Allah Resulü (s.a.a) bir gün mescide girdi ve Enes b. Malik'i namaz hâlinde gördü. Enes, namaz boyunca etrafına bakınıyordu. Enes namazını bitirdikten sonra Allah Resulü (s.a.a) ona şöyle buyurdu:

“Ey Enes! Veda edercesine ve kılacağı son namazmış gibi namaz kıl; gözünü secde yerine dik, sağında ve solunda kimin olduğuna bakma. Bil ki, sen öyle birinin huzurundasın ki, o seni görüyor ama sen onu görmüyorsun.”⁽¹⁾

Yüce Efendimizin (s.a.a) bir diğer buyruğu şöyledir:

“Allah altı şeyden hoşlanmaz: (Onlardan biri) namazda abes işle uğraşmaktır...”⁽²⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Asla tembellikle ve esneyerek namaza durmayın ve asla kendinizi düşünmeyin, çünkü siz Rabbin huzurunda bulunmaktasınız. Her kulun namazından, ancak gönlü ile Allah'a yöneldiği miktarı kabul edilir.”⁽³⁾

İmam Cafer Sadık (a.s), İmam Zeynelabidin (a.s) hakkında şöyle buyurmuştur:

“Ali b. Hüseyin (a.s) namaza durduğunda, adeta bir ağacın gövdesi gibi olur ve rüzgârın hareket ettirdiği miktar dışında hareket etmezdi.”⁽⁴⁾

1- age., c. 84, 38. bab.

2- age.

3- age., c. 84, s. 239.

4- Usul-u Kafi, c. 3, s. 300; Vesâilu's-Şia, c. 4, s. 685.

Namazı Hafifsemek ve Zayi Etmek

Namaza itinasızlık, büyük sıkıntı ve acılardan biridir. Ne yazık ki, namaz kılmak bazıları için çok ağır bir yükür. Bu tür insanlar, genellikle namazı cemaatle kılmaz, geciktirir ve hızlı kırlarlar. Haliyle de namazın hazzına varmaz, namazdan zevk almaz ve bereketlerinden mahrum kalırlar. Oysaki her Müslüman namazı büyüksemeli ve önemsemelidir. Gerçek şu ki, namazı küçümsemek ve namaz hakkında tembellik etmek büyük günahlardan biridir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) ve Masum İmamlar (a.s), namazı küçümseyen kimselere karşı şiddetle tepki göstermiş ve onları kendilerinden uzaklaştırmışlardır. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), namazın zayi edilmesinin hakkında uyarıda bulunmuş ve şöyle buyurmuştur:

“Namazlarınızı zayi etmeyin, çünkü namazını zayi eden kimse Karun, Haman ve Firavun ile haşredilir.”⁽¹⁾

Yüce Allah Resulü’nün (s.a.a) bir diğcr buyruğı şöyledir:

“Namazını hafifseyen kimse benden değildir.”⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) şehadet döşeginde şöyle buyurmuştur:

“Kuşkusuz ki bizim şefaatiniz namazı hafifseyenlere asla ulaşmayacaktır.”⁽³⁾

Namazdan uzaklaşmak, namaz kılmamak veya istemeksizin namaz kılmak, yüce Allah’ın inayet elini insanın başından kaldıracak ve onun manevi nimetlerden mahrum kalmasına neden olacaktır. Hz. Zehra (s.a) şöyle buyurmuştur:

1- Müstedrekü’l-Vesâil, c. 1, s. 172.

2- Biharü’l-Envar, c. 82, 1. bab, s. 224.

3- Furu-u Kafi, c. 3, s. 270; Biharü’l-Envar, c. 82, s. 235.

“Babam Muhammed’e (s.a.a), namazı önemsemeyen ve onu değersiz bilen kadın ve erkekler hakkında sordum. O buyurdu: ‘Allah, namazı önemsemeyen erkek ve kadınları on beş derde düşürür: Ömründen bereketi alır, rızkını azaltır, salihlerin simasını onun yüzünden kazır, hayatında yaptığı işlerin mükâfatına ulaşamaz, duası kabul edilmez, Allah’ın salih kullarının duasından nasiplenmez, zillet ve horluk içinde ölür, aç olarak can verir, dünyanın bütün çeşmeleri ona içirilse bile yine de suya kanmaz ve susuz hâlde dünyadan ayrılır, öldükten sonra Allah’ın görevlendirdiği bir melek onu kabrinde huzursuz ve rahatsız eder, kabri karanlık ve dar olur, Allah’ın gönderdiği bir melek onu yüzüstü sürükler ve herkes onun olanca zillet hâlini görür, kıyamet günündeki hesabı çok çetin olur, Allah rahmetiyle ona bakmaz, Allah onu günahlarının eserlerinden arındırmaz ve çetin bir azaba duçar olur.”⁽¹⁾

Cemaat Namazının Önemi

Yüce dinimizin en önemli öğretisi ve buyruklarından biri, cemaat namazına katılım ve namazın toplu olarak kılınmasıdır. İnsan, yalnız olarak namaz kılmaya mecbur kalmadıkça onu cemaatle kılmalıdır; bu, birincil türden bir hükümdür. Kur’ân-ı Kerim bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.”⁽²⁾

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Mazereti olmaksızın Müslümanlarla birlikte mescitte namaz kılmayan kimsenin namazı kabul olmaz.”⁽³⁾

1- Müsned-i Fatimete’z-Zehra (s.a), s. 235.

2- Bakara, 43.

3- Vesâilu’ş-Şia, c. 8, s. 293; Muheccetü’l-Beyzâ, c. 1, s. 342.

Yüce Allah Resulü'nün (s.a.a) konu hakkındaki çok ilginç tabirlerinden biri de şöyledir:

“Yahudilere ve Nasranilere selam verin, ama benim ümmetimin Yahudilerine selam vermeyin!”

Denildi ki: “Ey Allah'ın Resulü (s.a.a)! Ümmetinin Yahudileri kimlerdir? Allah Resulü (s.a.a) buyurdu ki:

“Ezan ve kameti duydukları hâlde cemaat namazına katılmayanlardır.”⁽¹⁾

Cemaat namazına katılmanın değer ve mükâfatı tasavvur edilemeyecek kadar çoktur. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), cemaat namazının sevabı hakkında şöyle buyurmuştur:

“Kişinin cemaatle kıldığı bir namaz, evinde yalnız olarak kıldığı kırk yıllık namazdan daha hayırlıdır.”⁽²⁾

O hazretin bir diğer buyruğu şöyledir:

“Cemaat namazına katılmak için mescide doğru atılan her adımın hasene ve sevabı vardır.”⁽³⁾

Bazı hadislerde şöyle geçer:

“On kişi cemaat namazına durduğunda, eğer bütün melekler bir araya gelseler bile bu namazın sevabını yazıp bitiremezler. Böyle bir namazın hesabını Allah'tan başka kimse bilemez.”⁽⁴⁾

Aşura günü öğle vakti, İmam Hüseyin'in (a.s) dostlarından çoğu şehit düşmüştü ve düşman tarafından atılan oklar adeta

1- Keşfu'l-Hifâ, c. 1, s. 551.

2- Müstedreku'l-Vesâil, c. 1, s. 551.

3- Kenzü'l-Ummal, c. 8, 22815. hadis .

4- Müstedreku'l-Vesâil, c. 1, s. 487.

yağmur gibi yağıyordu. Bununla birlikte, namaz vakti geldiğinde, İmam Hüseyin'in (a.s) yakın dostlarından biri namaz vaktinin girdiğini bildirmiş ve İmam (a.s) bunu duyar duymaz sevinç ve tebessümle, *"Allah seni namaz kılanlardan kılsın!"* buyurmuş ve bunun ardından da Şehitler Efendisi Hüseyin'in (a.s) ashabından bazıları oklar karşısında kendilerini İmam'a (a.s) siper etmişler ve İmam (a.s) da savaşın ortasında namazını cemaatle kılmıştı.

13. Bölüm:

YÜCE ALLAH'IN EVİNDEN GAFLET ETMEMEK

- İslam'da Haccın Üstün Konumu
- Haccın Maddî ve Manevi Faydaları
- Hac; İslam Ümmetinin Beka ve Ayakta Kalma Etkeni
- Haccın Konumunu Zayıflatmak İçin Yapılan Sinsi Çalışmalar

“Allah için, Allah için, Rabbinizin evi Kâbe’ye dikkat edin, var olduğunuz müddetçe orayı ıssız bırakmayın, eğer orayı terk edecek olursanız azap hususunda sizlere fırsat dahi verilmez.”

Takvalılar öncüsü ve Müminler Emîri Ali (a.s), namaz hakkındaki teşvik ve tavsiyesinden sonra hac konusuna ve önemine dikkat çekerek evlatlarını ve Şiîlerini Allah’ın evinin ziyaretine ve Kâbe-i Muazzama’nın tavafına çağırmaktadır. İmam Ali (a.s), insanları hacca ve Allah’ın evinin ziyaretine teşvik ve tergiş ederken, o kutsal mekâna “Kâbe” veya “Mekke” adıyla değinmemiş, bizzat “Rabbinizin evi” tabirini kullanmıştır. İmam (a.s) bu tabir ile bir yandan tevhit merkezinin yücelik ve azametini dikkat çekmekte ve öte yandan da duygu ve hissiyatı harekete geçirmektedir. Adeta İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır: Sakın ola, Rabbinizin evini boş bırakmayasınız! O ev ki, hem Allah’ın yüce evidir ve hem de sizin için ibadet evi kılınan yerdir.

İslam’da Haccın Üstün Konumu

Hac, İslam’ın farz kıldığı büyük ibadetlerden biridir. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır.”⁽¹⁾

Kur'ân ve hadisler aynasında haccın çok üstün ve yüce bir konumu vardır, çünkü hac, hem bireysellik ve hem de sosyalliği bir araya toplayan bir programdır.

Hac, yüce Allah'a kulluk ahdi ve peymanıdır; yani Allah'tan başka her şeyden kopuş, nefsanî eğilimlerle ve şeytanlarla mücadele, şirk ve küfrün her türünü reddediş, iradeyi güçlendirme, müşriklerden ve müstekbirlerden uzak duruş bildirisi. Dini güçlü kılan en büyük etkenlerden biri haccdır. Hz. Fatimatü'z-Zehra (s.a) bu gerçeğe şöyle temas etmiştir:

“Allah dini güçlendirmek için haccı farz kılmıştır.”⁽²⁾

Yüce Allah'ın kullar için kıldığı ilk mabet Kâbe'dir; onda nice hayır, bereket ve menfaatler saklıdır. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi, elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir.”⁽³⁾

Yüce Allah bir başka ayette Kâbe'nin, insanların işlerine düzen veren bir etken olduğuna şöyle temas etmiştir:

“Allah; Kâbe'yi, o saygıdeğer evi insanlar için ayakta kalma sebebi kıldı.”⁽⁴⁾

Ayrıca Kur'ân'a göre haccın felsefesi büyük İslamî kongrenin teşkilidir:

1- Âl-i İmran, 97.

2- Biharu'l-Envar, c. 29, s. 223; İhticac, c. 1, s. 97; Keşfu'l-Gumme, c. 1, s. 480.

3- Âl-i İmran, 96.

4- Mâide, 97.

“Hani, biz Kâbe’yi insanlara toplantı yeri kılmıştık.”⁽¹⁾

Hac, uluslararası bir gösteri olup Müslüman halkların teamülüne zemin hazırlar ve onların sahip olduğu gücü gösterir. Bu yüzdendir ki hac, yüce Allah’ın Müslümanlara bahşettiği büyük bir sermaye ve hediyedir. Haccın layıkıyla, her yönüyle ve yetkin olarak ifası, Müslümanlara en yüce insanî menfaatleri kazandıracaktır.

Umre Haccının Sevabı

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Haccın sevabı cennettir, umre de bütün günahların kefaretidir.”⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s), İmam Muhammed Bakır’dan (a.s) naklen şöyle buyurmuştur:

“İster hac için olsun, ister umre için olsun, tekebbürden arınarak Allah’ın evine yönelen kimse, anasından yeni doğmuş gibi günahsız olarak döner.”⁽³⁾

Hac ve Umrenin Bereketi

İmam Cafer Sadık’ın (a.s) naklettiğine göre İmam Zeynelabidin (a.s) sürekli şöyle buyururdu:

“Hac ve umreye gidin ki bedenleriniz sağlıklı olsun, rızığınız artsın, imanınız ıslah olsun, halkın ve ailenizin geçimini temin edesiniz.”⁽⁴⁾

1- Bakara, 125.

2- Furu-u Kafi, c. 4, s. 253.

3- Vesâilu’ş-Şia, c. 11, s. 93.

4- Sevabu’l-A’mal, s. 47; Biharu’l-Envar, c. 96, s. 25.

İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) bir hadisinde şöyle geçer:

“Mekke’de secde eden kişi, Allah yolunda kanına boyanmış kimse gibidir.”⁽¹⁾

Mekke’de Kur’ân Hatmetmenin Sevabı

İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmuştur: “Mekke’de Kur’ân hatmeden kimse, Allah Resülü’nü (s.a.a) ve cennetteki yerini görmedikçe ölmez.”⁽²⁾

Kâbe’ye Bakmanın Sevabı

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki kutlu ve yüce Allah Kâbe’nin etrafında yüz yirmi rahmet kılmıştır; bunların altmışı tavaf edenler, kırkı namaz kılanlar ve yirmisi de Kâbe’ye bakanlar içindir.”⁽³⁾

O hazretin bir diğer buyruğu şöyledir:

“Kâbe’ye bakan kimse, gözünü Kâbe’den almadığı müddetçe ona sevap yazılır ve günahı da silinir.”⁽⁴⁾

Mescidü’l-Haram’da Namaz ve Tavaf

İmam Muhammed Bakır (a.s), yüce Allah’ın saygın evinde namaz kılmanın mükâfat ve sevabı hakkında şöyle buyurmuştur:

“Mescidü’l-Haram’da kılınan bir namaz, onun dışındaki diğer mescitlerde kılınan yüz bin namazdan daha faziletlidir.”⁽⁵⁾

1- Biharu’l-Envar, c. 96, s. 82.

2- Men la Yahzuru’l-Fakih, c. 2, s. 227.

3- Vesâilu’ş-Şia, c. 13, s. 263.

4- Furu-u Kafi, c. 4, s. 240.

5- Sevabu’l-A’mal, s. 30.

İmam Cafer Sadık (a.s), İshak b. Ammar'a hitaben şöyle buyurmuştur:

“Ey İshak! Allah, bu evin etrafında bir defa tavaf eden kimseye bin hasene yazar, onun bin günahını siler, makamını bin derece yüceltir, onun için cennette bin ağaç diker, bin kulu azat etmenin sevabını ona yazar. Tavaf eden kişi Mültezem'e ulaştığında ise Allah, sekiz cennetin kapılarını ona açar ve 'Hangisinden istersen oradan gir!' buyurur.”⁽¹⁾

Haccın Maddî ve Manevi Faydaları

Yüce Allah, haccın fayda ve menfaatleri hakkında şöyle buyurmuştur:

“İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler. Gelsinler ki, kendilerine ait menfaatlere şahit olsunlar ve Allah'ın adını ansınlar...”⁽²⁾

Bu ayetlerde, hac farızasının iki önemli gerekçesi şöyle açıklanmıştır: İnsanlara ait fayda ve menfaatlere ulaşmak, âlemlerin yaratıcısı Allah'ı zikretmek. Buna göre haccın, manevi ve gayr-i manevi olmak üzere iki boyutu vardır. Ayette dikkat çekilen, *“kendilerine ait menfaatlere şahit olmak”* ifadesi ile kastedilen şey nedir? Bunun cevabında şöyle denebilir: Ayetin metninde geçen *“menafi”* tabiri, bu menfaat ve yararların yüce, çok ve çeşitli olduğuna dikkat çekmek amacıyla çoğul ve nekre kalıbında kullanılmıştır.⁽³⁾ Yani haccın yararları hem çoktur ve hem de yüce değerlere sahiptir. Bundan dolayı da çoğul ve belirsizlik ifade eden *“menafi”* tabiri kullanılmıştır.

1- Vesâilu's-Şia, c. 13, s. 304; Sevabu'l-A'mal, s. 49.

2- Hacc, 27-28.

3- Ruh'ul Meani, c. 17, s. 145.

Böylece kimse, bu ibadetin faydasının özel bir şey ile veya diğer ibadetler hakkında meşhur olan faydalarla sınırlı olduğunu düşünemeyecektir. Bu durumda, diğer ayetlerde bildirilen haccın faydaları,⁽¹⁾ bu belirsiz faydaların bariz örnekleri niteliğini taşıyacaktır.

İmam Rıza (a.s), ayette belirsiz kalıbıyla kullanılan “menafi” tabirini şöyle tefsir etmiştir:

“Haccın yararları; doğudan batıya, karada ve denizde, hac ibadetini yapan ve yapmayan bütün insanları kapsar.”⁽²⁾

İmam Rıza’nın (a.s) bu buyruğuna dayanarak şöyle diyebiliriz: Haccın faydaları ile kastedilen şeyin bireysel değil, sosyal faydalar olduğunda şüphe yoktur. Öte yandan da, “menafi” tabirinin her hangi bir kayıt ve şartla sınırlandırılmaması ve mutlak olarak kullanılması, fayda ve yararın her türünü içerdiğini gösterir. Buna göre, delil ve karine olmaksızın, ayette geçen faydaların belli bir boyutla sınırlandırılmayacağı açıktır. Bu yüzden de Şia ve Ehlişünnet müfessirlerinin çoğu “menafi” tabirinden mutlaklık anlamış ve şöyle demişlerdir: Ayette geçen “menafi” ile din ve dünya menfaatleri murat olunmuştur. Nitekim İmam Cafer Sadık (a.s), “Bu menfaatler ile kastedilen şey dünya menfaatleri midir, yoksa ahiret menfaatleri mi?” sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“Bu menfaatler her ikisini de kapsar.”⁽³⁾

Masumların (a.s) buyruklarında, bu ilahî farızanın bazı hikmet ve sırlarına değinilmiştir. Şimdi onlardan bazılarını buraya taşımak istiyoruz:⁽⁴⁾

1- Mâide, 97; Bakara, 125; Âl-i İmran, 96.

2- Biharu’l-Envar, c. 96, s. 32.

3- Nur’us Sekaleyn, c. 3, s. 488.

4- Vesâilu’ş-Şia, 1. bab; Biharu’l-Envar, c. 96, s. 32.

– Kâbe’nin tarihini bilmek, ilahî elçilerin nice fedakârlıklar göstererek insanları ahlak, maneviyat, kalkınma, adalet ve özgürlük yönünde eğitmelerinden haberdar olmak.

– Dünya Müslümanlarının bulundukları durumlar ve yaşam koşulları hakkında bilgilenmek ve onların sorunlarını gidermek için çalışmak.

– Bütün dünyanın ıslahı ve iyileştirilmesi için görüş alış verişinde bulunmak; düşünsel, kültürel, iktisadî ve siyasî ilişkiler geliştirmek.

– Müslümanlar arasında birlik, uzlaş, barış, dostluk oluşturmak için gayret etmek.

Şanı yüce Allah, Hz. İbrahim’i (a.s), uzaktan ve yakından bütün müminlerin bir arada hac amellerini özel bir zamanda ve belli bir mekânda yerine getirmeleri için çağrıda bulunmakla görevlendirmişti. Böylece bu topluluk çok ve yüce menfaatlere ulaşacak, dağınık olan güçlerinin tek ve münsecim bir güce nasıl dönüştürülebileceğini amelen öğrenecek, bu güçle nice sorunların üstesinden gelinebileceğini anlayacak, İslam’a ve Müslümanlara izzet ve azamet kazandırabilecek ve nitekim İslam düşmanlarının kalbine vasfı kabil olmayan bir korku ve dehşet düşürerek onların komplolarını etkisiz kılacaklardı.

Hac; İslam Ümmetinin Beka ve Ayakta Kalma Etkeni

Müminler Emîri Ali’nin (a.s), *“Allah için, Allah için, Rabbimizin evi Kâbe’ye dikkat edin, var olduğunuz müddetçe orayı ıssız bırakmayın, eğer orayı terk edecek olursanız azap hususunda sizlere fırsat dahi verilmez.”* buyruğundan, Müslümanların toplumunun kalıcılığı ile yüce Allah’ın evine tazim arasında çok sıkı ve kopmaz bir bağ olduğu anlaşılmaktadır. Bu gerçek, o haz-

retin bir diğer buyruğunda daha net görülmektedir:

“Rabbinizin evinin ziyaretini terk etmeyin, yoksa helak olursunuz.”⁽¹⁾

Kur’ân-ı Kerim, Allah’ın evini, insanlar için ayakta kalış etkeni olarak tanıtmış ve şöyle buyurmuştur:

“Allah; Kâbe’yi, o saygıdeğer evi insanlar için ayakta kalma sebebi kıldı.”⁽²⁾

Kâbe’nin insanlar için dünya geçimini ve ahireti temin etme aracı olduğu bu ayetten çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ayrıca bazı tefsir bilginleri ayetin yorumu çerçevesinde şöyle bildirmişlerdir: Ayette geçen “kıyam” kelimesinin aslı “kıvam”dır ve kıvam ise, insanların işlerini ıslah eden ve iyileştiren şeydir.⁽³⁾ Ayette geçen “ayakta kalma sebebi” tabirinin her hangi bir kayıtla ilintisiz ve mutlak olarak ifade edilmesinden ortaya çıkan şey şudur: Müslümanlar, bu kutsal eve sığınmak ve bu evin sahibinin buyruklarına itaat etmekle, İslam ümmetinin bireysel, sosyal, maddî, manevî, siyasî, iktisadî işlerini düzene sokabileceklerdir. Kâbe ayakta olduğu ve insanlar da hac ibadetini önemsedikleri müddetçe, din ve İslam varlık ve bekasını koruyacaktır. Bu ilahî haremin terk edilmesi durumunda ise İslam yok olup gidecek ve dünya, ilahî buyruklar karşısında teslim olmamakla yüce Allah’ın rahmetinden mahrum kalacaktır. İslam toplumunun bekası Kâbe’ye bağlıdır, çünkü Kâbe dinin mazharıdır. Bu hakikat bir hadiste şöyle zuhur etmiştir:

“Kâbe ayakta kaldığı sürece İslam da ayakta kalacaktır.”⁽⁴⁾

1- Biharu’l-Envar, c. 96, s. 19.

2- Mâide, 97.

3- Tefsir-i Kebir, c. 12, s. 100.

4- Furu-u Kafi, c. 4, s. 271.

Ayrıca uluslararası hac kongresi, zulüm ve haksızlığa karşı kıyama davet için uygun bir zemindir. Bunun için de İmam Hüseyin (a.s), kanlı Kerbela kıyamını Mekke'den başlatmıştı ve İmam Muhammed Bakır (a.s) da, Şîî ekol ve düşüncenin canlı kalması için, şehadetinden sonra on yıl boyunca Mi-na'da kendisine matem tutulmasını vasiyet etmişti. Büyük ıslahatçı ve evrensel kurtarıcı Hz. Mehdi (a.f) de kıyamını Kâbe'den başlatacaktır. Gerçek şu ki Kâbe, dünyanın bütün zalimlerine ve diktatörlerine karşı kıyam ve mücadele ocağı olmuş ve olacaktır.

Hüküm ve hikmet sahibi Allah, bu maslahatlardan dolayı bu kutsal mekânı İslam âlemi için güven ve emniyet yurdu kılmıştır ki, dünyanın mazlumlari burada toplanıp sıkıntı ve sorunlarını dünya Müslümanlarına duyurabilsinler.

“Hani, biz Kâbe’yi insanlara toplantı ve güven yeri kılmıştık.”⁽¹⁾

Kuşkusuz ki insanlık, anlaşmazlıklar ve zalimlerin hak tanımazlıkları karşısında böylesi bir merci ve sığınağa muhtaçtır. Bahsi edilen ihtiyaç ve gereksinim, günümüz insanlığını, uluslararası kurum ve kuruluşlar tesis etmeye zorlamıştır. Yüce Allah hikmetinin gereği olarak, âlemin yaratılışından itibaren, mecburî durumlarda ve zarurî hallerde başvurulması için Kâbe’yi bütün insanlığın güven yurdu ve sığınağı kılmıştır. Bundan dolayı da yüce Allah, Kâbe’yi, *“insanların ayakta kalış sebebi”* olarak tanıttıktan sonra şöyle buyurmuştur:

“Bunlar (düzenli ve dakik programlar), göklerde ve yerde ne varsa hepsini Allah’ın bildiğini ve Allah’ın (zaten) her şeyi hakkıyla bilmekte olduğunu bilmeniz içindir.”⁽²⁾

1- Bakara, 125.

2- Mâide, 97.

Haccın Konumunu Zayıflatmak İçin Yapılan Sinsi Çalışmalar

Belirtildiği üzere Kâbe'nin ve hac farızasının ifasının insanlık için birçok faydaları vardır ve en büyük ilahî nimetlerden biridir. İslam düşmanları da haccın önemini, yüce konumunu, fayda ve bereketlerini anlamış olduklarından ötürü, İslam'ın doğduğu günlerden itibaren haccın konumunu zayıflatmak için farklı yöntemlere başvurmuşlardır. Mesela bazen şöyle denmiştir: Güç yetiren her Müslümanın bir defa hac yapması yeterlidir. Sünnet hac ve umre seferleri yapmak israfın örneklerindendir.

Bazen de farklı bir kalıp içinde şöyle denmiştir: Hac ve umre için yapılan harcamaları toplumun mahrum ve yoksul kesimini kalkındırmak veya İslam toplumunun sorunlarını çözmek için harcamak gerekir.

Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) hac konusuna bakış ve yaklaşımı çok daha farklıdır. Onlar, böyle bir düşünce karşısında söylem ve eylemleriyle mücadele etmişlerdir. İmam Cafer Sadık'ın (a.s) naklettiğine göre İmam Hasan b. Ali (a.s) yirmi beş defa yaya olarak hac yapmıştır.⁽¹⁾

İmam Hasan (a.s) gibi bir şahsiyet, hac amellereini ifa etmek üzere Kûfe veya Medine'den Mekke'ye hareket ettiğinde, sevenlerinden ve Şiîlerinden niceleri de onun maiyetinde bulunmuşlardır. Medine ve Kûfe'de yoksul ve muhtaç insan yok muydu, neden İmam Hasan (a.s) yirmi beş defa hacca gidiyordu? Bazen insanlar ve hatta Sa'd b. Ebi Vakkas gibi şahsiyetler, İmam Hasan'ın (a.s) yücelik ve maneviyatını görmekle

1- Menakib, İbn Şehraşub, c. 4, s. 14; Biharu'l-Envar, c. 44, s. 193.

birlikte merkebinden iner ve hac ibadetini o hazretle beraber yerine getirmek için yaya olarak yola devam ederlerdi.⁽¹⁾

Bir gün bir adam, İmam Cafer Sadık'ın (a.s) huzuruna çıktı ve şöyle dedi: "Bu yıl bazı sorun ve sıkıntılarımdan dolayı hacca gidemedim ve onun parasını hayır yolunda harcayarak hac sevabını kazanmak istiyorum." İmam Cafer Sadık (a.s) Ebu Kubeys dağına işaret ederek şöyle buyurdu:

"Ebu Kubeys dağı kadar altınınız olsa ve onu Allah yolunda infak etseniz bile, sevap bakımından haccın sevabıyla eşit olamaz."⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s), hac konusuna çok yüce bir ufuktan bakmaktadır. Eğer o hazret, "İnfakın sevabı haccın sevabından daha çoktur." demiş olsaydı, kesinlikle sonraki yıllarda, mustati olan bir azınlıktan başka kimse hacca gitmez ve haccın parasını fakirler ve mahrumlar için kullanırdı. Böylesi bir durumda da insanlık, hac ibadetinin görkem ve azametle ifa edilme maslahat ve menfaatlerinden mahrum kalacaktı. İşte buradan bakıldığında, Masumların (a.s), mevcut bütün zorluklara rağmen hac ibadetine katılma yönündeki ısrarcı yaklaşımlarının nedeni daha iyi anlaşılacaktır.

1- el-Mecalisu's-Seniyye, c. 5, s. 207.

2- Biharul-Envar, c. 99, s. 26.

14. Bölüm:

ALLAH YOLUNDA CİHAT

- Kur'ân'da Cihat
- Cihadın Tanımı ve Türleri
- Ekonomik Cihat
- Beden ve Ruhla Cihat
- Kültürel Cihat
- Cihad-ı Ekber

“Allah için, Allah için mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle Allah yolunda cihat edin.”

Müminler Emîri Ali (a.s) vasiyetinin bu bölümünde, Allah yolunda uğraş ve cihada değinerek evlatlarını, dostlarını ve Şiîlerini Allah yolunda ve insanî-İslamî değerlerin ihyası uğrunda dur durak bilmeyen uğraş, mücadele ve cihada çağır-maktadır.

Kur’ân’da Cihat

Allah yolunda cihat ve mücadele, önemli sosyal sorumluluklardan biridir ve mümin insanların da özelliklerindendir. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

“İman edenler ancak, Allah’a ve Peygamberine inanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir.”⁽¹⁾

Mücahitlerin Başkalarına Üstünlüğü

“Müminlerden özür sahibi olmaksızın (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla

1- Hucurât, 15.

cihat edenler eşit olamazlar. Allah, mallarıyla, canlarıyla cihat edenleri, derece itibariyle, cihattan geri kalanlardan üstün kılmıştır.”⁽¹⁾

Cihadın İlahî Bir İmtihan Oluşu

“Andolsun, içinizden, cihat edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz.”⁽²⁾

Cihadın İlahî Hidayeti Bulma Nedeni Oluşu

“Bizim uğrumuzda cihat edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza iletacağız. Şüphesiz Allah, mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir.”⁽³⁾

Mücahitlerin İlahî Mağfiret Kapsamında Oluşu

“Sonra şüphesiz ki Rabbin, eziyete uğratıldıktan sonra hicret eden, sonra Allah yolunda cihat edip sabreden kimselerin yanındadır. Şüphesiz Rabbin bundan sonra da çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁽⁴⁾

Allah Yolunda Cihat Edenlerin Cennet Ehli Oluşu

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat eden kimselerin mertebeleri, Allah katında daha üstündür. İşte onlar, başarıya erenlerin ta kendileridir. Rableri onlara, kendi katından bir rahmet, bir hoşnutluk ve kendilerine içinde tükenmez nimetler

1- Nisâ, 95.

2- Muhammed, 31.

3- Ankebût, 69.

4- Nahl, 110.

bulunan cennetler müjdelemektedir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Şüphesiz, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.”⁽¹⁾

Cihadın Çok Kârlı Bir Ticaret Oluşu

“Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah’a ve Peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilerseniz, bu sizin için çok hayırlıdır.”⁽²⁾

Cihadın Tanımı ve Türleri

Bazıları, “cihat” kelimesini askerî savaş ile sınırlandırmış ve onun “kıtal” ile anlamdaş olduğunu ileri sürmüşlerdir. Oysa ki “cihad” kelimesi, “cehd” kökeninden türemiş olup çok çalışma ve gayret anlamındadır; şer’î bakımdan ise, tevhit bayrağını yüceltmek ve dinî şiarları yaşatmak için can ve mal feda etmeye denir.

Kur’ân-ı Kerim’de hem “cihad” ve hem de “kıtal” kelimeleri kullanılmıştır. Bunların arasındaki fark ise şudur: Kıtal, sadece askerî savaştan, iki veya daha fazla kişinin birbirlerini öldürmek için karşı karşıya gelmesinden ibarettir. Kur’ân-ı Kerim, Mekke kâfirleri hakkında müminlere şöyle buyurmuştur:

“Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın... Onları nerede yakalarsanız öldürün.”⁽³⁾

Bir başka ayette şöyle geçer:

1- Tevbe, 20-22.

2- Saff, 10-11.

3- Bakara, 190-191.

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

“Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz ona büyük bir mükâfat vereceğiz.”⁽¹⁾

Ayetlerde geçen “kıtal” kelimeleri, askerî karşılaşma için hazırlanmak ve yüz yüze savaşmak anlamında kullanılmıştır. Bu açıklama ile ortaya çıkan sonuç şudur: Allah yolunda cihadın en bariz örneklerinden biri, her ne kadar kâfirlerle ve İslam düşmanlarıyla askerî alanda savaşmak ise de, “cihad” kelimesi daha geniş bir anlama sahip olup bilimsel, kültürel, siyasal ve ekonomik cihat gibi farklı örnekleri vardır. Müminler Emîri Ali (a.s) de bereketli vasiyetinin bu bölümünde, iman ehlini mal, can ve dil ile cihada teşvik etmektedir.

Ekonomik Cihat

Ekonomik engelleyim ve ambargo, tarih boyunca savaşın en meşhur örneklerinden biri olmuştur. Günümüz dünyasında ekonomi silahı, çoğu yerlerde askerî silahtan daha etkili ve daha öldürücüdür. Bundan dolayı da dünya emperyalizmi, halkları ve devletleri dize getirmek ve yok etmek için askerî silah yerine ekonomi silahını kullanırlar.

Ekonomik ambargo, halkları askerî açıdan güçsüz duruma düşürmekle kalmayacak, hatta yiyecek, giyecek ve konut gibi en zaruri ihtiyaçların temininde bile temel sorunlara neden olacaktır. Böyle bir durumda toplumun zengin kesimi, ekonomik cihat görevini ifa etmekle düşmanın komplosunu etkisiz kılmalı ve planını suya düşürmelidir. Bu kesim, İslam ve Müslümanlar toplumunu ekonomik baskı ve zorbalığın pençesinden kurtarabilmek için hatta meşru harcama ve çıkarlarından fedakârlık etmelidirler. Ancak böylelikle Kur’ân’ın ve hadislerin vurgu yaptığı “malî cihat” görevini ifa etmiş ola-

1- Nisâ, 74.

caklardır. Öte yandan, toplumun fakir ve yoksul kesimlerinin “malî cihadı” da sabırlı olmalarıdır. Toplumun zengin ve yoksul tabakası, kendi vazifesine göre hareket etmekle düşmanın komplolarını etkisiz kılacak ve bu zor sınavdan başarıyla çıkacaklardır.

Yüce Allah, müminlerin en önemli özelliklerinden birinin ekonomik cihat olduğunu şöyle buyurmuştur:

“İman edenler ancak, Allah’a ve Peygamberine inanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir.”⁽¹⁾

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Kur’ân-ı Kerim, cihat konusuna dikkat çektiği her yerde mal ile cihat konusunu can ile cihattan öne geçirmiştir ve bu da iktisadî cihadın önemini yansıtmaktadır.

Kuşkusuz ki Hz. Hatice’nin (s.a) cihadı, İslam tarihindeki ekonomik ve malî cihadın en belirgin ve en parlak örneklerindendir. Hz. Hatice (s.a), Kur’ân’ın ve İslam Peygamberi’nin (s.a.a) yüce amaç ve ülkülerini ilerletmek için yaptığı bütün çalışmalarına malî cihadı da katarak sahip olduğu imkânlarını ve servetini de Allah Resulü’nün (s.a.a) emrine sunmuştu. Böylece yüce İslam Peygamberi (s.a.a), peygamberliğinin ilk yıllarında ve özellikle de Ebutalib (a.s) Vadisi’nde ekonomik ambargoya maruz kaldığı dönemde yoksulları ve mahrumları kurtarmış, sığınmasızlara sığınak olmuş, yetimlerin geçimini üstlenmiş ve muhacirlere de hicret araç ve imkânları vermişti. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), Hicaz’ın yüce hanım efendisinin hak ve adalet uğrunda büyük ekonomik cihat ve mücadelesini daima anar ve şöyle buyururdu:

1- Hucurât, 15.

“Allah, Hatice’den daha hayırlı bir eş bana vermemiştir; çünkü insanların küfürde olduğu bir zamanda o bana iman etti, insanların beni yalanladığı bir zamanda o beni doğruladı, insanların beni mahrum bıraktığı bir zamanda o beni malına ortak etti.”⁽¹⁾

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bir diğer buyruğunda, Hz. Hatice’nin (s.a) değerli ve etkili rolüne şöyle temas etmiştir:

“Hatice’nin mal ve servetinin bana verdiği faydayı hiçbir servet vermedi.”⁽²⁾

Yüce Efendimizin (s.a.a) bu husustaki bir diğer buyruğu şöyledir:

“Dini ayakta tutan ve dine direniş gücü veren ancak Ali’nin kılıcı/cihadı olmuştu ve bir de Hatice’nin serveti.”⁽³⁾

Bugün geçmişin aksine, dünyada etkin rol ifa eden şey, ekonomik gelişim ve sermayedir. Bundan dolayı da Müslümanların bu alanda çalışması çok elzem ve zaruridir. İslam ülkelerinin çoğu ekonomik bakımdan zayıf ve güçsüz olduğundan dolayı her darbeden etkilenmektedir. İslam ülkelerinin uluslararası kurum ve kuruluşlarda etkin rol ve söz sahibi olabilmesi için ekonomik açıdan güçlü olması gerekir. Bu amaca ulaşabilmek ise ekonomik cihada bağlıdır. Eğer bugün düşman, ekonomi silahı ile ortaya atılmış ve İslam ülkelerinde kargaşa çıkarmak ve düzeni değiştirmek istiyorsa, Müslümanlar da cihat meydanına atılarak ekonomi silahı ve büyük ekonomi yönetimi ile düşmanı hüsrana uğratmalı, uğursuz amaçlarına ulaşmasına engel olmalıdırlar.

1- Biharu’l-Envar, c. 43, s. 130; el-Envaru’s-Satia, s. 207.

2- Biharu’l-Envar, c. 19, s. 63.

3- Fatımatu’z-Zehrâ (s.a) mine’l-Mehdi ile’l-Lahd, s. 266.

Canla ve Bedenle Cihat

Allah yolunda cihadın en meşhur türü, zalimler karşısında can ve beden ile cihat ve direniştir. Bazen şartlar öyle bir şekilde gelişir ki düşman, açıkça ve savaş aletleriyle ortaya çıkar. İşte böylesi bir durumda Müslümanlar, olanca dirayet ve cesaretle ayağa kalkmalı, canlarından geçerek şeref, hukuk, özgürlük ve bağımsızlıklarını savunmalıdırlar. Hiç şüphesiz bu gibi koşullarda, İslam dininin ve ümmetinin varlık, onur ve yüceliği mütecaviz düşman karşısında cihat ve direnişe bağlıdır.

İslam hukukunun gereği ve mukaddes şeriatın buyruğu, kâfirler ve münafıklar karşısında direniş ve cihattır. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihat et, onlara karşı sert davran. Onların varacağı yer cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası!”⁽¹⁾

Bir başka ayet müminleri, kâfirlerin fitnesini ortadan kaldırmaya çağırmakta ve şöyle buyurmaktadır:

“Baskı ve şiddet kalmayıncaya ve din tamamen Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın.”⁽²⁾

Yüce Allah yolunda cihat edenlerin ve İslam topraklarını savunanların İslam kültüründe özel bir yeri ve değeri vardır. Yüce Efendimiz (s.a.a) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Her iyiliğin üstünde bir başka iyilik vardır, fakat Allah yolunda öldürülmek başka. Böylece insan Allah yolun-

1- Tahrîm, 9.

2- Enfâl, 39; Bakara, 193.

da öldürüldüğünde, artık onun üstünde başka bir iyilik yoktur.”⁽¹⁾

Kur’ân-ı Kerim’e göre şehitlerin makamı çok yüce ve değerlidir:

“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah’ın, lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar.”⁽²⁾

Bu ayette geçen “Rableri katında” tabiri, Allah yolu şehitlerinin makamlarının yüceliğini yansıtmaktadır. Ölüm, insan hayatının sonu değildir; bilakis insanlar öldükten sonra dirilirler. Ancak şehitlere ayrıcalık veren ve onları üstün kılan şey, hayatlarını en yüce makamlarda sürdürmeleri ve bu yüce makamda en özlü rızıklardan faydalanmalarındır.

Allah yolunda cihat ve şehadet, ibadetlerin en büyüğü ve en değerlisidir. Bu değerli ameli diğer ibadetlerden ayrıcalıklı kılan iki ölçü ve kriter vardır:

a) Yüce hedefler: Allah yolunda cihat eden insanın amacı, şahsının ya da yakınlarının çıkarlarını temin etmek değildir. O, bencil ve dar görüşlü biri değildir, bilakis Allah’a taliptir; İslam’ı yaymak, zulüm ve ululanma karşısında mücadele etmek, mahrumları ve mustazafları savunmak ve adaleti uygulamak amacı taşır. Onu makamların en yücesine ulaştıran da bu yüce amaçlardır.

b) Candan geçiş: Allah yolunda cihat eden kişi, yüce amaçlarına ulaşmak ve kutsal değerleri gerçekleştirmek için canını sunar. İnsan sadaka vermekle, sahip olduğu malın sadece az bir

1- Vesâilu’s-Şia, c. 6, s. 10.

2- Âl-i İmran, 169-170.

miktarından geçmiş olur; ibadet etmekle, zaman ve gücünün çok az bir kısmını bu işe ayırır. Fakat cihat eden kimse, bütün varlığından hatta canından bile geçer ve bütün varlığını can-u gönülden yüce Allah'a takdim eder. Böyle bir insanın en yüce makamlarda ve Rabbinin katında bulunması adaletin özüdür.

Dil ile Cihat

Dinî değerleri tebliğ ve ihya etmek için dili ve beyan gücünü kullanmak, Allah yolunda cihat ve gayretin örneklerinden biridir. Kur'an-ı Kerim cihadın iki türünü, yani mal ve can ile cihadı tanıtmıştır. Müminler Emîri Ali (a.s), dil ile cihat konusuna da dikkat çekmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Allah için, Allah için mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle Allah yolunda cihat edin.”

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) de buna benzer tabirlerle dilin cihadına dikkat çekmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Müşriklere karşı mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihat edin.”⁽¹⁾

O hazretin bir diğer buyruğu şöyledir:

“Şüphesiz ki mümin insan kılıcıyla ve diliyle cihat eder.”⁽²⁾

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) ve Müminler Emîri Ali (a.s), zorbaların haksızlığı ve zalimlerin zulmü karşısında, imanlı bir Müslümanın susmasını caiz görmemiş; askerî ve malî cihadın yanı sıra insanları aydınlatmaya, kişilerin haklarının zayi edilmesine itiraza, diktatörlerin zalimce siyaset ve yöntemlerini eleştirmeye, insanları bireysel ve sosyal hukuk bağ-

1- Nehcü'l-Fesahat, 1301. hadis.

2- age., 818. hadis.

lamında bilgilendirmeye, adalet ve insanlığı savunmak için kıyama çağırılmışlardır. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bunu öylesine önemsemiştir ki, bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Allah katında en sevilen cihat, zalim bir yönetici karşısında hak sözün söylenmesidir.”⁽¹⁾

Müminler Emîri Ali’nin (a.s) konu hakkındaki buyruğu ise şöyledir:

“... Bunların hepsinden daha üstünü, zalim bir önderin karşısında hak bir söz söylemektir.”⁽²⁾

Şehitler Efendisi İmam Hüseyin’in (a.s) Medine valisine hitaben söylediği sözler, dil ile cihadın en canlı ve eğitici örneklerinden biridir. Yezid, babası Muaviye’nin ölümünden sonra Medine valisine bir mektup yazarak halktan, özellikle de Hüseyin b. Ali’den (a.s) kendisi için biat almasını istemişti. Yezid mektubunda şöyle yazmıştı: “Eğer Hüseyin b. Ali biat ederse ne âlâ; aksi hâlde boynunu vur ve başını bana gönder!”

Medine valisi, İmam Hüseyin’i (a.s) çağırtmış ve Yezid’in isteğini iletmmişti. İmam Hüseyin (a.s), bunları duyduktan sonra vasfı mümkün olmayan bir cesaret ve dürüstlikle gerçeklere ışık tutmuş ve şöyle buyurmuştu:

“Ey emir! Kuşkusuz biz Peygamber’in Ehlibeyti (a.s), peygamberlik madeni ve meleklerin uğrak yeri. Allah İslam’ı bizimle başlatmış ve yine bizimle sonuca vardıracaktır. Yezid’e gelince; o günahkâr, içki içen, saygın cana kıyan, günahkârlığını ortaya vuran biridir. Bu makam ona yakışmaz ve benim gibi biri de onun gibisine biat etmez.”⁽³⁾

1- age., 394. hadis.

2- Nehcü’l-Belağa, Hikmetli sözler, 375. hadis.

3- Biharu’l-Envar, c. 44, s. 325.

Kültürel Cihat

Belirtildiği üzere cihadın alanı askerîlikle sınırlı değildir, bugün cihadın farklı türleri de vardır. Cihadın çok önemli ve hayatî örneklerinden biri de kültürel cihat ve mücadeledir. Kültürel savaş alanında düşmanın yapmak istediği şey, bir ulusun düşünce ve kültürünü etkilemek, kendi tasarladığı inanç ve değerleri muhatabının zihin ve ruhuna aşılaktır. Cihadın bu türü, eskisinden daha geniş bir yelpazeye yayılmış ve daha karmaşık bir hâl almıştır; araç ve yöntemleri de geçmiş zamanlardakine asla benzememektedir. Günümüz dünyasında kültürel saldırının işlerliği, askerî ve ekonomik tehditten çok daha fazladır. Bugün İslam'a ve Bazı İslam ülkelerine karşı yürütülen en önemli savaş kültürel, düşünsel, medya ve iletişim savaşından ibarettir. Düşman çok iyi bilmektedir ki, insanların imanını zayıflatması durumunda artık füzeye, bombaya, top ve tanka ihtiyacı olmayacaktır. Çünkü bir toplumu ve bilhassa o toplumun gençlerini saptırmak ve fesat bataklığına düşürmek, o toplumun değerlerini tedricî olarak başkalaştıracaktır. Böyle bir durumda bireysel ve sosyal yozlaşmalar gitgide artacak ve artık düşmana karşı koyma gücü kalmayacaktır. Bunun neticesinde ise o toplum yenilecek ve yıkıma uğrayacaktır.

Kültürel Cihadın Şartları

Düşmanı Tanımak:

Düşmanı tanımak, topluma sızma yol ve yöntemlerini belirlemek ve nitekim buna karşı koymak için gerekli hazırlıkları yapmış olmak, kültürel cihat alanında hayatî önem arz eden hususlardandır. Kültürel saldırı ve istilaya karşı durabilmek için düşmanın donatı ve komplolarına uygun düşen araç gereçler kullanılmalıdır. Bu işin sorumluluğu da, dinî bir görev

olarak toplumun ilim ehlinin ve eğitimli unsurlarının omuzlarındadır. Askerî cihat bağlamında toplumun delikanlısından gencine ve yaşlısına kadar her kesimi elbette bu cihada ortak olabilirler; kültürel cihat ise havza ve üniversitenin yetiştirdiği düşünürlerden ve öğrencilerden müteşekkil eğitimli insanlarla gerçekleştirilebilir. Kültürel saldırıya geçen düşman, insanların inanç ve imanına saldırarak onları din, vatan ve kaderleri hakkında ilgisizliğe düşürmek ve bunun neticesinde de uğursuz amaçlarına ulaşmak ister. Buna göre halkın inanç ve iman sınır bekçilerinin ve ilim ehlinin vazifesi, insanların en değerli sermayesini tehdit eden bu tehlike karşısında halkı aydınlatmak, İslam uygarlık ve kültürünü hedef alan düşmanın iç yüzünü tanıtmaktır.

Niyeti İyileştirmek ve Amacı Güçlendirmek:

Kültürel cihat bağlamında sahip olunması gereken noktalardan bir diğeri yüce ölkü ve ilahî niyettir. Çünkü insanın marifeti ne kadar yetkin, niyeti ne kadar halis ve gerekçesi ne kadar güçlü olursa işi de o kadar etkili olacak ve daha iyi bir sonuç alacaktır. Üzülerek belirtmek gerekir ki, ilmî ve kültürel çalışmaları sekteye uğratan en büyük afetlerden biri, insanın vazifesini teşhis ettikten sonra başkalarının sözünden veya şeytanî vesveselerden etkilenerek niyetinden sapması ve bunun sonucunda da amel aşamasında tembellik etmesidir. Mesela insan, katî ve kesin bilgisi uyarınca, vazifesinin falanca işi yapmak olduğunu anlar ve onu yapması gerektiğine inanır; fakat yapması gereken işi gerçekleştirmediği durumunda eş, babası, annesi, kardeşleri tarafından eleştirilip suçlanacağını da bilir. İnsan, işte böylesi koşullarda direnmeli ve başkalarının düşünceleri karşısında görevine bağlı kalmalıdır. Müminler Emîri Ali (a.s), oğlu İmam Hasan'a (a.s) yazdığı mektupta şöyle buyurmuştur:

“Allah yolunda hakkıyla cihat et. Hiçbir kınayıcının kınaması, seni Allah’ın yolundan alıkoymasın.”⁽¹⁾

İmam’ın buyruğu uyarınca insan, Allah yolunda cihadın hakkını eda etmeli ve bu uğurda malını, canını, onur ve izzetini esirgememelidir.

Kültürel Faaliyetlerde Uyum

Bilimsel ve kültürel çalışmalarda görevin teşhisi çok gerekli ve elzemdir. Vazifenin belirlenmesi durumunda, sadece belirlenmiş hedef doğrultusunda hareket edilecek ve şaşkınlığa düşülmeyecektir. Eğer bir konuda araştırmaya gerek duyulursa, toplumun yaşadığı sorun saptanmalı ve onun ortadan kaldırılmasına çalışılmalıdır. Sahi, yüzlerce sorumlusu olan bir işe girişmek ilahilik vasfı kazanabilir mi ve İslam’a hizmet addedilebilir mi? Vazifenin ifasında öncelikli konular teşhis edilmeli ve bunun sonrasında sahaya inilmelidir. Kültürel ve bilimsel çalışmalarda en önemli olan şey de budur.

Cihad-ı Ekber (En Büyük Cihat)

Ayet ve hadislerde sık sık dikkat çekilen ve önemle üzerinde durulan cihadın bir başka türü de “nefse karşı cihat”tır. Cihat, bir kimsenin veya bir olayın insan karşısında engel oluşturmaması ve insana savaş açması ve insanın da bu engeli aşmak için gayret edip güç harcamakla direniş göstermesi durumunda anlamını bulur. İnsan, genellikle cihat kelimesini duyduğunda aklına ilk gelen şey askerî savaş ve bazen de iktisadî, kültürel veya dil ile cihattır. Ancak şu gerçeği göz önünde bulundurmamak gerekir ki, insanın düşmanları sadece dışarıda olan zalimler değildir ve bilakis bazen düşmanlık in-

1- Nehcü'l-Belağa, 31. mektup.

sanın içinden kaynaklanır. Yüce Allah Resulü (s.a.a) bu gerçeğe şöyle temas etmiştir:

“Senin en amansız düşmanın, iki böğrün arasında olan nefsidir.”⁽¹⁾

Gerçek şu ki, insanın en büyük düşmanı onun kendi nefsidir ve bu nefis, sürekli olarak insanın aklıyla savaş halindedir. Kuşkusuz, böyle aldatıcı bir düşmanı alt edebilmek kolay şey değildir; bunu başarabilmek için kararlılık, sebat, direniş ve hatta sürekli cihat hâli gerekir. Nefsi dizginleyebilmek ve hayvanî güdülerini kontrol edebilmek için çok çalışmalı, yüce Peygamberimizin (s.a.a) ve Masum İmamlar’ın (a.s) buyruklarından ilham almalıyız. Ancak böyle bir durumda akıl ve vicdanın insana hâkimiyeti sağlanabilecektir. Nefse karşı daimî olarak bir cihat ve mücadele yürütülmelidir, çünkü mutluluğa ulaşmanın bundan başka bir yolu yoktur. Bundan dolayı da hadisler, nefse karşı mücadeleyi “cihat” olarak tanıtmıştır. Müminler Emîri Ali (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Nefislerinize karşı sürekli cihat etmekle nefislerinize sahip olun.”⁽²⁾

İmam’ın bir diğer buyruğu şöyledir:

“Nefislerinizin isteklerine galebe edin ve onlara karşı savaşın. Çünkü eğer nefsanî istekleriniz sizi bağlarsa şayet, sizi helaketin en alt mertebesine düşürecektir.”⁽³⁾

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a), bu cihadı, öneminden dolayı “en büyük cihat” olarak tanıtmıştır. Müminler Emîri Ali’nin (a.s) nakline göre, yüce Peygamberimiz (s.a.a), düşmanla sa-

1- Biharu’l-Envar, c. 70, s. 64.

2- Guraru’l-Hikem ve Dürerü’l-Kelim, c. 1, s. 131.

3- age., s. 138.

vaşmak üzere bir ordu göndermiş ve savaş sonrasında şehre dönen orduya hitapla şöyle buyurmuştu:

“Ne mutlu onlara ki küçük cihadı yerine getirdiler de, en büyük cihat henüz üzerlerinde bakidir. Denildi ki, ey Allah’ın Resulü (s.a.a), en büyük cihat nedir? Buyurdu: Nefisle cihat.”⁽¹⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki en üstün cihat, insanın nefisine karşı cihadıdır.”⁽²⁾

Bu hadisin bildirdiğine göre, nefse karşı cihat en üstün ve en büyük cihattır. Nefisle cihadı diğer cihat türlerinden üstün kılan nedenler şöyle sıralanabilir:

Her İbadet İki Yönden Nefisle Cihada Muhtaçtır:

Bu iki yönden biri şudur: İbadetin kâmil olarak ve bütün şartlarıyla yapılabilmesi nefisle cihada bağlıdır. Gönlün birliktelik ettiği, müminin miracı olabilecek ve kötülükten uzaklaştırabilecek şekilde bütün şartlara haiz olan namazı kılabilmek için cihat ve mücadele etmek gerekir. İnsanı cehennem ateşinden koruyan oruç ibadeti cihatsız yapılamaz. Nefsine karşı cihat etmeyen bir İslam savaşçısı, başını koltuğuna alıp da savaş meydanına nasıl atılabilir?

İbadetleri nefisle cihada bağlı kılan ikinci yön şöyledir: Her ibadet, ancak yüce Allah’ın rızasını kazanmak için yapıldığı; şirk, riya, bencillik ve nefsanî gayelerin her türünden korunmuş olduğu takdirde kabul edilir. Bunun gerçekleşmesi de nefis karşısında cihada bağlıdır.

1- Vesâilu’ş-Şia, c. 11, s. 124; Usul-u Kafi, c. 5, Kitabu’l-Cihat.

2- Vesâilu’ş-Şia, c. 11, s. 124.

Buna göre nefisle cihat her ibadetten ve her hayır amelden daha üstün ve daha değerlidir. Çünkü onların tümünün doğruluk ve yetkinliği nefisle cihada bağlıdır ve zaten bundan dolayı da “en büyük cihat” adını almıştır.

Silahlı cihat belli zamanlarda ve özel şartlarda farz olur. Ayrıca bu, aynî farz türünden değil, kifaî farzdır⁽¹⁾ ve hatta ilk etapta bile bazı kişiler için farz değildir. Nefisle cihat ise her-kese, her zaman, her hâl ve durumda aynî farzdır.

Nefisle Cihat Bütün İbadetlerden ve Hatta Silahlı Cihattan Dahi Daha Zordur:

Hakkın karşısında teslimiyet, nefsanî istek ve arzularla daim mücadele ve doğru yolda hareket etmek, gerçekten silahlı cihada katılıp sonuçta şehadet feyzine nail olmaktan çok daha zordur. Nefse karşı mücadele öylesine çetindir ki, zorlu ve sürekli bir mücadele olmadan, pek çok sıkıntılara katlanmadan ve ilahî yardımlar olmadan gerçekleşmesi imkânsızdır. Bundan dolayı da namazlarımızda sürekli olarak, “Bizi doğru yola ilet!” diyoruz. Doğru yolda hareket etmenin ne kadar zor ve meşakkatli olduğunu yüce Peygamberimizin (s.a.a) şu yakarışından anlayabiliriz:

“Allah’ım! Asla beni bir göz açıp kapayıncaya kadar bile kendi halime=nefsime bırakma!”

1- Kifayet edecek kişilerin işi üstlenmesi durumunda diğer insanların üzerinden kalkan yükümlülük türüdür. (Müt.)

15. Bölüm:

AKRABALAR İLE MUAŞERET

- Sıla-i Rahim
- İslam'da Akrabalık Bağlarının Önemi
- Akrabalık Bağlarını Gözetmenin Getirisi
- Akrabalık Bağlarını Koparmanın Kötü Sonuçları

“Size düşen görev, karşılıklı iyi ilişkilerde bulunmak, karşılıklı olarak hediyeler vermektir. Sırt çevirip gitmekten ve birbirinize dargın durmaktan sakının.”

Müminler Emîri Ali (a.s), vasiyetinin bu bölümünde evlatlarına, akrabalarına ve Şiîlerine, karşılıklı sağlam ilişkiler ve dostluklar kurmayı, hediyeleşmek için çalışmayı vasiyet etmiş ve hemen akabinde de ayrılığa düşmekten, dostluk bağlarının koparılmasından sakındırmıştır.

Sıla-ı Rahim

İslam dininin öngördüğü en önemli sosyal haklardan biri, akrabalarla ve yakınlarla samimi ilişkiler kurmak ve iyi geçinmektir. Dinine bağlı her Müslüman, akrabalarını ve dostlarını ziyaret etmeli, sevgi ve güler yüzle onları karşılamalı, onlarla iyi geçinmeli, onların sıkıntılarından haberdar olup gücü oranında gidermeye çalışmalı, onların dertlerine ortak olmalı, üzüntülerini ve sevinçlerini paylaşmalıdır. Bunların yapılması, müminler arasındaki sevgi ve ülfetin çoğalmasına neden olacaktır.

Ailevi bağlar, akrabalık his ve duyguları en köklü ve aslî beşeri bağlardandır. Günümüz dünyasında, özellikle de Batıda bu bağlar derin yaralar almış, ailevi ilişkiler ve şefkat bağları

ciddi anlamda sarsılmıştır. Ergenlik dönemine giren çocuklar baba ve annelerinden ayrılır, aileleriyle soğuk ve duygusuz bir ilişki sürdürürler. Bazen yıllar geçer, birbirlerini görmezler. Görüştiklerinde de çok soğuk davranırlar. Batının bu kültürü, bir yere kadar İslam ülkelerini de etkisi altına almıştır ve bunun sonuçlarını özellikle genç nesil üzerinde görmekteyiz. Oysaki İslam dini, akrabalık ilişkilerinin ve ailevi bağların sağlamlaştırılmasına önemle vurgu yapmıştır.

İslam’da Akrabalık Bağlarının Önemi

Bireyler arasındaki iyi ve samimi ilişkiler, toplumun iman değerleri üzerine kurulmasına zemin hazırlar. Bu bağlamda, akrabalar ve yakınlarla sevgi ve sorumluluk bağlarını gözetmek önemli bir rol ifa edecektir. Kur’ân’ın ayetleri uyarınca, güzel ilişkiler kurmak ilahî buyruklardandır ve ilişkileri sağlamlaştırmak da akıllı insanların hasletlerindendir. Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Onlar, Allah’ın birleştirilmesini emrettiği şeyi birleştirirler, Rablerinden korkarlar; kötü hesaptan ürkerler.”⁽¹⁾

Bir başka ayet, akrabalık bağlarını koparan kimseleri “fasıklar” vasfıyla nitelemiş ve onların hüsrana ehli olduğunu şöyle bildirmiştir:

“Onlar, Allah’a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah’ın korunmasını emrettiği bağları koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”⁽²⁾

İslam’ın inzivaya çekilme ve toplumdan uzaklaşma dini olduğunu sananların aksine, İslam dini, bir Müslümanın toplumu

1- Ra’d, 20.

2- Bakara, 27.

karşısında ve özellikle de akrabaları ve yakınları karşısında sorumlu olduğunu bildirmiştir. Bu yüzdendir ki yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş’a, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.”⁽¹⁾

Konu hakkındaki bir başka ayet şöyle buyurmuştur:

“Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir.”⁽²⁾

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ümmetimden şu anda hazır bulunanlara ve kıyamet gününe kadar gelecek olup şu anda babalarının sulbunda ve analarının rahminde olanlara kadar herkese, akrabalık bağlarını gözetmelerini tavsiye ediyorum. Bu akrabalar bir yıllık mesafede dahi olsalar, gidip ziyaret etmelerini tavsiye ediyorum. Çünkü bu, dindendir.”⁽³⁾

Bir rivayette şöyle geçer:

“Bir adam Nebi’nin (s.a.a) yanına geldi ve şöyle dedi: ‘Benim ailem benden yüz çevirdi, bana saldırmakta ve sövüp saymaktadırlar. Onları terk edeyim mi?’ Allah Resulü (s.a.a) buyurdu ki: ‘O zaman Allah da sizin hepinizi terk eder.’ Dedi ki: ‘Peki, ne yapayım?’ Buyurdu ki: ‘Seninle

1- Nisâ, 36.

2- Nisâ, 1.

3- Usul-u Kafi, c. 2, s. 290; Biharu’l-Envar, c. 71, s. 105.

bağlarını koparan kimse ile sen ilişkilerini sürdür, sana vermeyene sen ver ve sana haksızlık edeni sen bağışla. Eğer bunu yaparsan, Allah seni onlara karşı destekler.”⁽¹⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Selam vermekle bile olsa, akrabalık bağlarını gözetin.”⁽²⁾

İmam Cafer Sadık’ın (a.s) bir hadisinde şöyle geçer:

“Birbirinize yaklaşın, rahim bağlarını gözetin, iyilik edin, merhametli olun, izzet ve celal sahibi Allah’ın size buyurduğu gibi birbirinize iyilik eden kardeşler olun.”⁽³⁾

Bir başka hadiste şöyle geçer:

“Bir içim su vermekle bile olsa akrabalık bağlarını gözet.”⁽⁴⁾

Hayatın darlık ve zorluğunun bütün insanlara ulaşabileceği gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekir. Öyleyse dostların, yakınların ve akrabaların böylesi kötü koşullarda yardımlaşma ve dayanışma içinde olması çok önemlidir. Bu ise ancak aile ve akrabalık bağlarının korunması durumunda gerçekleşebilecektir. Müminler Emîri Ali (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Ey insanlar hiç kimse her ne kadar mal-mülk sahibi de olsa yakınlarından ve onların kendini elleri ve dilleriyle savunmalarından müstağni olamaz. İnsanın yakınları, onun en iyi, en büyük koruyucularıdır. İnsanın dağınıklık ve perişanlığını en iyi derleyip toplayanlar onlardır. Zorluk ve acılarda kendine daha merhametli olurlar. Allah’ın

1- age., s. 289; Vesâilu’ş-Şia, c. 15, s. 247; Biharu’l-Envar, c. 71, s. 101.

2- Usul-u Kafi, c. 2, s. 296.

3- Biharu’l-Envar, c. 74, s. 401; Usul-u Kafi, c. 2, s. 157.

4- Sefinetu’l-Bihar, c. 1, s. 514.

insana halk arasında verdiği iyi-hayırlı isim, başkasına miras olarak bırakacağı maldan daha hayırlıdır.

Sakın ola ki fakir yakınlarınızı gördüğünüzde onlardan yüz çevirmeyin, onlara vermediğinizde çoğalmayacak ve verdiğinizde ise azalmayacak malı ihsan edin. (Bilin ki kim akrabalarından yardım elini çekerse, onları bir el ve yardımdan mahrum bırakmış ama kendisi pek çok yardım elinden mahrum kalır.) Her kim akrabasından el çekerse onlardan bir el çekilmiş olur, ama kendisinden birçok el çekilmiş olur.”⁽¹⁾

Akrabalık Bağlarını Gözetmenin Getirisi

Yakınları ve akrabaları yoklayıp ailevi bağları korumanın, insanın dünya ve ahiret mutluluğunda çok değerli getirileri vardır. Şimdi bunların bazılarını kısaca değineceğiz.

Rızkın Artması, Belanın Defedilmesi ve Hesabın Kolaylaşması

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Rahim bağlarını gözetmek servetin artmasına, aile arasında sevginin çoğalmasına ve ecelin gecikmesine neden olur.”⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Kuşkusuz akrabalık bağlarını gözetmek amelleri arındırıp güzelleştirir, serveti artırır, kıyamet hesabını kolaylaştırır, belaları savar ve rızkı çoğaltır.”⁽³⁾

1- Nehcü'l-Belağa, 23. hutbe.

2- Biharu'l-Envar, c. 74, s. 102.

3- age., s. 106.

Yine İmam (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ölüm anındaki sarhoşluklarının izzet ve celal sahibi Allah tarafından hafifletilmesini dileyen kimse, akrabalarıyla olan rahim bağlarını gözetsin.”⁽¹⁾

Ömrün Uzaması

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki akrabalık bağlarını gözetmek ömrü uzatır ve kötü ölümü savar.”⁽²⁾

İmam Cafer Sadık (a.s), bir gün dostlarından birine hitapla şöyle buyurdu:

“Ömrünün Allah tarafından uzatılmasını sağlayacak ne yapmışsın? Defalarca ölümün gelip çatmış ve ömrün sonlanmıştı, ama ölümün geciktirildi ve ömrün uzatıldı.

Adam dedi: ‘Gençtim ve orada burada işçilik yaparak yaşıyor ve günde beş dirhem kazanıyordum. Fakir ve düşkün bir dayım vardı. Kazandığım paranın bir kısmını ona veriyordum.’

İmam (a.s) buyurdu ki: ‘Akrabalarını kollaman ve onlara düşkünlüğün senin ölümünü geciktirmiştir.’⁽³⁾

Yüce Allah Resülü’nün (s.a.a) bir hadisinde şöyle geçer:

“Şüphesiz ki rahim bağlarını gözetken kişinin ömründen üç yıl kalmış olsa, izzet ve celal sahibi Allah onu değiştirip otuz yıl kılar; akrabalarıyla bağlarını koparan kimsenin de ömründen otuz yıl kalmış olsa, onu değiştirip üç yıl yapar.”⁽⁴⁾

1- age., s. 311.

2- Nehcü’l-Fesaha, 1838. hadis.

3- Biharu’l-Envar, c. 74, s. 96.

4- Emali, c. 2, s. 95.

Büyük İlahî Mükâfat

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) sıla-i rahimin mükâfatı hakkında şöyle buyurmuştur:

“İzzet ve celal sahibi Allah, canı ve malı ile yardımda bulunmak suretiyle akrabalık bağlarını gözetmek amacıyla bir akrabasını ziyarete giden kimseye yüz şehit mükâfatı verir; attığı her adıma karşılık kırk bin sevap yazar, kırk bin günahını siler, bu miktarda makamını yüceltir. Adeta yüz yıl sabrederek ve sevap umarak Allah’a ibadet etmiş gibi olur.”⁽¹⁾

Yüce Peygamberimizin (s.a.a) konu hakkındaki bir diğer buyruğu şöyledir:

“Kuşkusuz sevabı en çabuk ulaşan itaat, akrabalık bağlarını gözetmektir; hatta günahkâr aileler bile rahim bağlarını gözetecek olsalar, malları artar ve sayıları çoğalır.”⁽²⁾

Akrabalık Bağlarını Kesmek

Akrabalık bağlarını kesmek büyük günahlardandır. Yüce Allah, bunun karşılığında azap vadinde bulunmuş ve bu günahı işleyen kimsenin kurtuluşu olmadığını şöyle bildirmiştir:

“Allah’ın buyruğundan yüz çevirdiğiniz, yeryüzünde bozgunculuk çıkardığınız ve akrabalık bağlarını kopardığınız hâlde kurtuluş ümidiniz de mi var?”⁽³⁾

Akrabalık bağlarını kesmek, masum önderlerin buyruklarında da kınanmış ve zemmedilmiştir. Yüce Peygamberimiz

1- Biharu’l-Envar, c. 74, s. 89.

2- Kenzü’l-Ümmal, c. 3, s. 364; ed-Dürrü’l-Mensûr, c. 4, s. 177.

3- Muhammed, 22.

(s.a.a), rahim bağlarını koparmanın cezasının çok hızlı olduğu hakkında şöyle buyurmuştur:

“Sevap bakımından hayırların en hızlısı iyilik etmek ve akrabalık bağlarını gözetmektir, azap bakımından şerlerin en hızlısı da zulüm etmek ve akrabalık bağlarını koparmaktır.”⁽¹⁾

İmam Zeynelabidin (a.s) de, akrabalık bağlarını koparmayı zemmederek şöyle buyurmuştur:

“Akrabalarıyla bağı koparan kimse ile birliktelikten sakın; çünkü ben, böyle birinin Allah’ın kitabında üç yerde lanetlendiğini buldum...”⁽²⁾

Akrabalık Bağlarını Koparmanın Kötü Sonuçları

Masumların (a.s) buyruklarında, akrabalık bağlarını koparmanın neden olduğu kötü sonuçlara dikkat çekilmiştir ve bunlardan bazıları şunlardır: Dargınlık, küslük, hayatın acılarıyla iç içeliği, şehir ve beldelerin harabeye dönüşmesi, insan neslinin tehdit altında olması, yüce Allah’ın lütuflarından mahrumiyet, insanların kalplerinin katılaşması, sevgi ve şefkatten yoksunluk, ailelerin parçalanması... Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Şüphe yok ki cennetin kokusu bin yıllık mesafeden algılanır, ancak ebeveynine itaatsizlik eden ve akrabalık bağlarını koparan kimse bu kokuyu alamayacaktır.”⁽³⁾

Yüce Efendimizin (s.a.a) bir diğer buyruğu şöyledir:

1- Hisal, s. 110.

2- Usul-u Kafi, c. 2, Arkadaşlık edilmesi doğru olmayan kimseler babı, 7. hadis; Sefinetü'l-Bihar, c. 1, s. 516.

3- Maani'l-Ahbar, s. 330; Hisal, s. 179.

“Akrabalık bağlarını koparan birinin olduğu bir topluma elbette ki rahmet inmez.”⁽¹⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) bir hutbesinde şöyle buyurmuştur:

“Ölümü hızlandıran günahlardan Allah’a sığınırım! Dinleyicilerden biri ayağa kalkarak şöyle dedi: Ölümün erken gelmesine neden olan günahlar da mı var? İmam (a.s) buyurdu ki: Eyvahlar olsun sana! Elbette ki var ve akrabalık bağlarını koparmak onlardandır.”⁽²⁾

İmam’ın (a.s) bir diğeri buyruğu şöyledir:

“Akrabalık bağları kesildiğinde, servetler ve variyetler kötülerin eline düşer.”⁽³⁾

1- Kenzü'l-Ümmal, 6978. hadis.

2- Usul-u Kafi, c. 4, s. 86.

3- age., s. 49; Biharu'l-Envar, c. 73, “Müsibetlerin sebepleri” babı.

16. Bölüm:

MARUFU BUYURMAK VE MÜNKERDEN MENETMEK

- Toplumun Davranış Biçimine Genel Gözetim
- Marufu Buyurmak Gölgesinde Toplumsal Yaşam
- Marufu Buyurmanın ve Münkerden Menetmenin Doğru Yöntemleri
- Marufu Buyurmada ve Münkerden Menetmede Aşırılıktan Sakınmak

“Marufu buyurmayı ve münkerden menetmeyi terk etmeyin. Aksini yaptığınız takdirde başınıza kötüleriniz geçer ve sonra ne kadar çağırırsanız da artık sizlere icabet edilmez.”

Müminler Emîri Ali (a.s), vasiyetinin bu bölümünde, “marufu buyurmak ve münkerden menetmek”ten müteşekkil iki önemli göreve vurgu yapmıştır. İmam’ın buyruğu uyarınca, marufu buyurmamak ve münkerden menetmemek, kötülerin ve alçakların İslam toplumuna hâkimiyetine neden olacaktır. Artık bu durumda, insanlar zulüm ve despotluk baskısından ne kadar inleyecek ve dua edecek olsalar da dualarına yanıt verilmeyecektir.

Toplumun Davranış Biçimine Genel Gözetim

Kutsal İslam dini ve insan terbiye eden Kur’ân kültürü, bireysel ve sosyal boyutlu emirlerinin yanı sıra, müminleri birbirlerine karşı sorumlu bilmiş, marufu buyurmak ve münkerden menetmekle görevlendirmiştir. Sözlükte, “maruf” tanınmış ve “münker” ise tanınmamış anlamındadır. İslam dini, iyi ve güzel işleri, insanın ilahî fıtratına aşına ve uyumlu olması bakımından “tanınmış” olarak nitelemiş; kötü ve çirkin işleri de, insanın temiz fıtratına yabancı olması ve insanı yıkıma uğrat-

ması bakımından “tanınmamış” olarak tavsif etmiştir. Buna göre insana olgunluk ve yetkinlik kazandıran, akıl ve şeriatın da değerli kabul ettiği her şey “maruf”, birey ve toplumun yetkinlik yolundan sapmasına neden olan her şey de “münker” kapsamında yer alır.

İyiliği buyurmanın ve kötülükten menetmenin önemini kavramak için şu noktaya dikkat çekmek yeterli olacaktır: Her boyutuyla dinin korunması bu iki ilahî farızanın layığıyla icrasına bağlıdır. Çünkü bu ikisi, bireysel ve sosyal görevlerin tümünün icra garantisi ve amelî dayanağıdır. Beşerî toplumlar, ancak bu iki farızaya uyulması durumunda yıkıma uğramaktan kurtulup yetkinlik zirvesine doğru kanatlanabileceklerdir.

İmam Muhammed Bakır (a.s), iyiliği buyurmanın ve kötülükten menetmenin derin etkisini şöyle açıklamıştır:

“Şüphesiz ki iyiliği buyurmak ve kötülükten menetmek peygamberlerin yolu ve âlimlerin yordamıdır. Öyle yüce bir farızadır ki, bütün farızalar ancak onun yardımıyla ihya edilir; yollar güvenlik bulur, kazançlar helal olur, malî haklar sahiplerine döndürülür, yeryüzü abat olur, düşmanlara adaletle davranılır ve işler düzelir.”⁽¹⁾

İmam’ın buyurduğuna göre bütün farızaların ihyası, iyiliği buyurmanın ve kötülükten menetmenin gerçekleşmesine bağlıdır.

Buna göre bu iki ilahî farızanın aslî işlevi, farzların ihyası ve yasakların kökünün kazınmasıdır. Bu önemli işlev ve fonksiyon, sadece iyiliği buyurmanın ve kötülükten menetmenin özelliklerindendir ve onların dışındaki hiçbir farıza böyle bir

1- Vesâilu’ş-Şia, c. 11, s. 395; Usul-u Kafi, c. 5, s. 60.

rol ifa edemez. Müminler Emîri Ali (a.s), bu kilit konumundaki role atfen şöyle buyurmuştur:

“Şeriatın, din düzeninin ayakta kalma garantisi, iyiliği buyurup kötülükten menetmek ve ilahî hadlerin icrasıdır.”⁽¹⁾

Bundan dolayı da Kur’ân-ı Kerim, İslam ümmetini, bu ilahî buyruğu uygulamakla yükümlü tutmuş ve şöyle buyurmuştur:

“Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten meneden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.”⁽²⁾

Bir başka ayet, Allah yolunda cihat edenlerin ve dinin hizmetkârlarının yüce ülkülerinin gerçekleşmesini iyiliği buyurup kötülükten menetmeye bağlı bilmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Onlar öyle kimselerdir ki, şayet kendilerine yeryüzünde imkân ve iktidar versek, namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, iyiliği emreder ve kötülüğü yasaklarlar.”⁽³⁾

İyiliği Buyurmak Gölgesinde Toplumsal Yaşam

İslam dini açısından birey ve toplumun kaderi birbirine bağlıdır. Bu yüzden de kimse, bir başkasının kaderi ve yaptığı işler hakkında kayıtsız kalamaz. Küçük bir azınlığın dahi olsa ilahî değerlere hakaret ve ilgisizliği, gitgide toplumda etkisini gösterecektir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

1- Mizanu'l-Hikme, c. 6, s. 255; Guraru'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim Şerhi, c. 4, s. 518.

2- Âl-i İmran, 104.

3- Hacc, 41.

“Günahkâr birinin halk arasındaki durumu, bir grup ile birlikte gemiye binen ve denize açıldıktan sonra oturduğu yeri delmek isteyen kimseye benzer. Eğer diğer insanlar buna engel olmaz ve yaptığına kayıtsız kalırlarsa, gemideki herkes boğulup helak olacaktır.”⁽¹⁾

Toplumda aleni olarak günah işlemenin uğursuz sonuçları herkesi bir şekilde etkileyecektir. İmam Cafer Sadık (a.s), yüce İslam Peygamberi’nden (s.a.a) şöyle nakleder:

“Şüphesiz ki kul, gizlice günah işlediğinde ancak kendisine zarar verir; ama eğer açıkça günah işler ve buna tepki gösterilmezse bütün toplum bundan zarar görür. Bunun nedeni şudur: O, ameli ile Allah’ın dinini horlamış olur ve Allah düşmanları da (cüret bulup) ona uyarlar.”⁽²⁾

Şer’î hükümlere aykırı davranılmasına kayıtsız ve ilgisiz kalmak, kişinin gayretsiz ve ölü olduğunu gösterir. Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Kalbi, eli ve dili ile kötülüğe tepki göstermeyen kimse, işte o, diriler arasında bir ölüdür.”⁽³⁾

İyiliği buyurmak ve kötülükten menetmek, İslam toplumunun dinî gayrete sahip olduğunu, sorumluluk bilinci taşıdığını ve olgunluğa ulaştığını gösterir. İlahî şariat, toplum bireylerinin sorumluluk bilinci taşımasını, olumsuzluklar karşısında kayıtsız kalmamasını ister. Hakikaten toplumun gerçek yaşamı, genel sorumluluk bilincine ve herkesin sosyal alanda varlık göstermesine bağlıdır. Bu duyarlılığın olması gerektiği düzeyde olmaması ve insanların türlü bahanelere sığınarak iyiliği buyurmak ve kötülükten menetmek farzasını yerine

1- Tefsir-i Numune, c. 3, s. 38.

2- Biharu’l-Envar, c. 100, s. 78.

3- Mizanu’l-Hikme, c. 6, s. 276.

getirmemesi durumunda, toplum yıkım ve felakete doğru ilerleyecektir. İyiliği buyurmayan, kötülükten menetmeyen ve sosyal konularda sorumluluk hissi taşımayan imanlı birinin imansız biriyle farkı ne olacaktır?

Yüce İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz Allah, dini olmayan güçsüz mümine gazaplanır.’ Dediler ki: ‘Ey Allah’ın Resulü (s.a.a)! Bir insan nasıl hem mümin hem de dinsiz olabilir.’ Allah Resulü (s.a.a) buyurdu ki: Kötülükten menetmeyen kimse böyledir.”⁽¹⁾

Bundan dolayıdır ki Kur’ân-ı Kerim, iyiliği buyurmayı ve kötülükten menetmeyi müminlerin özelliklerinden biri olarak saymış ve şöyle buyurmuştur:

“(Müminler) tövbe edenler, ibadette bulunanlar, hamd eyleyenler, oruç tutanlar, rükû edenler, secdeye kapananlar, iyiliği emredenler, kötülükten menedenler ve Allah sınırlarını koruyanlardır. İşte bu müminleri müjdele.”⁽²⁾

Bir başka ayette şöyle geçer:

“Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah’a ve Resulüne itaat ederler...”⁽³⁾

Yüce Allah bu ayette, iyiliği buyurmayı ve kötülükten menetmeyi namaz ve zekâtta öne geçirerek onların önemine dikkat çekmiştir.

1- Furu-u Kafi, c. 5, s. 59.

2- Tevbe, 112.

3- Tevbe, 71.

Müminler Emîri Ali (a.s) de bir buyruğunda bu gerçeğe şöyle temas etmiştir:

“Bütün iyi ameller ve Allah yolunda cihat, marufu emredip münkerden alıkoymak karşısında, engin denizdeki bir damla gibidir.”⁽¹⁾

İyiliği Buyurmanın ve Kötülükten Menetmenin Doğru Yöntemleri

Marufu emretmenin ve münkerden nehyetmenin doğru yöntemlerinden haberdar olmak çok önemlidir. Çünkü yanlış yöntemlerle işe koyulmak, insanın amelini sonuçsuz bırakacak, hatta istenmedik bir netice bile verebilecektir. İslam önderleri, konunun önemine istinaden, bilgisiz insanların marufu emretmelerini ve münkerden nehyetmelerini yasaklamışlardır. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Bilgisi olmaksızın bir işi yapan kimse, yarardan çok zararla karşılaşır.”⁽²⁾

Şimdi burada, iyiliği buyurmanın ve kötülükten menetmenin doğru yöntemlerinin neler olduğu konusunu ele almak istiyoruz.

Söylem ve Eylem Uyumu

İyiliği buyurmak ve kötülükten menetmek alanında uyulması gereken birinci ilke, iyiliği buyuran ve kötülükten meneden kişinin söylem ve eyleminin uyumlu olmasıdır. Yani buyurduğu şeyi öncelikle kendisi yapmalı ve menettiği şeyden de

1- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli Sözler, 376. hadis.

2- Usul-u Kafi, c. 1, s. 35.

sakınmalıdır. Fazilet kazanma isteğine sahip olmayan veya bazı reziletleri işlemekten geri durmayan biri, başkasının fazilet kazanmasını veya reziletten sakınmasını nasıl bekleyebilir? Söz ve amel birlikteliği, muhatabı etkileme bağlamında gerekli koşullardandır. Kur'ân-ı Kerim, İsrailoğulları âlimlerini şöyle kınamıştır:

“Siz Kitab'ı (Tevrat'ı) okuyup durduğunuz hâlde, kendinizi unutup başkalarına iyiliği mi emrediyorsunuz? Hiç düşünmez misiniz?”⁽¹⁾

Bir başka ayet, söyledikleri şeyi kendileri yapmayan kimseleri şöyle zemmetmiş ve yüce Allah'ın gazabından sakındırmıştır:

“Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir.”⁽²⁾

Üstat Murtaza Mutahhari (r.a) bu hususta şöyle buyurmuştur: “İslah hareketi başlatan herkes, ıslah edebilmek için öncelikle kendisi salih olmalıdır. O, başkalarına ‘Benim peşimden gelin, beni izleyin diyebilmelidir.’ Kendisi güvenli bir yerde durup askerlerine saldırı emri veren bir komutanla, kendisi öne atılarak askerlerine ‘Beni takip edin.’ diyen bir komutan arasında çok fark vardır. Peygamberler ve evliyalar, daima ‘Biz hareket ettik.’ diyenlerdir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), verdiği emirlerde kendisi öneyak olmasaydı, başkalarının ona itaat etmesi imkânsızdı. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), insanlara namaz kılmayı ve gece namazı kılmayı emreder ve kendisi de herkesten çok ibadet ederdi; Allah yolunda cihadı emreder ve kendisi de cihada katılırdı.”⁽³⁾

1- Bakara, 44.

2- Saff, 2-3.

3- Hamase-i Hüseyinî (Hüseyinî Yiğitlik), c. 2, s. 108.

Bir adam Allah Resulü'nün (s.a.a) yanına geldi ve şöyle dedi: "Bir çocuğum var ve hurma yemeği çok sever. Hâlbuki hurma ona zararlıdır ve yemesi yasaklanmıştır. Fakat o kimseyi dinlemez ve durmadan hurma yer. Mümkünse nasihat edin de hurma yemeği bıraksın. O sizi dinler."

Yüce Peygamberimiz (s.a.a), *"Onu yarın benim yanıma getir."* buyurdu. Adam çocuğunu alıp gitti. Nitekim yarın oldu ve nasihat etmesi üzere çocuğunu Allah Resulü'nün (s.a.a) huzuruna getirdi. Allah Resulü (s.a.a), hurma yememesi için çocuğu nasihat etti, aydınlattı. Allah Resulü'ne (s.a.a) sordular: "Ey Allah'ın Resulü (s.a.a)! Dün de bunu yapabiliydiniz, neden yapmadınız ve bugün gelmesini istediniz?" Allah Resulü (s.a.a) buyurdu: *"Çünkü dün kendim de hurma yemiştim. Bu yüzden bugün gelmesini istedim."*

Eğer sorulacak olsa ki: Allah Resulü'nün (s.a.a) hurma yediğini insanlar bilmiyordu ve o neden aynı gün nasihat etmedi?

Buna cevaben şöyle denebilir: Allah Resulü (s.a.a), söylem ve eylem birlikteliğinin başkalarını etkileyen temel koşullardan olduğunu anlatmak istiyordu. Yani nasihat eden kişinin bizzat kendi sözlerine amel etmesi, muhatabın söz dinlemesinde vaz'î tesire sahiptir; aksi hâlde muhatapta derin bir etki göstermeyecektir.

Müminler Emîri Ali (a.s), bu noktayı nazarda tutarak ant içmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Ey İnsanlar! Allah'a andolsun, sizi (ilahi) itaate teşvik ettiğim işlerde ben sizden önde giderim, sizi sakındırdığım günahlardan da sizden önce sakınırım."⁽¹⁾

1- Nehcü'l-Belağ, 175. hutbe.

Ailede İyiliği Buyurmak ve Kötülükten Menetmek

İslah eylemi başlatan ve iyiliği buyuran kimse, kendisini teziye ettikten, erdem ve yetkinliklerle donattıktan sonra ilk etapta ailesini ve akrabalarını ıslah etmeye ve eğitmeye başlamalıdır. Allah Tebareke ve Teala, Hz. Muhammed'i (s.a.a) peygamberlik makamına seçtikten sonra, herkesten önce kendi akraba ve yakınlarını hidayet ve irşat etmekle görevlendirmiş ve şöyle buyurmuştur:

“(Ey Peygamber önce) en yakın akrabanı uyar.”⁽¹⁾

Bunun üzerine yüce Peygamberimiz (s.a.a), bütün akrabalarını evine davet etmiş ve peygamberliğinin amaçlarını onlara açıklamıştı. Bir başka ayet, yüce Peygamberin (s.a.a) önce kendi eş ve kızlarını, sonra da İslam ümmetinin kadınlarını örtünmeyi korumaya teşvik etmekle görevlendirildiğini şöyle bildirir:

“Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmemelerine de daha uygundur. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”⁽²⁾

Kur'ân-ı Kerim, müminlere hitap ederek, aile içinde iyiliği buyurmanın ve kötülükten menetmenin gerekliliğini hatırlatmaktadır:

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”⁽³⁾

1- Şuarâ, 214.

2- Ahzâb, 59.

3- Tahrîm, 6.

İmam Cafer Sadık'a (a.s) soruldu: "Ailemizi ateşten nasıl koruyalım?" O şöyle buyurdu:

"Ailenin üyelerine, Allah'ın buyurduğu şeyleri emret ve sakındırdıklarından da sakındır. Eğer senin emrine uya-cak olsalar, onları ateşten korumuş ve Allah'ın buyruğunu gerçekleştirmiş olursun; ama eğer sana itaatsizlik etseler, şüphesiz ki sen görevini yapmış olursun."⁽¹⁾

İnsanların Kişiliğine Saygı

İnsanın kendisini sevmesi onun fıtratından kaynaklanır ve herkes bunun gereğince kendisine saygı gösterilmesini bekler. Öte yandan da, insanı kötülüklerden koruyup iyiliklere davet etmek, onun nefsanî istek ve eğilimlerini bir nevi kısıtlamaktır. Bu durum, şifa barındıran ama hastaya pek de hoş gelmeyen acı ilacı yedirmeye benzer. Bundan dolayı şefkat göstererek ve edepli davranarak yapılmalıdır ki inat ve ters tepki ile sonuçlanmasın. Bir bahar yağmuru gibi ruhtan pislikleri arındıracak ve fazilet goncalarını gönül yurdunda filizlendirecek nitelikte olmalıdır. Buna göre, iyiliği buyurmadan ve kötülükten menetmeden önce muhatap, sosyal konumuna uygun olarak övülmeli, sahip olduğu ahlaki, millî, ailevi, ilmî, meslekî... olumlu noktalara vurgu yapılmalıdır. Mesela önce kişinin konumuna göre, "Siz sorumluluk taşıyan birisiniz... Siz bu ülkenin sermayelerindensiniz... Siz başarılı bir öğrencisiniz... Siz soylu ve temiz bir ailedensiniz... Siz düzenli ve çalışkan bir memursunuz..." türünden övgülerle izzet ve değer noktasına taşınmalı, sonra uygun, mülayim ve gönül alıcı bir ses tonuyla münkerden sakındırıp güzel işlere davet etmeliyiz.

1- Vesâilu'ş-Şia, c. 11, s. 418.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) dostlarından biri bazen hataya düşer, yanlışlar yapardı ve bu da İmam'ın üzülmesine neden olurdu. İmam (a.s), onu irşat ve nasihat etmeden önce onun sahip olduğu konuma dikkat çekerek şöyle buyururdu:

“Şüphesiz ki güzel olan şey kimden olursa olsun güzeldir; fakat güzelin senden kaynaklanması, bize yakınlığından dolayı daha güzeldir. Kuşkusuz ki kötü de kimden olursa olsun kötüdür ve senden sadır olması ise daha kötüdür.”⁽¹⁾

Güven Kazanımı

İyiliği buyurmak ve kötülükten sakındırmak alanındaki en etkin faktörlerden biri de kişilerin güvenini kazanmaktır. İnsan, muhatabının güvenini kazanmadıkça, sözü onun üzerinde pek de etkili olmayacaktır. Bu yüzden öncelikle hayırseverliğimizi ve şefkatli oluşumuzu muhataba kanıtlamak zorundayız. Peygamberlerin ve Masum İmamları'n (yüce Allah'ın selamı onların tümüne olsun), insanları irşat etme ve eğitime alanında başarılı olmalarının sırrı bu noktada saklıdır. Onların öyle güzel ve albenili davranışları vardı ki, insanlar, onların şahsî ve dünyevi çıkarlar peşinde olmadıklarını ve kendilerine inananları ıslah etmekten başka bir amaç gütmediklerini yakinen bilirlerdi. Kur'ân-ı Kerim, yüce Peygamberimizin (s.a.a) iyi niyetine, şefkatine ve hayırseverliğine şöyle temas etmiştir:

“Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.”⁽²⁾

1- Biharu'l-Envar, c. 47, s. 349.

2- Tevbe, 128.

İmam Ali (a.s), insanların güvenini kazanabilmek için onlara sevgi ve şefkat gösterilmesi gerektiğini şöyle bildirmiştir:

“İnsanların kalpleri ürkektir; o hâlde kim kendine ısındırırsa ona yönelirler.”⁽¹⁾

İyiliği Buyurmada ve Kötülükten Menetmede Aşırılıktan Sakınmak

Kutsal dinimiz İslam, kendi mensuplarını orta yollu olmaya çağırmış ve aşırılıktan sakındırmıştır. İyiliği buyurmak ve kötülükten menetmek bağlamında elbette ki bazen zor kullanmak gereklidir, fakat çoğu yerlerde güç kullanmanın hükümet yetkisinde olduğu ve insanların sosyal tepkileriyle ilgili olmadığı unutulmamalıdır. Güç kullanmaya mecbur kaldığımız durumlarda da zaruret miktarıyla yetinmeliyiz. Sürekli olarak baskı uygulamanın ve güç kullanmanın İslam adabıyla uyuşmadığı ve genellikle de ters tepki verdiği bilinmelidir. İmam Ali (a.s), oğlu İmam Hasan’a (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Kınamada aşırılık, insanların inat ateşini körükler.”⁽²⁾

Baskı, şiddet, küfür ve hakaret, yoldan çıkanların yola gelmesine neden olmamakla kalmaz; hatta onların kin ve inat ateşini daha da arttırır. Böyle insanlar aynı hatalarını sürekli tekrar eder, gün geçtikte daha da azar ve artık kolaylıkla hidayet olmazlar. Müminler Emîri Ali (a.s), bu tür insanlar hakkında şöyle buyurmuştur:

“Kendisini değersiz/küçük gören kimsenin hayra ulaşacağına ümitlenme.”⁽³⁾

1- Nehcü'l-Belağ, Hikmetli Sözler, 52. hadis.

2- Biharu'l-Envar, c. 77, s. 214; Guraru'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim, c. 1, s. 88.

3- Guraru'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim şerhi, c. 5, s. 443.

17. Bölüm:

KAN DÖKMEKTEN SAKINMAK

- İnsanların Kanını Akıtmama Yönündeki Uyarı
- Düşmana Karşı İnsafı Davranış

“Ey Abdulmuttalip oğulları! ‘Müminlerin Emîri katledildi’ diyerek Müslümanların kanını akıtmaktan, öç almaya kalkışmaktan sakının. Sakın, benim için katilimden başkasını öldürmeyin. Biraz bekleyin bakın; şayet onun darbesinden ölürsem, darbesine karşı kendisine bir darbe vurun, organlarını kesmeyin. Ben Resulullah'ın (s.a.a), ‘Öldüreceğiniz kuduz köpek bile olsa, cesedi ibret verici bir şekle sokmaktan sakının.’ buyurduğunu işittim.”

İnsanların Kanını Akıtmama Yönündeki Uyarı

Dinî mukaddesat ve inançların, mezhebî yönüyle etkili şahsiyetlerin araç olarak kullanılması, dinî toplumların ve mezhebî yönetimlerin afetlerinden biridir ve tarih boyunca da böyle olmuştur. Bu yaklaşım, hem dinin kendisine ve hem de mensuplarına çok büyük zarar ve zayıatlar vermiştir. Bir önderin öldürülmesi sonucunda nice kanlı savaşlar yaşanmış ve nice günahsız insanlar öldürülmüştür.

Osman'ın öldürülmesi sonrasında Müslümanların Ali b. Ebu Talib'e (a.s) biat etmesiyle, zahit görünümlü ama karanlık düşünceli bir grup, sade insanları kandırmak ve duygularını tahrik etmek amacıyla Osman'ın kanlı gömleğini ellerine alıp teşhir ettiler ve yandaş toplayarak Nehrevan Savaşı'nı başlattılar. Bunlar, Peygamber'in (s.a.a) halifesinin intikamını

alma bahanesiyle en çirkin işlere bulaştılar; Kâbe’de dünyaya gelen, adalet ve özgürlük simgesi olan Ali b. Ebu Talib’i (a.s) müşrik ve kâfir olmakla itham ettiler. Müminler Emîri Ali (a.s), bunun karşısında muhataplarını, sözü edilen öldürücü afetten sakındırmış ve şöyle buyurmuştur: *“Sakın, benim için katilimden başkasını öldürmeyin.”* Kudret ve servet peşinde olanların, “Müminlerin Emîri öldürüldü.” sloganı atarak benim adımı, konum ve şehadetimi kullanıp insanların duygu ve hissiyatını tahrik etmelerine asla izin vermeyin. Bu ad ve sloganla haksız yere kan akıtılmasına, birine haksızlık edilmesine, birinin onurunun rencide edilmesine ve hatta birinin korku duymasına göz yummayın! Çünkü böyle bir durumda o mübarek isim ve o mukaddes slogan da temizlik ve kutsallığını kaybedecektir; zulüm, günah, şirk ve küfür zemini açacak, insanların dinden ve mukaddesattan uzaklaşmasına neden olacaktır.

Düşmana Karşı İnsaflı Davranış

Büyük insanların yüce ahlakı, dostlarına karşı davranış biçiminden ziyade, düşmanlarına karşı davranışlarında ortaya çıkar. Çünkü insan, zaten dostlarına karşı adaletle davranır ve insaflı olur; asıl belirleyici olan, düşmanlarına karşı nasıl davrandığıdır. Nice insanlar vardır ki, dostlarına karşı asla yapamayacakları şeyleri düşmanlarına yaparlar. Bu tür insanlar, adeta düşmanları hakkında küfür, hakaret, zorbalık, iftira, komplo, ihanet, işkence, yaralama, öldürme... gibi her çeşit çirkinliği mubah görürler. Oysaki Kur’ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır.”⁽¹⁾

1- Mâide, 8.

Ayetin buyruğu uyarınca, düşmanlar adaletin kural ve ilkelere uymasa da müminler uymalıdır. Çünkü bu bağlılık, dinî değer ve öğretilere saygının gereğidir.

Haksızlık ve zulüm etmeye güç kazandıktan sonra ahlaki ilkelere bağlı kalmak çok daha değerlidir. Müminler Emîri Ali (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“İnsanların en adaletlisi, güçlü olduğu hâlde insaf eden kimsedir.”⁽¹⁾

İmam'ın bir diğer buyruğu şöyledir:

“İnsanların en adaletlisi, kendisine zulmeden kimseye insafla davranandır; insanların en zalimi ise, kendisine insafli davranan kimseye zulmedendir.”⁽²⁾

Adalet ve yiğitlik nuru, en yetkin haliyle İmam Ali'nin (a.s) vasiyetinde kendini şöyle göstermiştir: *“Biraz bekleyin bakın; şayet onun darbesinden ölürsem, darbesine karşı kendisine bir darbe vurun, organlarını kesmeyin.”* Bunlar, büyük bir İslam devletini yöneten yüce insanın buyruqlarıdır. Zalim ve zorba yöneticilerin yöntemi ise çok daha farklıdır. Onlar, kendilerine veya yandaşlarına yapılan en küçük bir taarruz ve saldırı karşısında, karşı tarafı yeryüzünden silip yok ederek intikam alırlar.

1- Mizanu'l-Hikme, c. 7, s. 3502.

2- age.

